

ΒΥΡΩΝΙ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1876.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 15.

ΟΜΙΛΙΑ

Θ. Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΟΥ

Ἐν τῇ Φιλολογικῇ Συλλόγῳ

ΒΥΡΩΝΙ

Περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἀνεξασφαλιστοῦ
τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Ἀκολουθῶς διὰ τοῦ ἀρθροῦ 207 τῆς Ποινικῆς ἡμῶν Δικονομίας ὀρίζεται, ὅτι ὑποβάλλονται εἰς προφυλάκισιν διαρκούσης τῆς προ-

δικασίας, δηλονότι ἀποστεροῦνται τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας ἐπὶ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ ἐνοχῆς πάντες μὲν οἱ κατηγορούμενοι ἐπὶ κακουργήματι, πολλάκις δὲ καὶ οἱ ἐπὶ ἀπλῶ πλημμελήματι. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀποτελεῖ προφανῶς κακοηθεστάτην παραβίασιν τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἀνατροπὴν ἐκ βάθρων τοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνίας, ἀληθῆ φαγέδαιναν τῆς κυριωτάτης καὶ βεσιμωιάτης τῶν ἀνθρωπίνων ἐλευθεριῶν, ἥτοι τῆς προσωπικῆς, συνάμα δὲ χρησιμεύει ὡς τὸ χαλκίον συκοφαντικῶν κατηγοριῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀδίκου ἐπιτεύξεως τῆς προφυλακίσεως ἐκθροῦ καὶ ὡς γεννήτωρ τῆς ζημιωδεστάτης εἰς

τὴν πολιτείαν φυγοδικίας. Εἶναι ὄντως φρικαλεωτάτη ἢ ἀποστέρησις τινος τοῦ πολυτιμοτάτου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τοῦ φυσικωτάτου τῶν δικαιωμάτων, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ ὑπόνοια, ἔστω καὶ ἄδικος καὶ ἀνυπόστατος, ὅτι διέπραξε πράξιν καταδιωκτέαν. Ἄλλ' ἔτι πιεστικωτέρα καὶ τυραννικωτέρα ἀποβαίνει ἡ περὶ προφυλακίσεως διάταξις διὰ τῶν λοιπῶν τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομίας διατάξεων, τῶν συμπληρουσῶν τὰ περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐν πρώτοις χορηγεῖται ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομίας τὸ δικαίωμα τῆς φυλακίσεως ἢ ἀπολύσεως τοῦ κατηγορουμένου εἰς ἓνα καὶ μόνον, νέηλυν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν δικαστῆν, τὸν ἀνακριτὴν, προηγουμένης τῆς ἀκροάσεως, δηλονότι τῆς γνωμοδοτήσεως, καὶ τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ οὐχὶ τοῦλάχιστον μετὰ τὴν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνακριτοῦ βεβαίωσιν τῆς ἐνοχῆς ἢ τοῦλάχιστον τὴν συλλογὴν ἰσχυρῶν ἐνδείξεων περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπλὴν περὶ τούτου ὑπόψιν· δεύτερον δὲ ὀρίζεται, ὅτι ἡ προφυλάκις παρατείνεται μέχρι οὗ, περαιωθείσης τῆς ἀνακρίσεως, καὶ ὑποβληθείσης τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ συμβούλιον, διατάξῃ τοῦτο διὰ βουλεύματος τὴν παῦσιν ἢ ἐξακολούθησιν τῆς προφυλακίσεως, οὐδαμῶς τοῦλάχιστον εἰς τοῦτο ὀριζομένης προθεσμίας· τρίτον δὲ, τὸ καὶ χερίστον, ὃ εἰσαγγελεὺς δύναται ἀνακόπτων τὸ ἀθωωτικὸν βούλευμα, νὰ παρατείνῃ τὴν προφυλάκισιν τοῦ κατηγορουμένου μέχρι τῆς ἐκδόσεως ἀθωωτικοῦ βουλεύματος τοῦ συμβουλίου τῶν Ἐφετῶν. — Καὶ ὁμοῦ ἰσχυρίζονται πολλοὶ, ὅτι διεσπόμεθα ὑπὸ νομοθεσίας σοφῆς καὶ ἐλευθέρως, τῆς πρωτίστης καὶ κυριωτάτης τῶν ἐλευθεριῶν ἡμῶν, τῆς προσωπικῆς, οὐσῆς κατὰ πάντα ἐκθέτου καὶ ἀνυπερασπίστου! Δύναται λοιπὸν εἰς καὶ μόνος ἀνακριτῆς, ἄπειρος ἔτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν παθῶν καὶ συμφερόντων, ὅφ' ὧν δυστυχῶς ῥυ-

μουλοῦνται οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἀφαιρέσῃ ἀφ' οἰουδήποτε ἀνθρώπου ὃ, τι πολυτιμότερον ἔχει, τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, διότι ἀναίσχυντός τις ἀντίπαλος αὐτοῦ ἔπλασε κατ' αὐτοῦ ψευδῆ κατηγορίαν ἢ καὶ μόνον, διότι τυχαία τις σύμπτωση γεννᾷ τὴν ὑπόνοιαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαπράξεως ἀδικήματος! καὶ μένει ὁ ἀτυχῆς οὗτος ἀνθρώπος εἰς τὰς φυλακάς, (αἵτινες, ἄλλο τοῦτο φοβερὸν δυστύχημα, διατελοῦσιν ἐν Ἑλλάδι οὐδὲν ἦττον ἢ νεκροταφεῖα τῶν ζώντων,) καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ἀνακριτῆς ἐπέισθη κατόπιν ἐκ τῆς προόδου τῆς ἀνακρίσεως περὶ τοῦ ἀνυποστάτου τῆς κατηγορίας, μέχρι οὗ συνέλθῃ τὸ συμβούλιον (ὅπερ πολλάκις βραδύνει πολὺ ἔνεκα τῶν ἐπασχολουσῶν τοὺς δικαστὰς πολυαριθμῶν ἀσχολιῶν) καὶ ἀποφανθῇ διὰ πλειοψηφίας, ὅτι εἶναι ἀθῶος ὁ κατηγορούμενος· ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς εἰσαγγελεὺς, ὄργανον πολλάκις τυφλὸν τῶν ἰσχυόντων, τῶν ὁποίων ἴσως τυγχάνει ἐχθρὸς ὁ κατηγορούμενος, δύναται νὰ καταστρέψῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἀθωωτικοῦ βουλεύματος δι' ἀνακοπῆς, διατηρῶν τὸν κατηγορούμενον εἰς τὰς φυλακάς, μέχρι οὗ ἐκδοθῇ ἀθωωτικὸν βούλευμα τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐφετῶν καὶ κοινοποιηθῇ τοῦτο εἰς τὸν ἀτυχῆ ἀθῶον ὑπόδικον. Τότε δὲ τέλος ἀπολύεται, μετὰ προφυλάκισιν μακρὰν καὶ ὀδυνηράν· ἐπανερχεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἠκρωτηριασμένος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σωματικῶς, ἔνεκα τῆς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς φυλακαῖς ἀθλίας διαίτης, τοῦ σκότους, τῆς ῥυπαρότητος, τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας, πάντοτε δὲ μετὰ σπουδαιότητας ἀδικῶν ζημιῶν τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ συμφερόντων. — Καὶ ὁμοῦ ὑπάρχουσι τινες καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς προφυλακίσεως. ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ προφυλάκις εἶναι ἀναγκαῖον κακὸν, διότι δι' αὐτῆς ἀποτρέπεται ἡ δραπετεύσις τῶν

ἐνόχων, οἵτινες ἄλλως ἤθελον ἀποδημεῖ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς νομίμου τιμωρίας. Ἄλλ' ἐν πρώτοις οὐδόλως δικαιούται μέτρον τι καθ' ἑαυτὸ ἄτοπον, τείνον μάλιστα εἰς περιορισμὸν ἀτομικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τοῦ λόγου τῆς ἀνάγκης· ἄλλως ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, δυνάμενος νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν τινα διὰ τὰ λίαν βαρέα ἐγκλήματα, ἅτινα ἐπισύρουν τὴν ποινὴν τῶν δεκαετῶν ἢ τῶν ἰσοβίων δεσμῶν, εἶναι ἀνυπόστατος διὰ τὰ ἐλαφρότερα τούτων ἐγκλήματα, τῶν ὁποίων ἢ ποινὴ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πλείστων ἀνθρώπων, ἰδίως μάλιστα τῶν ἐχόντων περιουσίαν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, ἐλαφρότερα τοῦ ἐκπατρισμοῦ, ἀποτελοῦντος τὴν πασῶν βαρυτάτην ποινὴν οὐ μόνον διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἔμφυτον εἰς πάντας ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀδύνατον, ἢ τοῦλάχιστον λίαν δυσχερὲς, τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὐρέσεως ἐπαρκοῦς πόρου ζωῆς καὶ τὸ πικρὸν τοῦ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας διαρκοῦς ἀποχωρισμοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι κατὰ πάντα ἀληθῆς, οὐδὲν ἢ πολιτεία κακὸν ὑφίσταται διὰ τῆς δραπετεύσεως τῶν εἰς ἀδίκημα ἐκτραπέντων, ἴσως μάλιστα καὶ ὠφελεῖται ἀπαλλακτομένη τῆς ἐπιφόβου παρουσίας τῶν ἐπιρρεπῶν εἰς ἐγκλήματα. Ἄλλὰ τέλος καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἀπολύτως ἀνογκαιὸν τὸ μέτρον τῆς προφυλακίσεως, ἔδει ἢ χρῆσις αὐτοῦ νὰ περιβληθῇ διὰ μειζόνων ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου ἐγγυήσεων, οὐχὶ δὲ νὰ ἀφεθῇ ἀπλῶς εἰς τὴν δικριτικὴν ἐξουσίαν ἑνὸς καὶ μόνου ἀνακριτοῦ μετὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ εἰσαγγελέως· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἔδει νὰ δοθῇ ἢ ἄδεια εἰς τοὺς ἐντεταλμένους τὴν ἐκδοσὴν ἐνταλμάτων προφυλακίσεως τῆς καταργήσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθέντων ἐνταλμάτων, ὅσάκις ἤθελον πεισθῆ ἐκ τῆς προόδου τῆς ἀνακρίσεως, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἀποχωρῶσαι ἐνδείξεις εἰς ὑποστήριξιν κατηγορίας· ἔτι δὲ μᾶλλον νὰ ἀ-

φαιρεθῇ ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν ἀθωωτικῶν βουλεύματων ἀνακοπῆς τῶν εἰσαγγελέων ἢ δύναιμι τῆς καταστροφῆς αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν περὶ ἀποφυλακίσεως διάταξιν. Ὅπως δὲ ἡ κοινοτέρα δικαιοσύνη ἐπέβαλε νὰ τεθῇ νομοθετικῶς ἀνώτατόν τι ὄριον εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς προφυλακίσεως, ἐπέκεινα τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ παράτασις τῆς προφυλακίσεως ἐφ' οἷον δήποτε λόγῳ.

Τέλος κατὰ τὰς ἐν τοῖς κακουργιοδικεῖσι δίκαις εἰς τὸν πρόεδρον τῶν συνεδρῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου τῶν πλημμελειοδικῶν, παρέχεται ἡ διεύθυνσις τῆς περὶ τὴν ἀπόδειξιν διαδικασίας, τὸ δικαίωμα τῆς συλλήψεως ὡς ψευδομαρτύρων τῶν ἐπὶ ψευδομαρτυρίᾳ ὑπόπτων καὶ ἡ ἐν συνόψει ἀνακεφαλαίωσις τῆς συζητήσεως καὶ ἰδίως τῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου ἀποδείξεων. Ἄλλὰ μακρὰ δικαστικὴ πείρα ἀπέδειξεν, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ πρόεδροι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας καὶ κατὰ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν παρεκτρέπονται τοῦ καθήκοντος τῆς ἀμεροληψίας, φατριάζοντες κατὰ τῶν κατηγορουμένων, συλλαμβάνοντες ἰδίως ἄνευ τινὸς λόγου τοὺς μάρτυρας τῆς ὑπερασπίσεως ὡς ψευδομάρτυρας καὶ προκαλοῦντες πολλάκις ἀναίτιως τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ μεγάλη αὐτῶν ζημίᾳ. Τὴν τοιαύτην κατάχρησιν τῶν προέδρων θεωρεῖ ὁ καὶ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς διάσημος πολιτειολόγος Prévost-Paradol ὅλος φυσικῆν, διατεινόμενος, ὅτι ὁ ἀνθρώπος, προκειμένης συγκρούσεως γνωμῶν καὶ συμφερόντων, ἀποκλίνει φύσει εἰς τὸν ὑπὲρ θατέρας τῶν μερίδων φατριασμὸν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ προτείνει τὴν καὶ ἐν Γαλλίᾳ εἰσαγωγὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου ἐγγυήσεων τῆς ἀγγλικῆς νομοθεσίας, ἥτις ἀναγκωρίζασα, ὅτι ἡ ἐξέτασις μάρτυρός τινος δὲν δύναται νὰ

ἦναι ἡ φατριαστικὴ, ἠθέλησε νὰ ὠφελθῆ ἐκ τῆς φυσικῆς ταύτης τάσεως τοῦ ἀνθρώπου λίαν ἐπιτηδείως εἰς ὑπηρεσίαν τῆς δικαιοσύνης, παραιτήσασα τὴν πάλιν εἰς αὐτὰ τὰ διάδικα μέρη, δηλονότι τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν υπεράσπισιν, ἀνευ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ παρισταμένου τακτικοῦ δικαστοῦ. Ἡ κατάχρησις αὕτη, ἀποτρέπουσα τὸν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων σχηματισμὸν ἀγνῆς δικαστικῆς πεποιθήσεως, μεταδίδωσι πολλάκις τὴν προκατάληψιν τοῦ προέδρου τῶν συνέδρων εἰς τοὺς ἐνόρκους δικαστὰς καὶ προκαλεῖ οὕτω τὴν πολλὰκις ἄδικον εἰς μακρὰν φυλάκισιν καταδίκην, δηλονότι τὴν ἄδικον ἐπὶ μακρὸν ἀποστέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν κατηγορουμένων. Ἄλλὰ τῆς δικαιοσύνης τὸ συμφέρον δὲν ἐπιτάσσει τὴν υπερπλήρωσιν τῶν φυλακῶν δι' ἀθῶων ἀνθρώπων, ἀδίκως ἀποστρουμένων τοῦ φυσικοῦ δώρου τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας, ὅπερ ὀφείλει νὰ ἀσφάλισῃ ἡ κοινωνία διὰ τῶν δεουσῶν ἐγγυήσεων, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀληθῶς, δηλονότι ἀποδεδειγμένως, ἀδικησάντων τοὺς ἑμοῖους αὐτοῖς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων διατρανοῦται, ὅτι ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία, ἡ βῆσις αὕτη ἀπασῶν τῶν ἄλλων ἐλευθεριῶν, τυγχάνει παρ' ἡμῖν ὄλως ἀνεξασφάλιστος, ἐνεκα τῆς πρὸς τὸ ἐλεύθερον ἡμῶν πολιτεύμα ἐναντιότητος τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομικῆς νομοθεσίας, ἐανισθείσης ἐκ τῶν Ἡπειρωτικῶν καὶ ἰδίως τῆς γαλλικῆς νομοθεσίας, ὑπὸ τὸ κράτος ἀπολυταρχικῶν καὶ αὐτοκρατορικῶν ἰδεῶν, συνταχθεῶν. — Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς Ἡπειρωτικὰς νομοθεσίας, αἱ νομοθεσίαι τῆς Ἀγγλικῆς καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀσφαλίζουσι δικονομικῶς κατὰ πάντα τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν. Ἐν αὐταῖς ἡ ἀνάκρισις διεξάγεται δημοσίως, παρισταμένων ἀείποτε καὶ ἀποτεινόντων τὰς δεούσας πρὸς τοὺς μάρτυρας ἐρωτήσεις τοῦ τε μνηστοῦ

καὶ κατηγορουμένου· οὕτω δὲ οὐδέτερος αὐτῶν διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἴδῃ παραμορφωμένας ἐπὶ ζημίᾳ αὐτοῦ ἐκ κακοβουλίας, βραθυμίας ἢ ἀνεπιτηθειότητος τὰς μαρτυρικὰς καταθέσεις, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρους ἐπικρατεῖ ἡ πεποιθήσις, ὅτι μόνον τὸ δίκαιον καὶ ὁ νόμος διευθύνουσι πᾶσαν τὴν ἀνακριτικὴν μέχρι τέλους ἐνέργειαν· περὶ τῆς παραπομπῆς ἀποφαίνεται ὁλόκληρον ὀρκωτικὸν δικαστήριον (τὸ grand jury,) ἀποτελούμενον ἐκ δώδεκα προσώπων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πολυκτημόνων καὶ βαθυπλούτων· ἐπὶ πασῶν σχεδὸν τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων ἐπιτρέπεται ἢ ἐπὶ ἐγγυήσει ἀποφυλάκισις κατὰ τὴν προδικασίαν, κατὰ δὲ τὴν ἐνώπιον τῶν ὀριστικῶς καὶ τελειδικῶς δικαζόντων ὀρκωτῶν (τοῦ Petit jury) διαδικασίαν, ἢ διέθυνσις τῶν ἀποδείξεων ἀφίεται εἰς τὰ διάδικα μέρη, οὐδενὸς τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἀγωνιῶντος ὑπὲρ τῆς καταδίκης ἢ τῆς ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου. Ὅθεν ἐκεῖ δὲν παρίσταται τὸ οἰκτρὸν θέαμα τῆς πολυμῆνου καὶ ἐνίοτε πολυετοῦς κατακλείσεως ἐν βδελυραῖς φυλακαῖς ἐπὶ ὑποδικία ἀθῶων πολιτῶν, ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ καταστροφῇ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν πραγμάτων, τῆς ὑγείας αὐτῶν, καὶ οὐχὶ σπανίως τῆς ζωῆς αὐτῶν, καὶ τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν οἰκογενειῶν, ἐπὶ τῇ προφάσει κοινωνικῆς ἀνάγκης, ὅπερ παρίσταται καθ' ἡμέραν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν· οὕτε συμβαίνει τὸ λυπηρότατον φαινόμενον τῆς εἰς τὰ ὄρη καὶ τοὺς δρυμοὺς καταφυγῆς τῶν πολιτῶν πρὸς διάσωσιν τῆς παραλόγως καταδικωμένης προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας· ἐκεῖ τέλος δὲν τελεῖται, ἢ τοῦλάχιστον σπανιώτατα τελεῖται, τὸ φρικῶδες ἀθεμιτοῦργημα τῆς καταδίκης ἀθῶων ἀνθρώπων, ὅπερ ἐνταῦθα, δικαστικῶς εἶναι ἀποδεδειγμένον, τελεῖται ἐνίοτε ἐνεκεν τῶν κατὰ τὴν προανάκρισιν σκευωριῶν, ὧν τὸ ψευδὲς μόνον φανερὰ ἀνά-

κρισις ἐδύνατο νὰ καταδείξῃ, καὶ τῆς κατὰ τοῦ δυστυχοῦς κατηγορουμένου ἐπιδρομῆς τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν κατὰ τὴν ἐν τῷ κακουργιοδικεῖο διαδικασίαν.

Συνωψίσασμεν ἄχρι τοῦδε τὰς κυριωτέρας τῶν προσκρουσῶν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ πολίτου διατάξων τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομίας, ἐρανισθεῖσῶν ἐξ ἄλλοδαπῶν νομοθεσιῶν, αἵτινες φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς αὐταρχίας καὶ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἐλλειπουσῶν δ' εὐτυχῶς ἐκ τῆς νομοθεσίας τῆς ὑπερηφάνου Ἀλβιόνος καὶ τῶν εὐγενεστάτων καὶ ὑψιπροπεσστάτων θυγατέρων αὐτῆς, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. — Ἄλλ' ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία δὲν παραβιάζεται μόνον διὰ δικονομικῶν διατάξεων, ἥμιστα ἀσφαλίζουσῶν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διὰ ποινικῶν διατάξεων ὑποβαλλουσῶν εἰς τιμωρίαν ἀθῶας πράξεις, ἢ τιμωρουσῶν αὐστηρῶς πράξεις ἀναξίας αὐστηρῆς τιμωρίας. Τί ὠφελοῦσι τῷ ὄντι αἱ δικονομικαὶ ἐγγυήσεις τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, ὅταν ὁ νόμος ἐπιβάλλῃ ἀδίκως καὶ ἀθαιρέτως ποινὴν εἰς πράξιν μὴ ἐγκληματικὴν; Κατὰ τοῦτο δὲ ἡμεῖς, ὁμολογητέον, διατελοῦμεν μᾶλλον προωδευμένοι τῆς Ἀγγλίας. — Ὁ διάσημος νομοδιδάσκαλος Rossi, οὗ τινος τὸ ὄνομα κατέχει ἀείποτε ἐπίζηλον μεταξὺ τῶν διδασκάλων τῆς ἐπιστήμης θέσιν, γράφων ἐν ἔτει 1828 τὴν ἐξοχον αὐτοῦ πραγματείαν περὶ ποινικοῦ δικαίου, παρέστησε λίαν ζωγραφικῶς τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ποιν. νόμων, εἰπὼν ὅτι χωρὶς τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ψεύδους τῶν ἐνόρκων, ἢ διαχείρησις τῆς ἐγκληματικῆς δικαιοσύνης ἐν Ἀγγλίᾳ ἤθελεν ἀποτελεῖ εἰδεχθὲς μακελλεῖν. Τῷ ὄντι τὰ πλεῖστα τῶν ἀδικημάτων πολλὰ ἐλαφρότατα, ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, διὰ μαστιγώσεως καὶ δημεύσεως, ἐτι

δὲ πολυετοῦς καὶ σκληρᾶς ἐγκαθειρέσεως. Ἐκτοτε εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ ποινικὸς νόμος τῆς χώρας ταύτης ὑπέστη πλείστας σπουδαιοτάτας μεταρρυθμίσεις, οὐσιωδῶς συντελεσάσας εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ὑπερβαλλούσης αὐστηρότητος· ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἐξεταζόμενος εἶναι καὶ νῦν ὅπωςδήποτε ἀνάξιος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἔθνους, ὅπερ περιέβαλε διὰ σπουδαιοτάτων δικονομικῶν ἐγγυήσεων τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν. — Παρ' ἡμῖν ὁ ποινικὸς νόμος εἶναι ὁμολογουμένως πολὺ τελειότερος, πολὺ δηλονότι ἐξασφαλιστικώτερος τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Οὐχ ἤττον καὶ ἐν αὐτῷ περιέχονται διατάξεις, χρήζουσαι καταργήσεως ἢ μεταρρυθμίσεως ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον. — Καὶ ἐν πρώτοις τὸ ἔννατον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου περὶ ἀθεμιτῶν ἐνώσεων καὶ ἐταιριῶν, δι' οὗ ἀπαγορεύεται ἡ ἐνάσκησις τοῦ φυσικοῦ τοῦ πολίτου δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι ἐπὶ ποιναῖς αὐστηραῖς, δεῖται ἀφεύκτου διαγραφῆς ἐκ τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου, οὐ μόνον ὡς ἱερεξταστικῶς δημεῖον τὴν ἀτομικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίαν, ἣν χορηγεῖ ἡ φύσις, ἀλλὰ καὶ ὡς προσκρούον εἰς ῥητὴν τοῦ συντάγματος ἡμῶν διάταξιν, ἐπιτρέπουσαν τὸ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι.

Ἢ εἰς τὸ ἀδίκημα τῆς πλαστογραφίας ἐπιβαλλομένη ποινὴ τῆς εἰρκτῆς καὶ τῶν προσκαίρων δεσμῶν, καὶ ὁσάκις δὲν ἐγένετο χρῆσις τοῦ πλαστογραφηθέντος ἐγγράφου, ἢ ἢ εἰς ἕτερον ἐκ τοῦ ἀδικήματος τούτου προελθούσα ζημίᾳ εἶναι προφανῶς ἐλαχίστη, εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην ὑπερβαλλόντως αὐστηρά, ὡς ἐπίσης ἢ εἰς τὸ ἀδίκημα τῆς ψευδορκίας ἐπιβαλλομένη ποινὴ τῆς εἰρκτῆς, ὁσάκις ἰδίως διεπράχθη αὐτὸ ἐνεκα μικρᾶς χρηματικῆς ποσότητος. Τούτου δὲ ἐνεκα πολλάκις οἱ ἐνόρκοι ἡμῶν, τῷ ἀγγλικῷ ἐπό-

μενοι παραδείγματι, μεταξύ υπερμέτρου τιμωρίας ἢ πλήρους ἀπολύσεως ὀφείλοντες νὰ ἀποφραθῶσι, ἀπολύουσιν ὀλοτελῶς τοὺς ἐνόχους τοιούτων ἀδικημάτων, ὅπερ βεβαίως οὐχ ἤττον βλαβερόν.

Τὴν ἐν τῷ δεκάτῳ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ β'. βιβλίου τοῦ Ποινικοῦ ἡμῶν Νόμου, διαλαυθάνοντος περὶ τραυμάτων καὶ βλαβῶν, διάταξιν τοῦ 312 ἄρθρου, καθ' ἣν ἐν περιπτώσει συμπλοκῆς τιμωροῦνται καὶ οἱ ἀποδεδειγμένως οὐδεμίαν βλάβην ἐπενεγκόντες, ἔστω καὶ μὴ ὑπαρχούσης συστάσεως, θεωρῶ διαγραπτέαν ἀφευκτως ἐκ τοῦ ποιν. νόμου, καθὼ οὐδὲν ἤττον ἢ αὐτὴν τὴν ἀνεγνωρισμένην ἀθωότητα ὑποβάλλουσιν εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς ἀποστερήσεως τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.

Μεταβολῆς ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον χρήζουσιν ἀριδῆλως αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ εἰς τὴν ἀρπαγὴν, τὴν παράνομον κατακράτησιν, ἀπαγωγὴν καὶ ἰδίως ληστείαν καὶ ἐκβίασιν. Ἡ ἐπιβολὴ προσκαίρων δεσμῶν εἰς τὸν ἀρπάζαντα, δηλονότι συλλαβόντα βιαίως καὶ δολίως πολίτην τινά, ἀλλ' ἀφέντα τοῦτον ἐλεύθερον μετὰ παρέλευσιν ὡρῶν ἢ ἡμερῶν τινῶν χωρὶς τινος ζημίας τῆς υγείας καὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ἢ ἐπιβολὴ εἰρκτῆς εἰς τὸν καταπατήσαντα παρανόμως ἐπὶ ὀκτῶ μόνον ἡμέρας ἄλλον, ἢ ἐπιβολὴ ὁμοίως εἰρκτῆς εἰς τὸν ἀπαγαγόντα γυναῖκα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συνάψεως νομίμου μετ' αὐτῆς γάμου, ἢ ἐπιβολὴ θανάτου ἢ καὶ ἰσοβίων δεσμῶν εἰς ληστὴν ἢ ἐκβιαστὴν, ὅστις ἐν δημοσίᾳ ὁδῷ ἠπέλιψε τὴν ζωὴν τοῦ ληστευθέντος πρὸς κτῆσιν μικρᾶς τιнос χρηματικῆς ποσότητος πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεστῆς εἶναι προφανῶς ποινικῆ ἥμιστα ἀρμόζουσαι εἰς ἀ ἐφαρμόζονται ἐγκλήματα.

Ἄναμφισβητήτως ἐπίσης ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ πρέποντος ἢ καταδίκῃ τοῦ κλέπτου εἰς εἰρκτὴν διὰ τὴν κλοπὴν ἔστω καὶ μιᾶς

δραχμῆς, διότι συνωδεύθη ὑπὸ ῥήξεως ἢ ἐκόμεζεν ὄπλον ὁ κλέπτης. Διὸ νομίζω, ὅτι καὶ τὰ ἄρθρα 374 καὶ 375, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ περὶ ὑπεξαίρεσεως, δεόν νὰ μεταρρυθμισθῶσι, προσαπαιτουμένης εἰς χαρακτηρισμὸν τῆς κλοπῆς ὡς κακουργήματος καὶ τῆς λήψεως ὠρισμένου σπουδαίου ὅπως οὖν χρηματικοῦ ποσοῦ. Ἡ περὶ ὑφαίρεσεως καὶ ἀπαλλοτριώσεως κατεσχρημένων πραγμάτων διάταξις τοῦ νόμου, καθ' ἣν ἐπιβάλλεται κατ' ἐλάχιστον ὄρον ἐνὸς ἔτους φυλάκισις, οὐχὶ μόνον πάντῃ ἀδικος εἶναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σπουδαῖον τῆς ποινῆς κατέστη ἀνεφάρμοστος, μηδέποτε σχεδὸν τιμωρουμένων τῶν ὑποπεσόντων εἰς τὸ ἀδίκημα τοῦτο. Ὡσαύτως ὑπερμέτρως τιμωροῦνται, καὶ ἐνίοτε ὅλως ἀτόπως αἱ ἐξυβρίσεις, αἶ τε διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ στόματος, ἰδίως μάλιστα αἱ κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπευθυνόμεναι, ἀδικιώτατα δὲ πάντῃ χαρακτηρίζεται ὡς ἐγκλημα καὶ ἡ ἀπλή προσπάθεια εἰς διέγερσιν περιφρονησεως πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἐνῶ οὐχὶ μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθήκον τοῦ πολίτου ὑπὸ ἐλεύθερον πολίτευμα εἶναι ἡ ἐνέργεια πρὸς ἀποτροπισμὸν κυβερνήσεως ἀξιωματικῆς διὰ τὰς ἀπεχθεῖς καὶ φαύλας πράξεις αὐτῆς, ἀδύνατος δὲ καθίσταται ἡ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου προσβολὴ τῶν ἀθεμίτων πράξεων τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν, διότι καὶ μόνῃ ἡ ἐφημεριδικὴ αὐτῶν καταστίχως δύναται νὰ θεωρηθῆ, καὶ δικαίως, ὡς προσπάθεια εἰς διέγερσιν μίσους κατὰ τῆς διαπραξάσης αὐτὰς κυβερνήσεως, οὕτω δὲ καταδικάζεται ὁ τυπος εἰς πλήρη νεκρότητα καὶ σιγὴν. Ἄτοπος δ' ἐπίσης εἶναι ἢ εἰς τὴν ἐκδοσιν ἀστυνομικῶν διατάξεων, ὧν ἡ παραβίασις ὑποβάλλει εἰς τιμωρίαν τοὺς εἰς αὐτὴν ἐκτραπέοντας, παρεχομένη πλήρης ἐλευθερία πρὸς ἐξάλειψιν δὲ τοῦ ἀτόπου τούτου δεόν νὰ ρυθμισθῆ ἀκριβέστε-

ρον καὶ εἰδικώτερον ἢ εἰς ἐκδοσιν ἀστυνομικῶν διατάξεων παρεχομένη ἄδεια, περιοριζομένη προσηκόντως καὶ ἐφ' ὠρισμένων ἀντικειμένων.

Διεξήλθον τὰς προσβαλούσας τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διατάξεις τῆς ποιν. ἡμῶν νομοθεσίας, δι' ὅσης ἦν δυνατὸν μείζονος συντομίας, θεωρῶν ἄτοπον τὴν ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀπασχόλησιν τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, ὅπερ μὲ ἐτίμησεν εὐμενῶς διὰ προθύμου ἀκροάσεως. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν συντομίαν ταύτην, νομίζω, ὅτι ἐδυνήθη νὰ καταστήσω δῆλον τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου, ὅτι δηλ. διατελεῖ μέχρι τοῦδε ἀνεξασφάλιστος ἐν πολλοῖς παρ' ἡμῖν ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία. Ἐν ἐτέρᾳ συνεδριάσει θέλω ἐπικαλεσθῆ τὴν εὐμενῆ ὑμῶν ἀκρόασιν, ἀσχολούμενος εἰς τὴν κατάδειξιν τοῦ ἀνεξασφαλιστοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΛΑΟΥ.

ΕΥΧΑΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΑΙ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ὁ κ. Λουκᾶς ἀναγράφει πολλὰς κυπριακάς κατάρας περὶ σωματικῶν παθημάτων καὶ ἄλλων δυστυχιῶν: Νὰ σοῦ βάλουν ἢ μούγιας (μυῖαι) ἢ πάσματα (ἀκαθαρσίας). Νὰ σοῦ βάλουν ἢ μούγιας ἢ ληχούσαις. Νὰ σου κάμουν οἱ κάττοι μούτσουνα - καὶ οἱ γιατροὶ φυτίλια. Νὰ μὴν γελάσῃ ἡ καρδιά σου. Νὰ παίξῃ τὸ πόδι σου καὶ τὸ χέρι σου. Τὸ καλόν σου ἔς τὸ καλῶν. Νὰ πιαστῆς καὶ νὰ γενῆς σανίδιν ¹⁾. Νὰ μείνης γέρημος καὶ κλεισμένος. Νὰ κλιστῆ τὸνομά σου. Νὰ σὲ φάῃ ἢ βλαγγάρα (νόσος ἡπατικῆ). Νὰ

1) Λουκ., ἐνθ. ἀν. σ. 137.

λαώννεσαι (σεληνιάζεσαι) ἐφτὰ φοραῖς τὴν ἡμέραν. καὶ Νὰ σὲ ἴδῳ νὰ λαώννεσαι καὶ ἡ γῆ νὰ πουμπουρίζει. Νὰ σὲ τσιλλοῦν (πλακῶνουςι) καὶ νὰ μὴν τσιλλήσῃ. Νὰ ξεράσῃς τὸ ρουσί σου (στόμαχον). Νὰ πελλάνης (τρελαθῆς) καὶ νὰ φᾶς ταῖς φτερίαις σου. Νὰ γυρίσῃ ἢ γανάρα σου (τὸ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς) νὰ φᾶ τὴν κάραν σου ¹⁾. Ἐν τινι δὲ δημοτικῷ ἄσματι γνωστοτάτῳ, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ πολλαὶ αὐτοῦ παραλλαγαί, ἐρωμένη ἐγκαταλελειμένη λέγει περὶ τοῦ ἐραστοῦ τῆς:

Θέλω νὰ τὸν καταρασθῶ καὶ πάρε τὸν λυποῦμαι, καὶ μοῦ πονοῦν τὰ σπλάγχνα μου, πονεῖ καὶ ἡ ψυχὴ μου. Μὰ κάλλι' ἄς τὸν καταρασθῶ καὶ ἄς κάμ' ὁ Θεὸς τί θέλει ἔς τοὺς πόνοὺς καὶ ἀναστεναγμοὺς, ἔς ταῖς λαύραις, ἔς ταῖς [κατάραις.

²⁾ Σὲ κυπερίσει ν' ἀναίθῃ, νὰ πάρῃ τὸ λουλοῦδι, ἀπὸ ψηλά νὰ κρημιστῆ καὶ χαμηλά νὰ πέσῃ ²⁾, ἄν τὸ γυαλί νὰ συντριπτῆ, ἄν τὸ κηρί νὰ λυώσῃ. Νὰ πέσῃ εἰς τούρκικα σπαθιά, εἰς φράγκικα μαχαίρια, πέντε γιατροὶ νὰ τὸν κρατοῦν καὶ δεκά νὰ τὸν γιάνουν, καὶ ἐγὼ ἐκεῖθε νὰ διαβῶ καὶ νὰ τοὺς ξαγναντέω ³⁾.

Ὁμοίως κατάραις ἀπευθύνει ἐρωμένη εἰς ἐρώμενον ἐν δημοτικῷ πιθανῶς ἄσματι, ὅπερ ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκης, κατὰ τὴν ἐ' ἢ ἐς' ἑκατονταετηρίδα γραφέντος, ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Legrand.

Ἄ βουλη' ἦς, νὰ μ' ἀρνηθῆς καὶ νὰ μ' ἀλησιμονήσῃς, εἰς τὴν Τουρκίαν, ἔς τὰ σίδερα πολλὰ ν' ἀγανακτήσῃς ἔς τούρκικα σπαθιά σὲ ἰδῶ. Ὅς Καταλάνου γέρια. Ἀράπηδες νὰ σ' εὔρουσι καίμαυροι νάσε σώσουν (φθάσωσι) καὶ εἰς ὄχλον Σαρακηνικὸν τρεῖς μαχαίριας σοῦ δώσουν, ἢ δυὸ ν' ἀγγίξουν ἔστην καρδιάν, καὶ ἡ ἄλλη ἔστη μναλά σου, καὶ ἔς τὸν ἀφρὸν τῆς θάλασσης ναῦροῦσι τὰ μαλλιά σου,

1) αὐτ. σ. 138.

2) Ἄλλως: Ἄπ' ἄλμπερο νὰ κρημιστῆ, εἰς κάστρα νὰ πέσῃ (Passow σ. 333 ἀρ. 452).

3) Passow, Carm. popularia σ. 332 ἀρ. 541 (Ἐκ τοῦ Fauriel, τ. II σ. 176 καὶ Tomaseo, Canti popolari τ. III σ. 33). Παραλλαγὰί τούτου ἐδημοσιεύθησαν παρὰ Passow, σ. 332—333 ἀρ. 452 καὶ σ. 333—334 ἀρ. 453. (Ἐκ τοῦ Ζαμπελίου, ἄσματα δημοτ. σ. 741). Κασιώτη, Συλλογ. τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν δημοτ. ἄσματων σ. 84 καὶ σ. 159—160 καὶ Λουκᾶ ἐνθ. ἐν σ. 74.

τερον ἴσως· Μὴ ὦρας) ἴκοιο¹⁾ περὶ οὗ Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης παρατηρεῖ ὅτι «ἐξ Ὀμήρου λαβόντες οἱ Ἀττικοὶ φασὶν ἐπὶ ἄρας, τὸ μὴ ἐξ ὦρας ὁ δεῖνα ἴκοιο, ἀλλὰ δηλαδὴ πρὸ ὦρας ἐκθερισθεῖη»²⁾ σημειοῖ δὲ καὶ ὁ Κοραῆς ὅτι «Τοῦτο ἢ παρ' ἡμῶν συνήθεια παραπλησίως ἐπὶ κατάρας διὰ τοῦ Νὰ μὴ φθάσῃ τοῦ χρόνου, ἐκφράζει, καθάπερ καὶ τὸ ὦρας ἴκοιο, ἐπὶ εὐχῆς εὐνοϊκῆς, διὰ τοῦ, Καὶ τοῦ χρόνου». ³⁾ Τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἀναφερομένην εὐχὴν, Καὶ τοῦ χρόνου λέγουσι συνήθως ὅταν γεύονται ἀπαρχὰς καρπῶν, εὐχόμενοι οὕτω, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑγιεῖς νὰ γευθῶσι αὐτῶν· δι' ἃ καὶ ἑτέραν λέγουσιν εὐχὴν Με εὐρεία καὶ εὐτυχία τὸς καρπούς. Οἱ δὲ δεισιδαμονέστεροι ἐν Μακεδονίᾳ, κατὰ τὸν Χαρίσιον Μεγδάνον, «ἔταν γεύονται πρωτοφάνῃ ὀπωριμὰ πατῶσιν ἐπὶ σιδήρου λέγοντες Γερὸν μὲ εὔρε, γερὸν καὶ γὰρ μὲ ἀρίστη, ⁴⁾» διότι ὁ σίδηρος εἶναι ὑγιείας καὶ ῥώμης σύμβολον ⁵⁾. «Ὅτι ἀνάλογόν τινα δεισιδαμονίαν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι καταδείκνυται ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Πλινίου: «Διατὶ διὰ τὰς ἀπαρχὰς τῶν ὀπωρῶν λέγομεν ὅτι παλαιὰ ταῦτά εἰσι καὶ ἕτερα, νέα αἰτοῦμεν;» ⁶⁾

Κατ' ἀντίθεσιν δὲ τῆς κατάρας Κακὴ ὦρα γὰρ σ' εὔρη! λέγουσιν ὦρα καλή! ὀ-

1) Ἀριστοφ., *Λυσ.* 391. 690 1037. ἴωαν. Ἄλεξ., *Τομ.* παραγγ. σ. 35, 32. — Λουκιαν., *Θ.* διαλ. γ', 4 τ. I σ. 118 περὶ ὁ γ. ὅ τ. II 276 — ἐπιτερινάδι. 13 τ. III σ. 307 — Βαβρόλις ΝΦ' 7 — Τυγοκρέων παρὰ Πλουτάρχ. *Θεσ.* 21 «Κηῦοντο μὴ ὦραν Θεμιστοκλεῦς γενέσθαι». Ἐν ἐκτάσει βλ. Hermann, *Epiit. doctri. metr.* σ. XVII.

2) Εὐσταθ. εἰς Ὀδύσσ. A, 134 σ. 1619. 62.

3) Κοραῆς εἰς Πλουτάρχ. *Θεμιστ.* 21 τ. I σ. 442.

4) Χ. Μεγδάνον, ὁ λύχνος τοῦ Διογένηος ἡ ἠθικολογικὴ χαρακτῆρες 1818 σ. 273.

5) Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν ἐν Νοσηλλ. ἀναλ. τ. I σ. 380.

6) Plin., *Nat. Hist.* XXVIII, 6', 23.

ταν ἐπευχόμενοι προπέμπουσι τινα ἀναχωροῦντα·

«ὦρα καλή σου ἴματα μου, καὶ νὰ καλοστρα-ήσης, ἴς τὴν στράτα νὰ μὲ ἔθρηθῃ; καὶ πίσω νὰ γυρίσῃς!»¹⁾ καὶ εἰς πλέοντας, εἰρωνικῶς δὲ καὶ εἰς κνυνηγούς:

«ὦρα καλή ἴς τὴν πρύμνη σας κι' ἀέρας ἴς τὰ πανιά σας, οὐδὲ πουλί πετούμενο νὰ μὴ ἔθρηθῃ ἔμπροστά σας ²⁾.

Εἰς τοιαύτην περίστασιν οἱ ἀναχωροῦντες ἀφιγνοῦσι τὴν ὑρείαν εἰς τοὺς μένοντας, ἀποχαιρετῶσι δὴλον ὅτι αὐτοὺς λέγοντες, Ἔχετε ὑρείαν, πρὸς ἃ ἀπαντῶσιν οὗτοι ἀντευχόμενοι: «Ὀρα καλή!» ἴς τὸ καλό! ἢ Σύρε ἴς τὸ καλό ³⁾. Κατενόδιον ἢ καλό κατενόδιον, ἐξ οὗ καὶ ἐπίθετον καλοκατενόδιαστος, λησμονηθείσης τῆς σημασίας τοῦ εὔ ⁴⁾. Οὕτως εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοφάνης:

Πρῶτα μὲν εὐδοίαν ἀγαθὴν ἀπιοῦσι ποιητῇ κίς φάος ὀνυμένω δότα. ⁵⁾

παραπλησία δ' εὐχὴ φέρεται καὶ παρὰ τῶν Βύριπίδῃ

Ἄλλ' εὐτυχίης νόστιμον δ' ἔλθοις ὀδόν ⁶⁾.

Καταρῶμενοι δὲ ὀδοιποροῦντας λέγουσι, Νὰ μὴ σώσης! Νὰ μὴ γτάσης! Νὰ πᾶς πίσω τὸν ἡλιό! Πίσω γὰρ μὴ γυρίσης⁷⁾. Σύρε ἴς τὸ

1) Sanders, *das Volksleben d. Neugriechen* σ. 146. — Passow σ. 190 ἀρ. 1149.

2) Hahn, *Griech. u. alb. Märchen* ἀρ. Βλ. καὶ Δ. Ν. Βερναρδάκη, *Μαρία Δοξαπατρή, 1838* Πρ. Δ'. σκ. 1.

3) Λιανοτράγουδα σ. 151 Σύρε. πουλί μου, ἴς τὸ καλό, καὶ ἴς τὴν καλή τὴν ὦρα, Καὶ νὰ γεμίς ὁ δρόμος σου τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα. Λέγεται δὲ καὶ ἀντιθέτως ἐπὶ κακοῦ: Σύρε, κυρά μου ἴς τὸ καλό καὶ ἴς τὴν ἀνεμοζάλη; καὶ Σύρε, κυρά μου, ἴς τὸ καλό ἐσὺ καὶ τὸ φίλ σου (αὐτ. σ. 150) καὶ: Σύρε, πουλί μου ἴς τὸ καλό, σ' ἔρε κι' ἀλλοῦ καὶ κάτσε, Σύρε κι' ἀλλοῦ καὶ βίξωσε κι' ἐγὼ βαρέθηκά σε (αὐτ. σ. 151).

4) Βλ. καὶ Ζαμπέλιον ἐν Πανδώρ. τ. VII σ. 494.

5) Ῥόδα νὰ βλέπῃ; πίσω σου, τριαντάφυλλα ἔμπροστά σου Καὶ καλοκαταθόδιαστη νὰ πᾶς ἴς τὰ γονικά σου.

6) Ἀριστοφ. *Βατραχ.* 1528

7) Εὐριπ., Ἄλκ. 1153.

8) Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Ν. ἄλλ. τ. I μέρ. Β' σ. 445.

μυριανάθεμα καὶ ἴς τὴν ἀνεμοζάλη ¹⁾.

Εὐχὰς καὶ κατάρας ἀναφέρουσι καὶ ἐν συμποσίοις ἀντὶ προπόσεων ἐν ἀρχῇ οἱ συνδαιτυμόνες ποιοῦσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ λέγει ὁ οἰκοδεσπότης Καλῶς ὠρίσατε, ἀποκρίνονται δ' οἱ ξεničόμενοι Καλῶς σᾶς ἠύραμε! Κατὰ τὸν Κοραῆ, «Καλῶς γὰρ σ' εὔρω», λέγει συμποσιάζων, ὅστις προβάλλει πρότασιν (toast) εἰς τὸν συμπότην, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ δεχόμενος ἀποκρίνεται Καλῶς γὰρ ὠρίση! Λείψανον παλαιᾶς συνήθειας ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐχάριζαν καὶ τὸ ποτήριον, ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν, ὅτε ὁ προπίνων ἦτο ἀνώτερος τὴν τύχην ἢ πρესβύτερος τὴν ἡλικίαν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ὠραιοτάτην τοῦ Πινδάρου ὠδήν (Ὀλυμπ. Ζ', 1—6) ²⁾. Ἐν Κρήτῃ δὲ, ὡς ὁ κ. Χουρμούζης ἀναφέρει, «Πάντοτε προπίνει ὁ οἰκοδεσπότης, προκαλῶν πρῶτον ἐκεῖνον ὁποῦ θὰ πῆ μετ' αὐτὸν οὕτω τὴν ἀφεντιὰ σου· ἔπειτα εὔχεται, ἢ Παραγία γὰρ μᾶς βλέπη καὶ γὰρ μᾶς ξεμιστεῖη (ἀπαλλάσση) ἀπὸ κάθε κακόν· βοήθειά μας καὶ ὁ ἅγιος ὁποῦρε σήμερα» χριστιανικὰ τέλη καὶ σήμερα ἔνα χρόνον μετὰ τὸ καλό γὰρ γάρησ τὸ στεφάνου σου' ε' ἀρχοντόπουλά σου κ' ὄπ' ἀγαπᾶς καὶ χαιρέσαι» (ὁ προκαλούμενος ἀποκρίνεται Με ζώησας Θεὸς χωρὸς' καὶ τὰς ψυχὰς ποῦ πόρεσ' ἡ ψυχὴ σου) ἀφ' οὗ εἰπῆ ὅλα ταῦτα, πίνει ἀκολούθως ὁ καλεσθεὶς ἀποτεινόμενος καὶ αὐτὸς μετὰ τὰς ἰδίας εὐχὰς πρὸς ἄλλον, καὶ καθ' ἐξῆς ³⁾. Σπένδουσι δ' ἔστιν ὅτε καὶ οἶνον ἐν τῷ μεταξύ ἀναφωνοῦντες Ἔτσι γὰρ γυθοῦν τὰ μυαλά τῶν ἐχθρῶν μας.

Ὅταν δὲ ἀππωσι τοὺς λύχνους, ἢ εἰς κωμίζωσι τὴν ἐσπέραν τὰ πρῶτα φῶτα, εὔχονται οἱ συμπαρόντες ἀλλήλοις Καλῆρ ἐσπέ-

ραρ, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἐν παρομοίᾳ περιστάσει Φῶς ἀγαθόν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Οὐάρωνος ⁴⁾.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γένει περὶ τῶν συνήθων εὐχῶν καὶ κατάρων. Ἡ συλλογὴ πασῶν τούτων ἐστὶ δυσχερεστάτη, ἀδύνατος μᾶλλον, διότι διατυπώνεται πάντοτε συμφῶνως πρὸς τὰς περιστάσεις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ καταρασίμου, εἰσὶ δὲ συνεπῶς ποικίλαι καὶ πολυπληθέσταται. Τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπειράθημεν ἐν ταῖς ἀνωτέρων ἢ ἀναγάγωμεν αὐτάς, ὅσῳ ἦν ἡμῖν ἐφικτὸν, εἰς γενικούς τινες τύπους, δυναμένους νὰ περιλάβωσι πάσας τὰς γνωστὰς καὶ προσυνελεγμένας. Ἦδη ἐπιλαμβανόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν συντόμως καὶ τὰς εὐχὰς ἐκεῖνας, αἵτινες συνοδεύονται μεθ' ἱεροτελεστιῶν, ἢ μετὰ χειρονομιῶν, βαρυτάτας καὶ ἀποτελεσματικὰς ταύτας καθιστωσῶν.

Ὁ ἄφορισμός ἐῖναι ἡ σπουδαιότερα καὶ φοβερωτέρα κατάρα, ἐκ τῶν περιβεβλημένων τύπων θρησκευτικῶν. Διὰ τούτου, ἀναγιγνωσκόμενου ἀπ' ἐκκλησίας ὑπὸ ἱερέως τὰ ἱερά αὐτοῦ φέροντος ἄμφια ²⁾, ἀποκηρύσσεται τῆς ἐκκλησίας ὁ κατάρτος, παραδίδεται εἰς τὸ μίσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν πιστῶν, καὶ δι' ἁρῶν φρικτῶν καὶ βαρβάρων καταδικάζεται νὰ κατατρώχῃται ἐφ' ὅσον ζῆ ὑπὸ ἀνηκέστων ταλαιπωριῶν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἄλυτον δὲ καὶ τυμπανιαῖον τὸ σῶμα του νὰ μεῖνη, ἐναργὲς τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ μαρτύριον ³⁾. Καὶ τοι ὁμῶς τοσοῦτω φοβερῶν

1) Varro, *De Lingua latina* V σ. 46 — Κοραῆ, Ἐτακτα τ. IV σ. 139.

2) «Καὶ ἀφορισμὸν ὁ Πρακλείας ἐξέφώνησε μετὰ ὀμορφίτου καὶ ἐπιτραχιλίου.» Μαλαξού, Ἱστορία πατριαρχική, ἐν Crusii, *Threogroecia* σ. 165 καὶ ἐν *Corpus scripti. hist. Byzant.* ed Bonn. τ. XLVI (Histor. Constantinensis) σ. 172

3) Περί τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν τῇ ὁροδίαζῃ ἐκκλησίᾳ βλ. ἐκτὸς τῶν ἄλλων Ricaut, *Histoire de l'église Grecque*

1) Λιανοτράγουδα σ. 151.

2) Κοραῆ, Ἐτακτα τ. IV σ. 146.

3) Χουρμούζης, Κρητικ. ἀ 1842 σ. 32.

ἀνομολογουμένων τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀφορισμοῦ, οἱ ἐπίσκοποι, ἐπὶ τουρκοκρατίας μάλιχα, ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν ἴσως πενίας, κατὰ τὸν Ricaut, ἐξήνεγκον τοιοῦτους καὶ εἰς κοινοτάτας ἔτι καὶ μηδεμίαν ἐχούσας σπουδαιότητα περιστάσεις 1), καλὴντησαν δ' ἐπὶ τέλους καὶ τὰ ζωᾶ αὐτὰ ν' ἀφορίζωσιν 2). Ἐκ τῶν περὶ ἀφορισμοῦ ἰδεῶν τοῦ λαοῦ ἐπήγαγεν ἡ περὶ βρυκολάκων πρόληψις, ἐκ δὲ τοῦ τύπου τοῦ ἀφορισμοῦ παρέμεινε παρὰ τῷ λαῷ, συνήθης καταστάσα, καὶ ἡ κατάρα «Σχισθείη ἡ γῆ καὶ καταπίοι αὐτὸν ὡς τὸν Δαθάν καὶ τὸν Ἀβειρῶν» παραφρασθεῖσα οὕτω, Νὰ σκιστῆ (ἢ νὰ σκίσση) ἡ γῆ καὶ νὰ σέ καταπίῃ ἀναλόγως τῇ κυπριακῇ Νὰ κάτω ἡ γῆ ποπάνω σου κ' ἐργὼ ποπάνω κλέ σου 3), καὶ τῷ ἀκολούθῳ διστίχῳ

Ἀνίσως καὶ δὲ ο' ἀγαπῶ, λουλιὺδὶ μου δροσάτο,
αὐτῇ ἡ γῆς ποῦ τὴν πατῶ νὰ με ρουφήση κάτω 4).
καὶ τοῖς τοῦ Ὀμήρου:

ἄλλ' αὐτοῦ γὰρ μελίαινα

πᾶσι χάνοι' τό κεν ἦ μιν ἄφαρ πολὺ κέρδοιον εἶη 5).

Ἐπὶ κλοπῆς πραγμάτων μικρᾶς ἀξίας καὶ ἐπὶ ἄλλων ὁμοίων περιστάσεων, ἀντὶ ἀφορισμοῦ, ὁ ἱερεὺς, μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας, τὴν ἱερὰν αὐτοῦ φέρων στολὴν, νο-

trad. franç. 1710 σ. 273 κε. — J. Heineccius, De absolutione mortuorum excommunicatorum seu tyrannicorum in ecclesia Graeca 1701. — Τοῦ αὐτοῦ Abbildung der alten und neuen griechische Kirche 1711 σ. 419—421 καὶ τοὺς ὑπὸ τούτου μνημονευομένους συγγραφεῖς. — Ricaut and Jac. Goar, on the Greek Euchology σ. 668. — Χριστοφορ. Ἀγγελος, Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων κερ. 25 σελ. 522 ed. Fehlay. — Pégues, Histoire et phénomènes du volcan de Santorin σ. 590.

1) Ricaut, Hist. de l'église Gr. σ. 285—286. Βλ. καὶ σ. 284.

2) Pouqueville, Voyage dans la Grèce 1824 τ. I σ. 202 IV σ. 443. 455 V. σ. 81.

3) Λουκάς σ. 137.

4) Λιανοτράγουδα σ. 13.

5) Ἰλιαδ. P, 416—417 καὶ Δ, 182 Z, 282 θ, 150.

θετεῖ τοὺς ἀγνώστους κλέπτας, ἀπειλῶν διὰ τῆς κατάρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας αὐτοῦς, ἂν παρακούσωσιν. Ὁ κ. Ἐπ. Σταματιάδης ἀναφέρει κωμικόν τι ἀνέκδοτον, εἰς δὲ ἡ συνήθεια αὐτῆ ἔδω ἀφορμὴν. Ἄν Ἰκαρία, λέγει, διηγοῦνται ὅτι ἀνθρωπὸς τις, τοῦ ὁποῦ ἐκλεψαν μίαν αἶγα προσέφυγε παρὰ τῷ ἱερεὶ τοῦ χωρίου, ὅπως δι' ἀφορισμοῦ προσκαλέσῃ τὸν κλέψαντα νὰ τὴν ἀποδώσῃ πρὸς τὸν κύριόν της· ἀλλ' ὁ ἱερεὺς, ὅστις, φαίνεται, δὲν ἦτο ἀμέτοχος, εἰμὴ πρωτοεργὸς τῆς κλοπῆς, ἐπετίμησεν ἅπ' ἐκκλησίας τοὺς πιστοὺς διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ὅποιος ἔφαγε τοῦ Ζαχαρία τὴν αἶγα νὰ λύσῃ καὶ νὰ καταλύσῃ ὁ λάρυγγάς του. Ὅπου τὴν ἔφαγε, τὴν ἔφαγε, κ' ὅπου τὴν ἔχασε νὰ σκάσῃ! (καὶ ὁ λαὸς ἐφώνησεν ἀμήν) Φωτιάς ἔς τὸ τζάκι του ν' ἀνάψουσι, τσουκάλια νὰ βράσωσι (ἀμήν)» 1).

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀφορισμοῦ τρέμουσιν οἱ δεισδαίμονες τὴν κατάραν τῶν ἱερέων, ὅταν μετὰ μαγικῶν συνοδευτῶν τελετῶν. Ὁ κ. Ἀντωνιάδης διὰ τῶν ἀκολούθῳ στίχων τῆς Κρητικῆδος του περιγράφει κατάραν κατὰ ἱεροσύλου

Μέγας πλὴν τότε θυμὸς κληρικοὺς κυριεύει μονήρεις κ' ἔτοιμοι γίνοντ' ἀρὰς κατ' αὐτοῦ νὰ φωνήσουν θανάτου, σύλλογον μαῦρον ἑπτὰ ἱερέων πενθοῦντων καλοῦντες. Μάτην αὐτοῦς ὁ λαὸς ἐμποδίζει, λαμβάνων εἰς χεῖρας λίθους, μ' αὐτοὺς δ' ἀπειλῶν νὰ φωνεύσῃ τοὺς μέλλοντας

Ἐἶτα δ' οὐψὺντες τὰς χεῖρας φρικώδεις ἐκπέμπουν κατάρας «Κύριε, ῥίψον τὸ πῦρ τούρανου καὶ κατάκαυσον ἄνδρα ὅστις τὴν βέβηλον χεῖρα ἔς αὐτοὺς τοὺς ναοὺς σου προ-

σεῖται τότε ἡ γῆ, μνηστῆρο δ' ἀντηχοῦν ὑποκόφως· μαῦρα δὲ νέφη σκεπάζουν τὸν ὕλον ὀρίζοντα, κ' ἵππων κράτους ὡσεὶ μυριάδων πληττόντων με πέταλλ' ἀκούουν βήγνυτ' ὁ βράχος κατόπιν καὶ πῦρ οὐρανοῦ καταπίπτει δένδρα μαραινόνται, νόσοι θερίζουν ζωᾶς τῶν ἀνθρώπων.

Σεῖεται τότε ἡ γῆ, μνηστῆρο δ' ἀντηχοῦν ὑποκόφως· μαῦρα δὲ νέφη σκεπάζουν τὸν ὕλον ὀρίζοντα, κ' ἵππων κράτους ὡσεὶ μυριάδων πληττόντων με πέταλλ' ἀκούουν βήγνυτ' ὁ βράχος κατόπιν καὶ πῦρ οὐρανοῦ καταπίπτει δένδρα μαραινόνται, νόσοι θερίζουν ζωᾶς τῶν ἀνθρώπων.

1) Ἐν Χρυσολίδι τ. II σ. 396.

ἄπνοους δὲ κεῖτ' εἰς τὴν γῆν ὁ τὸ ἅγιον σκέπος σὺλήσας ἔργων λαθῶν μιᾶρῶν τρομερὰν τιμωρίαν ὁ τάλας Φρίκην τοιαύτην ἐνσπείρει ἐπτὰ ἱερέων κατάρα, 1)

Καὶ οἱ τῶν ἀρχαίων ἱερεῖς, πορφυροβαφῆ ἡμφιεσμένοι ἐνδύματα πρὸς δυσμὰς δ' ἔστραμμένοι, ἀπήγγελλον τὰς βαρείας αὐτῶν κατάρας 2).

Μετὰ τῶν περὶ ἀφορισμοῦ δημῶδων δοξασίῶν συνδέονται καὶ αἱ περὶ τοῦ ἀναθέματος. Ἡ λέξις ἀνάθεμα προτάσσεται πολλὰς τῶν καταρῶν, ὡς πολλὰ δημοτικὰ ἄσματα ἐκτὸς τῶν ἄλλων καταδεικνύσι 3). Ἐχρημάτισε ταύτην πρῶτος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος 4) ἦν δ' ἴσως συνηθεστέρα παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῶν πρώτων αἰῶνων, διότι καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἰδιαιτέραν ἐξεφώνησεν ὁμιλίαν Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας 5). Ἐν τῇ ἀναπτύσει πόσον βαρὺ τὸ ἀναθεματίζειν· «Τί οὖν ἔστιν, φησὶ, δὲ λέγεις ἀνάθεμα ἀλλ' ὅτι ἀναθέσθω οὗτος διαβόλω, καὶ μηκέτι χῶραν σωτηρίας ἐχέτω, γενέσθω ἀλλότριος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ;» 6) Ὁμοίαν δὲ καὶ ἕτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, ὁ Ζωναρᾶς, ἐκτίθησιν ἰδέαν· «ὡς γὰρ τὰ ἀναθήματα, λέγει, προαγόμενα τῷ Θεῷ, χωρίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· οὕτω καὶ ὁ ἀνάθεμα γενόμενος ἐκκόπτεται καὶ ἀποδιοικεῖται ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν δημηγύρωσεως, τῶν ἀνατεθειμένων καὶ ἀφωσιωμένων τῷ Θεῷ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσηλοῦται τῷ διαβόλω, ἢ ἀνατιθησιν αὐτὸς ἀεχυτόν.» 7) Ὁ λαὸς νῦν ἀναθεματίζει τοὺς

μεγάλους ἐγκληματίας καὶ τοὺς πονηροὺς ἐν γένει, σωρεῶν λίθους ἐκεῖ ὅπου τὸ ἐγκλημα ἐτελέσθη ἢ ὅπου ἐτάφη ὁ κακουργήσας, πρὸς αἰώνιον τῆς πράξεως ἀνάθεμα· ἕκαστος δὲ διαβάτης νομίζει ὅτι καθῆκον ἐκπληροῦ ἱερὸν, ῥίπτων λίθον ἐπὶ τοῦ σωροῦ, ὅταν πρὸ αὐτοῦ διέρχεται, κατ' Ἀνάθεμα! ἐκφωνῶν, ἐξ οὗ καὶ οἱ τοιοῦτοι σωροὶ ἀναθήματα καλοῦνται. Τοῦτο παλαιόθεν συνειθίζετο, ἐνὸς δὲ τοιοῦτου ἀναθέματος ποιεῖται μνηεὶαν καὶ ὁ Μαλαξὸς ἐν τῇ πατριαρχικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ· «Τὸν δὲ πρῶτον πατριάρχην, κύριον Μάρκον, τὸν ἀναθεμάτιζαν οἱ κληρικοὶ καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἔρρικταν πέτραις ἀπὸ τῆς στρατίας καὶ ἀπὸ τοὺς φόρους, καὶ ἕκμανον νουμουλία [eumulis] μὲ ταῖς πέτραις, ἀναθεματίζοντες αὐτόν.» 1) Ἦν δ' ἐν χρήσει καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὁ δὲ Δουκάγγιος, ὅστις πολλὰς μαρτυρίας ἐκκλησιαστικῶν τοῦ μεσαιῶνος συγγραφέων φέρει, τοιαύτην τιὰ δίδει τούτου ἐξηγήσιν· Ἄπειδὴ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἀπηγορεύετο ἡ «ταφή τῶν ἀφωρισμένων νεκρῶν οὐ μόνον ἐν τοῖς καθηγιασμένοις καὶ καθιερωμένοις κοιμητηρίοις, ἀλλ' οὐδ' ἐν ἄλλῳ τινὶ οἰκιδῆ» ποτε τόπῳ, ἔδει κατ' ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείπωνται ἄταφοι ἐν ταῖς πλατείαις ἢ τοῖς ἀγροῖς· ἀλλὰ, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τε δυσωδίας καὶ τοῦ ἀποτροπαίου τοῦ θεάματος «συνειθίζον νὰ ἐγείρωσι τύμβους, συσσωρεύοντες λίθους ἐπ' αὐτῶν.» 2) Διὰ τοῦτο ὁμοίως ταφῆς ἤξιώθη καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου (1282 μ. Χ.) ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου, ὅστις, κατὰ Γρηγοράν «παρεκελεύσατο νῦν κτωρ βραχεῖς τινὰς ἀνδρας πόρρω που τοῦ νων τ. II. σ. 711) καὶ Βαλασμῶν αὐτ. σ. 711—712 καὶ εἰς κανον. τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου αὐτ. τ. III σ. 97. 1) Ἐν Crusii, Turcograec. 1584, σ. 126 καὶ ἐν Corp. script. hist. Byz. ed. Bonn. τ. XLVI σ. 105. 2) Ducangii, glossarium mediae et inf. latinilitis s. v. Imblocaus τ. III σ. 765 ed. Didot.

1) Α. I. Ἀντωνιάδου, Κρητικῆς σ. 415.
2) Λυσίας, κατ' Ἀνδοκίδου 51 σ. 107.
3) Βλ. Passow σ. 487—488 ἀρ. 46—54.—Λιανοτράγουδα σ. 9—11.
4) Κορινθ. Α', ις', 22.—Γαλατ. α, 8.
5) Ἐν Migne, Patrolog. Graec. τ. XLVIII σ. 945—952.
6) Αὐτ. κεφ. 2 σελ. 948.
7) Ζωναρᾶς εἰς καν. 3 τῆς ἐν τῷ ναφ τῆς ἀγ. Σοφίας συνόδου. (Ἐν Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῆ, Σύλλογ. κανό-

στρατοπέδου ἀπαγαγόντας πλείστην ἐπι-
σωρευῆσαι γῆν, τοῦτο μόνον αὐτοῦ προμη-
θευσάμενος, μὴ θηρίων στόμασιν ἴσως σώ-
ημα βασιλικὸν διαμερισθῆ· τὸ δ' αἴτιον ἡ
τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας δόγματος ὑπῆρ-
χε παρεκτροπή.»¹⁾

Συνοδεύουσι δὲ μετὰ χειρονομιῶν τὰς κα-
τάρας αἱ γυναῖκες ἰδίως, αἵτινες ἐν μεγίστη
ὀργῇ, ὅτε τὰ χεῖριστα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ των
εὐχονται, τύπτουσι διὰ τῆς παλάμης τὴν
γῆν.²⁾ Ὁ Wachsmuth παραλληλίζει ὀρθό-
τατα τὴν συνθήειαν ταύτην πρὸς τὴν παρ'
Ὁμήρω περιγραφὴν τῆς μητρικῆς κατάρας,
ἣν κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Μελεάγρου ἡ Ἄλθαια
ἀπηθύονε:

πολλὰ δὲ καὶ γὰρ πολυφόρην χερσὶν ἀλοῖα
κικλήσκουσ' Ἀΐην καὶ ἔπεινῆν Περσεφόνειαν³⁾.

περὶ οὗ εἰς τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν παρα-
τηρεῖ· «εὐχονται τοῖς μὲν οὐρανίοις θεοῖς
ἄνω τὰς χεῖρας ἀνίσχοντες, τοῖς καταχθο-
νίοις δὲ κόπτοντες τὴν γῆν».

Χειρονομία συνηθεστάτη δι' ἧς συνοδεύ-
ουσι τὰς σπουδαίας εὐχὰς ἐστὶν ἡ ἐπίθεσις
τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ἐν Κύπρῳ μά-
λιστα καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις «εὐχόμε-
νοι ἢ καταρῶμενοι ἀφαιροῦσι τὸ κάλυμμα
τῆς κεφαλῆς αὐτῶν πρὸς περισσώτεραν ἐν-
στασιν τῆς εὐχῆς.»⁴⁾ Εἰς τὴν συνθήειαν ταύ-
την τοῦ συνοδεύειν διὰ χειρονομιῶν τὰς εὐχὰς
καὶ τὰς κατάρας ἀνάγεται καὶ τὸ φασκέ-
λων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ῥῆμα φασκελόνω ἢ σφα-
κελόνω, κατὰ Σομαυέραν, ὅπερ «σημαίνει
σημέρον δείχνω τὴν χεῖρα ἀνοικτὴν μετὰ
ἀπέντε δάκτυλα εἰς σημείον ὕβρεως.»⁵⁾ Πα-

1) Νικηφ. Γρηγορ., Ε', 7 σ. 153 Bon.

2) Wachsmuth, Das alte Gr. im neuen σ. 64.

3) Ἰλιάδ., I 568 κε βλ. καὶ Ἀπολλοδ. Α, ζ', 10.
— Hygin., fab. 129 171. — Ovid., Metam. VIII,
445. — Περὶ Ὁμ. Γγμ. εἰς Ἀπολλ. Πυθ. 162.

4) Λουκ., σ. 136.

5) Κοραῖ, Ἄτακτα τ. IV σ. 584. — Βλ. περιγραφὴν
τοῦ φασκελώματος παρὰ Pègues, Hist. et phénomè-

ράγεται δ' ἐκ τοῦ σφάκελος, ὡς οἱ ἀρχαῖοι
ἐκάλουν τὸν μέσον τῆς χειρὸς δάκτυλον.¹⁾
καὶ ἡ παραγωγή αὐτῆ δύναται νὰ ὀδηγήσῃ
ἡμᾶς νομίζομεν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀρχῆς
τοῦ περιέργου καὶ κοινοτάτου παρὰ τοῖς
Ἑλλησιν ἔθιμου τούτου. Τὸν μέσον δάκτυ-
λον ἐκάλουν οἱ Ἀττικοὶ μὲν καταπύγωνα²⁾
ἢ καταπυγῆ,³⁾ οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐστὶν ὅτε
infamen⁴⁾ ἢ impubicum digitum,⁵⁾ καὶ
ἐπὶ ἀσέμνοις ἐχρῶντο αὐτῷ,⁶⁾ δι' ὃ καὶ μό-
νον αὐτὸν δὲν ἐτίμων διὰ δακτυλίου.⁷⁾ ἐκ
τούτου τὸ δεικνύειν διὰ τοῦ μέσου δακτύ-
λου ἀτιμωτικὸν ἐθεωρεῖτο. Ὡς Διογένης ὁ
Λαέρτιος ἀναφέρει, ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ κυνι-
κὸς ὅπως ὕβριση τὸν Δημοσθένη, «τὸν μέσον
ἠαῖων δημαγωγός»⁸⁾ μέμνηται δὲ καὶ
πολλοὶ τῶν Λατίνων συγγραφέων τῆς ἀσέ-
μνου ταύτης συνηθείας· «mediumque osten-
deret unguem» λέγει ὁ Ἰουβενάλης (X, 53),
καὶ ὁ Μαρτιάλης (II, 28, 2) «medium por-
rigere digitum» καὶ ὁ Πλαῦτος «Atque in
hunc intende digitum; hic leno est.»⁹⁾
Τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν ἐτι συνειθίζεται, ὡς βε-
βαιῶ ὁ Οἰκονόμος, ὅστις καὶ ἄλλα ῥωσικὰ

nes du volcan et des îles volcaniques de Santorin
1852 σ. 352. Περὶ H. Mathieu, La Turquie et
ses différents peuples τ. II σ. 109 «Le signe de
malédiction la plus redoutable est la vue des cinq
doigt étendus. On voit que l'origine de toutes ces
extravagances se perd dans la nuit des temps.»

1) Σουῖθ ἐν λ. — Βλ. καὶ Κοραῖν, ἐνθ. ἀν. σ. 582.
— Ἑρρ. Στεφάνου, Θησαυρὸν ἐν λ. σφάκελος (τ. VII
στ. 1853 d.) καὶ φάκελος.

2) Πολυδ., II, 184. — Ρωτ. σ. 1419, 2

3) Πουχ. ἐν λ.

4) Pers., II, 33.

5) Martial., VI, 70, 5.

6) Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Εἰρ. 548 et Dindorf. —
Martial., I, 93, 2. — Sueton. Caligul. 86. — Lam-
pid., Heliog. 40.

7) Plin., H. N. XXXIII, 1.

8) Διογεν. Λαέρτ., σ', 35.

9) Plaut. eud. I 1449.

καὶ ἑλληνικὰ περιγράφει ἄσμενα καὶ ὕβρι-
στικὰ σχήματα διὰ τῶν δακτύλων γενομέ-
να. «Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τὸν μέσον δά-
κτυλον εἰώθασι δεικνύειν οἱ ἀναγωγότατοι
πρὸς ὕβριν.»¹⁾ Ἐλέγετο δὲ τοῦτο κυρίως
σκιμαλίζειν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς καὶ ὁ
τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστῆς μαρτυρεῖ·
«ἐσκιμάλισε· τῷ μέσῳ δακτύλῳ συναρμόσας
τὸν μέγαν καὶ πλήξας ἐφουβρίζει. Οὐ μόνον
ἡδὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅταν βουλόμενοι ἐφου-
βρῖσαι τινὰ τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνον-
τες, καὶ τοὺς λοιποὺς συνάγοντες δειξῶσιν
αὐτῷ.»²⁾ Ἐκ τούτου παραλαβούσα ἡ
συνήθεια, οὐ μόνον θαυμάσιον ἀντὶ τοῦ ἐνός
τοὺς πέντε καὶ τοὺς δέκα (ἐξ οὗ καὶ δεκά-
τισμα) προέτεινε δακτύλους,³⁾ ἀλλὰ καὶ
τὴν ἀρχικὴν λησμονήσασα ἄσμενον τοῦ μέ-
σου δακτύλου σημασίαν, νομίζει ὅτι πρὸς
ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν προτείνονται οἱ δά-
κτυλοι. Διὰ τοῦτο οἱ φασκελόροντες λέγου-
σι· Νὰ πέντε⁴⁾ ἢ τὰ πέντε εἰς τὰ μάτια
σου⁵⁾ ἢ Νὰ εἰς τὰ μάτια σου⁶⁾ ἢ ἀπλῶς
Νὰ⁷⁾ ὁ δὲ φασκελόνομος ἀπαντᾷ πρὸς
ἀπευχλὴν· εἰς τὰ μάτια σου, παρ' Ἀλθαινοῖς
δὲ Νὰ πέσουν τὰ δικά σου.⁸⁾ ἐκ τοῦ-

1) Κ. Οἰκονόμου, Δοκίμιον περὶ τῆς πληρεστάτης συγ-
γενείας τῆς ἑλαδο-ῤωσικῆς πρὸς τὴν ἑλλ. τ. III σ. 320

2) Σχολ. Ἀριστοφ. ἐνθ. ἀν. — Βλ. καὶ αὐτ. εἰς Ἄχαρ. 443.

3) Βλ. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ. ἀν. σ. 321 «Ἐτερον δὲ τὸ
τῆς συνηθείας δεκατισμα, καὶ δεκατεῖς ἐν
[τοὺς δέκα δακτύλους ἢ τοὺς πέντε προτείνειν, ἀπευθύ-
νοντα πρὸς τὰς ὕβρεις ἐφ' ὕβρει τινός ὡς τυφλότων-
τος, ὅ δὴ καὶ μετὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐκείνην λέγεται».

4) Stephani, Reise durch einige gegenden des
noerdlichen Griechenlands 1843 σ. 38.

5) Wachsmuth, ἐνθ. ἀν. σ. 61.

6) Βλ. καὶ Guys, Voyage litt. en Grèce τ. I σ. 381
ναστα, μάτια σου, Προτίθεισι δ' ἄγνωστον ποῦ στη-
ριζόμενος. «Ce geste exprimait, chez les anciens Grecs
l'envie de crever les yeux à leurs ennemis.»

7) Pègues, ἐνθ. ἀν.

8) Wachsmuth ἐνθ. ἀν. σ. 61. Ἀναφέρει δὲ καὶ
ἡπειρωτικὴν κατάραν ἀπὸ μαῦρο φίδι νὰ ἐβγάλη τὰ
μάτια σου»

του, κατὰ Κοραῖν «λέγομεν τύφλα καὶ
τυφλόνω ἀντὶ τοῦ σφασκελόνω· διότι ἀρ-
τύνουν πολλάκις οἱ χυδαῖοι τὸ σφασκέλωμα
μὲ τὴν κατάραν. Τύφλα εἰς τὰ μάτια
σου.»¹⁾ Πολλοὶ Γερμανοὶ τὴν συνθήειαν
ταύτην ἐπειράθησαν δι' ἀτόπων νὰ ἐξηγή-
σωσιν ὑποθέσων· οὕτως ὁ μὲν Hahn ἐνόμι-
σεν ὅτι ἡ τῆς παλάμης καὶ τῶν δακτύλων
ἐντασις συμβολικὴ ἐστὶν, ὑπαινισσομένη τὰς
ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἃς ὁ ἐπὶ πολὺ βλέπων
τυφλοῦται.²⁾ ὁ Stephani ὅτι ἐννοοῦσι τοὺς
πέντε ἡλούς δι' ὧν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προση-
λώθη ὁ Χριστός.³⁾ Ὁ Jahn, λογικώτερον
κάπως, ἐθεώρησεν αὐτὴν ὡς ἐχουσαν σχέσιν
ταῖς περὶ βασκανίας προλήψεσι.⁴⁾ δύναται
δέ τις, νομίζομεν, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς
γνώμης ταύτης νὰ φέρῃ τὸ ἐν πολλοῖς τό-
ποις τῆς Ἀμερικῆς ἐπικρατοῦν ἔθιμον, τοῦ
ἀπεικονίζειν ἐμπροσθεν τῶν οἰκιῶν χεῖρα ἐ-
ρυθρὰν ἢ μέλαιναν πρὸς ἐξορκισμὸν τῶν κα-
κοβούλων.⁵⁾ τέλος ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Στ.
Καραθεοδωρῆς συνδυάζει τὴν συνθήειαν ταύ-
την πρὸς τὸ πεντάγραμμον ἢ πεντάλφαν
καὶ πρὸς τὴν συμβολικὴν σημασίαν τῆς κα-
θέτου παλάμης, σημαίνουσας πίστωσιν βε-
βαιότητος ἢ ὁμολογίαν.⁶⁾ Λέγεται δ' ἄλ-
λως μουτζῶνω τὸ φασκελόνω καὶ μουτζῶ-
τὸ φάσκελον, ὅπερ ὁ Οἰκονόμος ἐκ τοῦ μού-
τζουρον (ὀρθότερον ὁμοῦς μούτσορον) πα-

1) Κοραῖ, Ἄτακτα τ. IV σ. 582.—Οἱ Ἀθίγγανοι
μεταχειρίζονται τὴν λέξιν arman καὶ armania ἧτις
σημαίνει τύφλα, ἀντὶ τῆς λέξεως kiufe, σημαίνουσας
βλασφημίαν, κατάραν [Paspati, Études sur les
Tebinghianes σ. 143].

2) Wachsmuth ἐνθ. ἀν.

3) Stephani ἐνθ. ἀν. σ. 69.

4) O. Jahn, Ueber Wirkung des bösen Blicks bei den
alten ἐν Berichten des sächs. Ges. d. Wissenss. 1855
τ. VII σ. 56.

5) Desfontaines, Nouvelles annales des voyages,
mai 1830 σ. 199.

6) Στ. Καραθεοδωρῆς, Περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς EI,
1847 σ. 37—38. Βλ. καὶ σ. 42.

ράγει και σχετίζει πρὸς τὸ ἰταλικὸν muzzo καὶ τὸ ἑλλ. μύζω¹⁾ νομίζομεν ὅμως ὅτι ἔχει μᾶλλον σχέσιν πρὸς τὸ μουτζουρόνω, ἀντὶ τοῦ ὁποῦ τοῦ μεταχειρίσθη καὶ ὁ μεταφραστῆς τοῦ Συντίπα Ἀνδρέου «καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς μουτζωθῆναι»²⁾ τοῦτο δὲ φαίνεται παραδεχόμενος καὶ ὁ Κοραῆς³⁾.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ. φ*

«Πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραινει»
(Σοφοκλῆς.)

Αἱ δημοτικαὶ παραδόσεις αἱ ἐν τοῖς λόγοις, τοῖς παλαιοῖς ᾄσμασιν ἢ τοῖς μύθοις τοῦ λαοῦ σωζόμεναι εἶναι ὁ ἕτερος πόλος τοῦ ἄξονος, ἐφ' ὃν στηρίζονται καὶ περιστρέφονται αἱ μελέται, αἱ καταδεικνύουσαι ἂν οὐχὶ τὴν πάναγνον καὶ ἀμιγῆ καταγωγὴν ἡμῶν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἀπ' ἐκείνων τῶν παλαιῶν, μαρτυροῦσαι ὅμως ὅτι τὰ εἰς τὰ ἀυγάζοντα νάματα τοῦ ἡμετέρου ἐθνισμοῦ συγκαταμιγέμεντα ἀπὸ τοῦ θετοῦ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν θολὰ ρεύματα, ἐλάχιστα ὄντα, παρεσύρθησαν εἰς τῶν αἰῶνων τὸν ὠκεανόν, ὅτι δὲ ἡ αὐτὴ μεγάλη καὶ εὐγενὴς πηγὴ ἀρδεύει τὴν ἱεράν ταύτην χώραν τῶν Περσοκτόνων, τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ τῶν μεγάλων συγγραφέων.

Καὶ ὁ μὲν εἰς πόλος τοῦ ἄξονος τούτου

1) Οἰκονομ. ἐνθ. ἀν. σ 321.

2) Συντίπας, ed. Boissonade 1828 σ 446

3) Κοραῆ, Ἄτακτα τ. II σ. 253 «Μούζα, μουζαλία, καὶ μούντζα, μουντζαλία, ἢ μόνουσις, ἢ μαύρισις τοῦ προσώπου [museau], καὶ ἰδιαίτερον ἢ γινόμενη ἀπ' ἄλλων ὑβριστικῶς, ὅποια σχεδὸν εἶν' ἡ λεγομένη ἑλλ. προπηλάκισις [ἀπὸ τοῦ πηλός]».

(*) Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ.—Τὸ προοίμιον τῆς παρουσίας διατριβῆς ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἐφημερίδι «ΕΡΓΑΤΗΣ.»

εἶναι τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ, τὰ ἔθιμά του· ἢ ὁμοιότης τῆς πίστεως αὐτοῦ περὶ θεῶν, ἠρώων, νυμφῶν, περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, περὶ μεταμορφώσεων, περὶ κολάσεως καὶ παραδείσου, καὶ ἡ ὁμοιότης ἀφ' ἑτέρου τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἅτινα μαρτυροῦσι τὴν ἐσωτερικὴν, τὴν κατὰ ψυχὴν ὁμοιότητα τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων· αἱ δὲ παραδόσεις τοῦ λαοῦ, σώζουσαι τὰ περὶ προσώπων ἢ χωρῶν μυθεύμενα ἱστοροῦμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, εἶναι, ὡς εἶπομεν, τοῦ ἄξονος τούτου ὁ ἕτερος πόλος.

Αἱ παραδόσεις αὗται περιέχουσι μάλιστα, ἂν μὴ ἐν γένει, οὐχὶ ἱστορικὰς πράξεις, ἀλλὰ μυθεύματα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ποιητῶν γραφέντα ἢ σωθέντα εἰς τῶν πεζογράφων τὰ συγγράμματα.

Ὁ λόγος δὲ τοῦ πράγματος εἶναι ἀπλοῦς ἅμα καὶ ὀρθός· τὰς θάσεις τῶν μύθων, πρὶν ἀναπλάσῃ αὐτὰς ἢ ἀνεπτυγμένη τοῦ ποιητοῦ διάνοια, ἀμόρφους ἔπλασε καὶ ἀπλὰς τοῦ λαοῦ ἢ τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐξεληθόντων αἰσθῶν ἢ φαντασίας. Παρὰ τῷ λαῷ δὲ αἱ τοιαῦται γνώσεις δύνανται ἐπὶ μήκιστον νὰ διατηρηθῶσι, παντελῶς δὲ ἴσως αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Οὕτω τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου γνωρίζετε πῶς ἐτήρησεν ὁ λαὸς εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ, γνωρίζετε δ' ἐπίσης ὅτι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς τῶν μεγάλων αὐτοῦ προγόνων λέγει εἰς τοὺς μύθους του ὅτι εἶναι ἄνθρωποι ἕνεκα κατάρτας τινὸς μαρμαρωθέντες, δυνάμενοι δὲ ν' ἀναζήσωσιν, ἂν ἔχυνέ τις ἐπ' αὐτῶν ἀθάνατο νερό. Καὶ ὅμως οἱ πλείστοι τῶν μυθικῶν ἠρώων σώζονται εἰς τὰς διηγήσεις καὶ τὰ ᾄσματα αὐτοῦ.

Καὶ αὗται δὲ αἱ τῶν μύθων τοῦ λαοῦ παραδόσεις δὲν σώζονται ἀμόλυντοι καὶ διαυγεῖς καὶ πανομοιότυποι πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους, οὐδὲ πρέπει σωφρονῶν τις νὰ ζητῇ

γεωμετρικὴν ταυτότητα εἰς πράγματα, ἐφ' ὧν διήλθον τοσοῦτοι αἰῶνες, οὐχὶ ἡρέμα διαρρεύσαντες, ἀλλ' αἰῶνες τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων πολιτικῶν μεταβολῶν, αἰῶνες, καθ' οὓς τοσοῦτοι κατακτεταὶ βάρβαροι τὸν ζυγὸν αὐτῶν, τὰς θρησκευτικὰς, τὰς πολιτικὰς αὐτῶν δοξασίας, τὰ μυθολογήματα αὐτῶν ἠθέλησαν νὰ ἐγκλιματίσωσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην, αἰῶνες, καθ' οὓς μεγάλη θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις ἐγένετο, αἰῶνες δουλείας, πολέμων, πορθήσεως, θρησκευτικῶν ἐρίδων καὶ διωγμῶν, αἰῶνες καθ' οὓς ἡ Ἀσία, ἡ Ἀσία τῶν πορθητῶν καὶ τῆς νέας θρησκείας εἰσώρμησεν ἀκρατῆς ἐπὶ τὴν χώραν ταύτην, ἡ Ἀσία, ἥτις, καὶ ἂν παρήλθεν, ἀφῆκεν ὅμως τὰς διηγήσεις τῆς εἰς τοῦ λαοῦ τὰς διηγήσεις, καταπληκτικῶς συγκατέμιξε τὴν νέαν θρησκείαν αὐτῆς εἰς τὴν παλαιάν τοῦ λαοῦ περὶ τῶν θεῶν του καὶ τῶν ἠρώων του πίστιν.

Ἄν τοιαύτην μαθηματικὴν ταυτότητα ἀπήτουν αἱ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ διασωθεῖσαι μυθικαὶ προσημῆροι παραδόσεις, τίς ἤθελε τολμήσει κἄν ν' ἀνεύρη τὸν μῦθον τοῦ Περσέως, τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ κήτους εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς βασιλοπούλας καὶ τοῦ περωτοῦ δράκοντος, ὅπως ἔπραξεν ὁ πολυτίμους μελέτας τοιαύτας ποιήσας καλὸς κάγαθός φίλος Νικόλαος Πολίτης, ἢ τοῦ Θησέως τὸν μῦθον, τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Μινωταύρου εἰς τὸ παραμῦθον τῆς Δουλτσάνας, ὅπως εἶχον τὴν τάλμην νὰ πράξω ἐγώ; Τίς πάλιν ἤθελεν ἔχει τὴν παράτολμον γνώμην νὰ εὐρίσκη ὁμοιότητας μεταξὺ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Διγενῆ τῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων, ὅστις διώκει ἔλαφον οὐχὶ χαλκόποδα πλέον, ἀλλὰ φέρουσαν ἐπὶ τῆς ῥάχews σταυρὸν, σύμβολον θρησκείας ἀναφανείσης χίλια ἔτη καὶ πλέον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγίστου τῶν ἠρώων; Ἐγὼ δὲ θά ἤμην ἄξιος συριγμῶν καὶ διὰ ψυχρῶν

λουτρῶν θεραπείας, ὅταν μετ' ὀλίγον εἶπω πρὸς ὑμᾶς τοῦ ἀνεκάλυψα τὸν Ὀδυσσεά, ποῦ τὴν πιστὴν αὐτοῦ σύζυγον, τὴν περίφρονα Πηνελόπην, ποῦ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ τῆς Σεμέλης καὶ τοῦ τερπικεραῖνου Διός.

Οἱ διατριβόντες περὶ τὰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἰχνηλατοῦσιν, ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ἐνὸς ἀπλοῦ ἰχνους πατήματός τινος εὐρίσκουσι τὴν πορείαν ὄλου ἔθνους, καὶ οὐχὶ ἀδίκως. Πράττουσιν ὅ,τι οἱ ἐξερωνῶντες τὰ μεταλλεῖα· οὔτοι εὐρίσκουσι ὄγκον γῆς· ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἄργυρος καὶ μόλυβδος καὶ χρῶμιον καὶ λίθοι καὶ χῶμα· ἀναλύουσι τὸν ὄγκον, λαμβάνουσι τὸ χρήσιμον, ἀπορρίπτουσι δὲ τὰς ἀχρήστους ὕλας· οὔτω καὶ οἱ ἀναδιφῶντες τῶν ἐθνῶν τὴν ἱστορίαν, λαμβάνοντες τὴν ἄκραν λεπτοῦ μίτου, δύο στίχους ᾄσματος τινος, τρεῖς γραμμὰς παραμυθίου, ἀσφαλῶς βαίνουσιν εἰς τὴν εὐρεσιν ἱστορίας ὀλοκλήρου, καὶ οὐχὶ παραλόγως· ἀφαιροῦσι καὶ οὔτοι ὅ,τι εἰς τὴν πρωτόπλαστον καὶ εὐγενῆ ὕλην κατέμιξε τοῦ μακροῦ χρόνου ἢ πάροδος, ἢ νέα θρησκεία, τῶν τοσοῦτων ἐθνῶν ἢ διάβασις καὶ κρατοῦσι τὸν χρυσὸν ἢ τὸν ἀδάμαντα ἀπορρίπτοντες τὰς ἀχρήστους εἰς τὸ ἔργον τῶν ὕλας.

Οὔτω προέβην καὶ ἐγώ.

Παρατηροῦμεν δὲ μελετώντες τὰς παραδόσεις ταύτας, ὅτι πολλάκις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ διηγήσει τοῦ λαοῦ περὶ τινος τῶν μυθολογουμένων προσώπων, ἔχουσι συγκαταμιγῆ δύο καὶ τριῶν ἐνίοτε παλαιῶν μύθων αἱ περιπέτειαι· οὔτως ἐν τῇ περὶ Πρόκνης καὶ Φιλομήλας διηγήσει ἀνευρίσκομεν οὐχὶ πλέον ἰχνη, ἀλλὰ μέρος ὄλον τῶν περὶ Μηδείας μυθευμένων· διότι, ὅπως ἡ Μήδεια μάγισσα οὕσα ἀποκοιμίζει διὰ μαγικῶν ἐργασιῶν τὸν δράκοντα τὸν φυλάσσοντα τὸ χρυσόμαλον δέρας, οὔτω καὶ ἡ Πρόκνη, ὡς θέλετε ἰδεῖ κατωτέρω, διὰ μαγικῶν ἐργασιῶν ἀποκοιμίζει τὸν φυλάσσοντα τὴν ἀδελ-

φάντης δράκοντα· ταῦτα δὲ κατὰ τοῦ λαοῦ τὴν παράδοσιν, διότι ἄλλως μυθεύονται παρὰ τοῖς παλαιοῖς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· τὰ περὶ τῆς φιλαδέλφου συζύγου τοῦ Τηρέως. Ἡ αὐτὴ δὲ συγκατάμιξις πολλῶν μύθων παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Διονύσου δημοτικὴν παράδοσιν· ἀνακαλύπτει τις ἐν αὐτῇ τὰ περὶ τοῦ Ἄρως, ὃν τινα συνέλαβε καὶ ἐγκυμονήσασα ἐγέννησεν ἡ Ἥρα ὀσφρανθεῖσα ἄνθος τι, ὅπως ἐν τῇ παραδόσει, ἣν βλέπετε κατωτέρω, ὁ βασιλεὺς συλλαμβάνει καὶ ἐγκυμονεῖ ὀσφρανθεὶς ἄνθος τι ἐπίσης· ἔχνη δέ τινα ἀμυδρά, ἐκ τῶν περὶ τῆς ἀρπαγῆς τοῦ Γανυμήδους μύθων ἴσως διατηρηθέντα, φέρονται εἰς τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ὅπου ἀρπάζεται ὑπ' αἰετοῦ ἡ τεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως κόρη.

Αἱ παραδόσεις δὲ, ἅς σήμερον θέλω πρὸς τὸν Σύλλογον εἰπεῖ, δὲν εἶναι μὲν πολλαὶ ἀλλὰ σπουδαῖαι, κατ' ἐμὴν γνώμην, καὶ μάλα. Τούτων τινὰς προφορικῶς εἶχον ἀνακοινῶσαι ἀρχίθην πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν, ἐξ οὗ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ κ. Ξένος, διεδεχόμενός με εἰς τὴν προεδρίαν ὠμίλησε περὶ Ἡρακλέους. Στριζόνται δὲ αὐταὶ εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ λαοῦ καὶ εἰς δημοτικὰ ἄσματα καὶ εἰναὶ αἱ ἐξῆς:

ΠΡΟΚΝΗ καὶ ΦΙΛΟΜΗΛΑ.

Ὅτε πρὸ τριῶν ἐτῶν συνέστη ἡ ἐπιτροπὴ τῶν δημοτικῶν παραδόσεων, ἀπηρνήθη ὡς πρόεδρος τότε τοῦ Συλλόγου καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας καὶ τὸν πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογον παρακαλῶν, ὅπως ἐκδώσωσιν ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν διδασκάλους τῆς ἔσω καὶ ἐξω Ἑλλάδος. Ὅμιλῶν δὲ περὶ τοῦ ἔργου τούτου τῶν παραδόσεων μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου Γ. Παπαδοπούλου, γραμματέως τότε τοῦ συλλόγου τούτου, ἤκουσα

παρ' αὐτοῦ ταῦτα: Ὅτε πρὸ χρόνων πολλῶν περιηγεῖτο τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἐν τινὶ χωρίῳ τῆς τελευταίας ταύτης, ὑπὸ τὴν ταπεινὴν καὶ ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῆς ἐστίας πληρουμένην καλύθην ἀγρότου Ἑλληνοῦ, ἤκουσε τὴν ἐξῆς διήγησιν:

«Ἦτο πρὸ πολλοῦ καιροῦ εἰς τὴν χώραν ἓνας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀγάπησε τῆς συζύγου του τὴν ἀδελφὴν, καὶ βιάσας τὴν κόρην ἐφυλάκισε αὐτὴν κατόπιν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ παλατιοῦ του, καὶ διὰ φύλακα ἔθεσεν ἓνα φοβερὸν δράκον.

Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς.

Μίαν ὅμως ἡμέραν ἓνα πουλάκι ἐκάθισε εἰς τὰ σίδηρα τοῦ παραθύρου τῆς φυλακῆς διὰ νὰ ψάλλῃ κανὲν καλὸ τραγοῦδι. Ἄλλ' ἅμα εἶδε εἰς ἐκείνην τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς φυλακῆς, εἰς ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι, τὴν ὠραίαν κόρην νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ὀδύρεται, ἔπαυσε τὸ καλὸ του τραγοῦδι καὶ τὴν ἠρώτησε:

«Τί ἔχεις, εὐμορφὴ κόρη, καὶ κλαίεις καὶ δέρνεσαι;

Τοῦ ἀπεκρίθη ἡ δύστηνος κόρη—δός μου πένα ἀπὸ ταῖς φτερούγαις σου καὶ τὸ λευκὸ σου στήθος νὰ γράψω μετὰ πικρὰ μου δάκρυα τὰ πάθη μου καὶ φέρετα, πουλάκι μου, εἰς τὴν ἀδελφὴν μου, φέρε τα.

Τὸ καλὸ πουλι ἔφερε τοὺς φαρμακεροὺς λόγους εἰς τὴν βασίλισσαν.

Καὶ ὅτε μίαν ἡμέραν ὁ βασιλεὺς ἔλειπε εἰς τὸ κυνήγι, ἡ βασίλισσα, ἡ ὁποία ἦτο μάγισσα, ἀπεκοίμησε μετὰ ξόρια καὶ ἄλλας μαγικὰς ἐργασίας τὸν δράκον, ἄρπασε τὴν ἀδελφὴν τῆς, ἐσκοτώσε τὸ τέκνον τῆς, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἴτσος καὶ τὰ σπλάγγνα του μαγειρευμένα ἔβαλεν εἰς τὸ τραπέζι. . . διὰ νὰ φάγῃ ὁ ἄπιστός τῆς σύζυγος, ὅταν ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ κυνήγι.

Ὁ πατὴρ ἦλθεν ἐκάθισε εἰς τὸ τραπέζι, ἀλλὰ τοῦ τέκνου τὸ σπλάγγνον εὗρε τρομακτικὰ εἰς τὸν πατέρα.

Ἐχύθη μετὰ λύσσαν ἀγρίαν νὰ πνίξῃ τὴν μητέρα τὴν ἄστοργον.

Ὅλοι ἔγειναν πτηνὰ.

Καὶ ὁ πατὴρ ἰπτάμενος εἰς ὄλην τὴν γῆν ζητεῖ τὸν υἱὸν τοῦ φονιάζων Ἴτσου, Ἴτσου.»

Ὅτε, ἐνθυμούμαι μοι ἔλεγεν ὁ μακαρίτης, ἤκουσα τὸ τελευταῖον τοῦτο Ἴτσου Ἴτσου, τοσοῦτον ὁμοιάζον πρὸς τὸ Ἴτυν, Ἴτυν, τοῦ παλαιοῦ μύθου, ἐταράχθη ἐπὶ τῆς θέσεώς μου, θέλων νὰ βεβαιωθῶ ἂν δὲν παρίσταμαι πρὸ ἀνθρώπων βιωσάντων τρισχίλια πρότερον ἔτη. Τοσοῦτον ἦτο ζωηρὰ καὶ πλησιάζουσα ἡ διήγησις τοῦ νέου Θρακὸς πρὸς τὰ μυθολογούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Τηρέως, τῆς συζύγου του Πρόκνης, τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Φιλομήλας, καὶ τοῦ Ἴτσου τοῦ φονευθέντος τέκνου.

Τί δύναται τις νὰ προσθήσῃ εἰς τὴν διήγησιν ταύτην; Πάντες ὑμεῖς κατανοεῖτε τὴν ὁμοιότητα τοῦ παλαιοῦ μύθου πρὸς τὸν νεώτερον τοῦτον.

Μετὰ τῶν περὶ Πρόκνης καὶ Τηρέως μυθευμένων οὐδεμίαν ἴσως ἔχει σχέσιν διηγήσις τις ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ φίλου ἱατροῦ καὶ προέδρου ἄλλοτε τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, Πολυδώρου Παπαϊωάννου περὶ τῆς δεκαχτούρας, πτηνοῦ ζώου εἰς τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν.

Ἡ διήγησις εἶναι ἡ ἐξῆς:

«Γυνὴ τις ἐζύμωσε δεκακοκτὼ ἄρτους. Ἡ πενθερὰ τῆς κακὴ, ὅπως ὄλαι αἱ πενθεραὶ, ἔλεγεν ὅτι ἐζύμωσαν καὶ ἐφούρνησαν δεκαεννέα καὶ ἐζήτει λόγον διὰ τὸν ἐλλείποντα ἓνα, ὡς ἔλεγε.

Ἡ δύστηνος νόμῃ διεμαρτύρετο ὅτι ἦσαν δεκακοκτὼ. Ἐξοργισθεῖσα δὲ ἡ κακοῦργος πενθερὰ ἐπὶ τοῦτο, ἐκτύπησεν αὐτὴν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἐφόνευσεν.

Ἀποθανοῦσα δὲ ἡ καλὴ γυνὴ μετεμορφώθη εἰς πτηνὸν ἰπτάμενον εἰς τὴν στέγην

τῆς οἰκίας καὶ κράζον «δεκακοκτὼ, δεκακοκτὼ».

Ὁ μῦθος ἀπτεται τοῦ παλαιοῦ ἐκεῖνου κατὰ ταῦτα μόνον· ὅτι γυνὴ ἐκ θλίψεως καὶ θανάτου μεταμορφοῦται εἰς πτηνὸν, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπει τὴν στέγην ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ἔζησεν, ὅπως καὶ ἡ Πρόκνη γενομένη χελιδὼν, καὶ ὅτι λέγει ἐν ὀδύνη τῆς ζωῆς τῆς τὴν ὑστάτην λέξιν «δεκακοκτὼ, δεκακοκτὼ», ὅπως ὁ Τηρέως γενομένος ἐποψ εὐφώνει «τὸν Ἴτυν ζητῶ, τὸν Ἴτυν».

Ἀπώτατην δὲ εἶτι ὁμοιότητα ἔχει ὁ μῦθος ὁ παρὰ τῷ δημοτικῷ ἄσματι: Ἡ ἀπὸ στος σύζυγος.

Ἄς ἀκούσωμεν τὸ ἄσμα·

«Μικρὸς μικρὸς στὰ γράμματα μικρὸς καὶ στὸ ψαλτήρι καὶ ὁ δάσκαλος τὸ σχόλασε νὰ πᾶ νὰ γεματίσῃ· στὸν δρόμο θοῦ πῆγαινε τὸ θιὸ παρακαλοῦσε· «Θέε μου νὰ ἐρῶ τὴν μάννα μου μαζί μετὰ τὸν πατέρι» Βρίσκει τὴν μάννα καὶ ἔπαιξε μετὰ ξένο παλληκᾶρι· —Τί ἔκαμνες, μαννοῦλα μου μετὰ ξένο παλληκᾶρι; τὸ θράθυ νᾶρθ', ἀφέντης μου καὶ θὰ τὸ μαρτυρήσω. —Καὶ τί θὰ πῆς, οὐκ ὀλοῦμαι, καὶ τί θὰ μαρτυρήσῃς; —Ὅ, τι εἶδαν τὰ ἄμματά μου, αὐτὸ θὰ μαρτυρήσω. Τὸ γέλασε, τὸ πλάνεσε μετὰ μόνον μετὰ κανέλλα, στὴν κάμαρά τῆς τῶθαλε καὶ σὰν τριγὶ τὸ σφίξει, ἄν μακελλάρῃς φυσικὸς τοῦ θγάξει τὰ σουτῖα, καὶ τᾶθωκε τοῦ μάγερα γὰρ νὰ τηγανίσῃ· τ' ἀλάτισε καὶ τᾶπλυσε καὶ πάλιν αἶμα στάζου· νὰ καὶ ὁ πατέρας ἔργεται στὸν κάμπο καθαλλάρῃ, φέρνει τὰ λάφια ζωντανὰ, τὰ ἄλαφια ἔμε ωμένα καὶ ἓνα μικρὸ λαφύρολο νὰ παῖξῃ ὁ Κωνσταντῆς τοῦ Ἄρναϊκα, π.ὺν ὁ Κωνσταντῆς καὶ πῶναι τὸ παιδί |μας;

—Τὸ ἔλυσσε, τὸ χτένισε καὶ στὸ σχολεῖδ τὸ ἔπαιξε· Ζεγγιὰ θαρῆ τοῦ μάρου του στὸ δασκαλο πῆγαινε· ἀδάσκαλε, π.ὺν ὁ Κωνσταντῆς καὶ πῶναι τὸ παιδί |μας;

—Τρεῖς ἄματι. ἔχω νὰ τὸ ἴω καὶ τρεῖς νὰ τὸ δει- |βάσω.

Ζεγγιὰ θαρῆ τοῦ μάρου του, στὸ σπιτί του πῆγαινε· Ἄρναϊκα, π.ὺν ὁ Κωνσταντῆς καὶ πῶναι τὸ παιδί |μας;

—Δουλεῖα εἶχα καὶ τῶσταια ὅπου καὶ ἂν εἶναι θάρθῃ κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῆς, κάτσε νὰ γεματίσῃ. Τὸ σι στὰ ἰ τῶθαλε μετὰ ἰσημένιο πιάτο καὶ τὸ σικὸτι μίλησε μετὰ ἀπὸ τὸ πιατῖνι·

«Ἄν ἦσαι Τούρκος φάγε με, Ἐβραῖος κατάλυσε με, ἂν ἦσαι καὶ πατέρας μου σκόλε καὶ φιλήσῃ με,» Χρυσὸ μαχαίρι ἔθαλε ἀπὸ χρυσὸ φηκᾶρι

και στὸ λαιμὸ τῆς τῶθαλε, τῆς κόθει τὸ κεφάλι,
καὶ στὸ παγὰρι τῶθαλε, στὸ μύλο του τὸ πᾶει·
στὸν δρόμο ὅπου πήγαινε τὸν Θιδὸν παρακαλοῖσε
«Θέ μου, νάσαι ἀνοιχτός και τὸ νερὸ θαλμένο»
βρίσκει τὸν μύλο ἀνοιχτὸ και τὸ νερὸ θαλμένο·
«Σήκω νὰ θάλῃς τὸ νερὸ, ὡ ἀλέση νὰ ξαλέση,
μιάς λυγερῆς τὴν κεφαλῆ, . . .

Τὸν πῆρι τὸ παράπονο κι' ἀρχίγησε νὰ κλαίῃ
«Θεέ μου, ποῦν' ὁ Κωνσταντῆς και ποῦναι τὸ παιδί μου;
Θεέ μου, ποῦν' ἡ λιγερῆ; . . .

Τοῦ ἄσματος τούτου, ὡς βλέπετε, ὁ μύ-
θος συμπιπτει μόνον πρὸς τὸν παλαιὸν, καθ'
ὅσον μία μητέρα ἄστοργος ὡς ἡ Πρόκνη,
φονεύει τὸ τέκνον τῆς, τὰ δὲ σπλάγχνα
του παραθέτει μαγειρευθέντα εἰς τοῦ τέκνου
τῆς τούτου τὸν πατέρα.

ΗΡΑΚΛΗΣ

Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐλαμπίου ἐκδιδόμενον
πρὸ χρόνων ἐν Πετροπόλει περιοδικὸν σύγ-
γραμμα ὁ «Ἀμάραντος ἢ τὰ δῶρα τῆς ἀ-
ναγεννηθείσης Ἑλλάδος», ἐγένετο πρῶτον
λόγος περὶ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἐν τοῖς δη-
μοτικοῖς ἄσμασιν ἀνδρείοτάτου τῶν ἡρώων
Διγενῆ πρὸς τὸν ἀνδρείοτάτον τῶν ἡρώων
τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Εἰς ταῦτα ἐγὼ δὲν
ἔχω νὰ προσθέσω ἢ ἐλάχιστα· ὑπεράσπι-
σιν δὲ σχεδὸν μόνον τῆς γνώμης ἐκείνης,
ἥδη πολεμουμένης, θέλω ποιήσει.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Διγενὴς οὗτος τῶν δημο-
τικῶν ἄσμάτων εἶναι ἱστορικὸν τι πρόσωπον
τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας, ὀνομασθεὶς οὕτω,
Διγενῆς, διότι ἐκ δύο γενῶν κατήγετο,
ἦτο δηλονότι Τούρκου και Ἑλληνίδος γόνος.
Ἐν πάσῃ δὲ πιθανότητι ὁμολογοῦσιν οὗτοι
ὡς Διγενῆ τὸν Τραπεζούντιον ἦρωα Ἀκρί-
ταν, υἱὸν ὑπάρξαντα Ἀμυρᾶ τινος ἐκ Συ-
ρίας και Ἑλληνίδος κόρης τῆς Σπαθίας, ἐκγό-
νου τῶν Κυρναμάδων.

Ναὶ μὲν εἰς τὸ ἐν Τραπεζούντι εὐρεθὲν
ἔπος, ὅπερ ἐδημοσίευσαν οἱ κ.κ. Λεγράνδικαι
Σάθας, ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀκρίταν τὸ ὄνο-
μα Διγενῆς, ναὶ μὲν ὁ ἐν τοῖς δημοτικοῖς

ἄσμασιν Διγενὴς φαίνεται ἔχων σχέσεις πρὸς
τινας ἀνδρείους τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὸν
Θηνᾶν, Μαυραῖχην και τὸν Τρεμεντάχειλον,
ὅστις ἐξ ἄλλων δημοτικῶν ἄσμάτων (ὁ γυιὸς
τοῦ Ἀνδρονίκου, ὁ Σαββατιανός) φαίνεται
σύγχρονος τοῦ Νικηφόρου Φωκά, ἀλλ' εἰς
τὰ δημοτικὰ ἄσματα, τὰ ἔχοντα μεγαλείτε-
ρον κύρος τοῦ ἔπους, παρατηροῦμεν ταῦτα:
ὅτι εἰς μὲν τὰ ἐξυμνοῦντα τὸν Ἀκρίταν οὐ-
δαμοῦ εὐρηται τὸ Διγενῆς, ὡς κοσμητικὸν
ἔστω ἐπίθετον ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ἦρωα
τοῦτον, εἰς ἐκεῖνα δὲ, ἐν οἷς ψάλλονται τοῦ
Διγενῆ οἱ ἄθλοι οὐδ' ὑπονοεῖται καὶ ὁ
Ἀκρίτας. Ἐκ τούτων δὲ συμπεραίνομεν δύο
τινά· ὅτι ὁ Διγενὴς και ὁ Ἀκρίτας κατὰ
τὰ δημοτικὰ ἄσματα οὐδεμίαν ἔχουσιν, οὐδ'
ἀπωτάτην καὶ πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, ὅτι
δὲ, ἀν ἀποδίδεται εἰς τὸ Τραπεζούντιον ἔπος
τὸ ἐπίθετον Διγενῆς εἰς τὸν Ἀκρίταν, τοῦτο
ποιεῖ ὁ Βυζαντινὸς ἐποποιὸς εἴτε διὰ τὴν
ἐκ δύο γενῶν καταγωγὴν τοῦ ἡρώος του,
ὅπερ και τὸ πιθανώτερον, εἴτε ζήλω τοῦ
Ὀμήρου, ἀποκαλοῦντος διογενεῖς τοὺς ἡ-
ρωῶς του, ἀπεκάλεσε και αὐτὸς διογενῆ τὸν
ἴδιον αὐτοῦ.

Πλὴν δὲ τούτου, ὁ Ἀκρίτας ἔζησε τριά-
κοντα τρία μόνον ἔτη κατὰ τὸ ἔπος, ὁ δὲ
Διγενὴς τρικκοσίους ὄλους ἐνιαυτούς· οὐδένα
ποτὲ ἐφοβήθη ἐκ τῶν ἀνδρείων· μόνος δὲ ὁ
θάνατος κατέβαλεν αὐτόν, ὁ θάνατος, ἀνυ-
πόδητος και ῥυπαρὸς, ἀλλ' ὅστις κατὰ τὸ
δημοτικὸν ἄσμα,

ἔχει τοῦ ἡλίου τὰ μαλλιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια.

Ἄν δὲ ὁ Διγενὴς φαίνεται ἀναστρεφόμενος
πρὸς τινες Βυζαντινοὺς ἦρωας, τοῦτο προ-
ῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ συνε-
χύθησαν διαφόρων ἄσμάτων οἱ στίχοι, ἐνεκα
τοῦ ὁποίου μὲ τὴν πάροdon τοῦ χρόνου ἀ-
πεδόθησαν στίχοι τοῦ ἐνός εἰς ἄλλο. Οὕτως
ἀπὸ τῶν ἄσμάτων «ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρονίκου»
και «ὁ Σαββατιανός,» ὑμνοῦντων ἕνα διάση-

μον ἀνδρείον, ἐλήφθη και εἰς τὸ ἄσμα αὐτὸ
στοιχειωμένον λάφι», ὅπου ψάλλεται ὁ θά-
νατος τοῦ Διγενῆ, ὁ στίχος:

νάρθη κι' ὁ Τρεμεντάχειλος ποῦ τρέμει ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος

Παραδεχόμενος δ' ἐγὼ, ὅτι ὁ Διγενὴς οὗ-
τος τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων εἶναι ὁ αὐτὸς
μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς και τῆς Ἀθημνήνης,
δὲν στηρίζω τὸν πάντα λόγον εἰς τὸ ὄνομά
του τοῦτο Διγενῆς, οὐδὲ λόγον ὑπερασπί-
σεως φέρω τὴν ἔλαφον, τὴν ὁποίαν πληγό-
νει οὗτος, ζητῶν νὰ ἐξαγάγω ὁμοιότητος
πρὸς τὴν χαλκόποδα ἔλαφον τοῦ παλαιοῦ
μύθου· διότι ἡ ἔλαφος αὕτη εἶναι σύνθετος
πλέον μυθολόγημα τῶν χριστιανῶν, τυπι-
κῶς ἔχουσα σταυρὸν φωτεινὸν ἀνὰ μέσων τῶν
κεράτων, ὁποία εἶναι και ἡ ὑπὸ τοῦ Διγενῆ
πληγεῖσα. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖα συνέπεια
τῆς ἐπιροῆς τῆς κρατούσης θρησκείας ἐπὶ
τοῦ πνεύματος τοῦ ποιητοῦ λαοῦ.

Βάσιν τοῦ ὄλου λόγου ἐγὼ νομίζω τὴν
ἀπαράβλητον τοῦ ἡρώος τούτου ἰσχὺν, ὅς-
τις οὐδένα πώποτε ἐφοβήθη ἐκ τῶν ἀν-
δρείων, ὅστις τολμᾷ νὰ διαγωνισθῆ πρὸς
αὐτόν τὸν θάνατον, ὅστις ἐν τῇ ὑστάτῃ του
ῥα «βογκάει τρέμουν τὰ βουνα, βογκάει τρέ-
μουν οἱ κάμποι», ὅστις ψυχομαχεῖ και «ἡ
γῆ ἀνατρομάζει.

Τὸ μέγεθος δὲ τοῦ ἡρώος ζωγραφεῖ ἀρι-
στα ἐν ἄσμα τοῦ λαοῦ. Τὸ ἄσμα τοῦτο, οὐ-
τινος θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ ποιήσω φιλολο-
γικωτέραν τινὰ ἀνάλυσιν, θέλω ἀναγνώσει
πρὸς ὑμᾶς θεωρῶν τοῦτο σφραγίδα τοῦ περὶ
Ἡρακλέους λόγου, και ἀφ' ἐτέρου ἐν τῶν
ἀριστουργημάτων, ἅτινά ποτε ἐκάλυαν
τὸν οὐρανὸν τῆς ποιήσεως και τῆς τέχνης.
Ψυχομαχεῖ ὁ Διγενὴς κι' ἡ γῆς ἀνατρομάζει·
τὸ μάθανε τρεῖς φίλοι του τρεῖς μ' πιστευμένοι φίλοι
κι' ὄνα; τοῦ φέρνει κρυδὸ νερὸ κι' ἄλλος ἀφράτο μύσχο
κι' ὁ τρίτος τὸν ἀντίψυχο νὰ μὴ ψυχομαχῆσῃ
στὴν τάβλα π' ἔχόντωνε και ὅπου ψωμί ἐτρέπωναν,
ἀθιβολῆ δὲν εἴχανε κι' ὀθιβολῆν εὐρήκαν.

«Τρεῖς ἀνδρειωμένοι εἰμάστενε κι' τρεῖ; καὶ ἀνδρειω-
μένοι,

μὰ σὰν τὸν ἄνδρα ποῦδα γῆς ὅσ τοῦ δράκου τὸ λειβάδι,
χαρὰ στὸν ποῦ τὸν ἔσπειρε και ποῦ τὸν κοιλοπόνα,
σὰν βράχος εἶν' ἡ πλάταις του, σὰν κάστρο ἡ κεφα-
λή του

και τὰ πλατεῖα τὰ στήθια του τοῖχος χορταριασμένος.
Σὰν κάπως τᾶκουσ' ὁ νεκρὸς και βαρνασταεζάει
«Φέρτε μου ἰδῶ κρασί νὰ π' ὦ, φέρτε ψωμί νὰ φάω
και σὺ, γραμματικὸπουλε, κατέβασ' τὸ σπαθί μου,
και τὸ βαρυδ κοντάρι μου ν' ἀναστηθῆ ἡ καρδιά μου,
Κάνει τὰ χέρρια βασταριδ, ἀντρεῖεῖσθῃ και σηκώσθῃ
ἔνυνεται τσάκουσ δώδεκα και δεκαπέντε διπλαῖς
και χάλκινο ποκάμισο και σιδερένιο πόσι,
και πῆγε και τὸν εὐρηκε στὸν κάμπο ποῦ κυνήγα.

Ποῖς εἶσαι σὺ ποῦ κυνηγᾷς στοῦ δράκου τὸ λειβάδι;
—'Αφέντης μου και κύρης σου κι' ἀφέντης τ' ἀφέντός μου
—Βάσει μου σὺ νὰ σοῦ βαρῶ, κροῦε με νὰ σὲ κρούω.
Σὰν ἀσραπῆ τὸ μάτι του και σὰν βροντῆ ἡ φωνή του·
μιά πρώτη τοῦ κατέβασε, μιά δεύτερη τοῦ δίνει,
τὸ στόμα αἶμα γιῶμισε, τὸν ξάπλωσε τοῦ μάκρου,
κι' ὄλος ὁ κόσμος ἔτρεξε νὰ ἰδῆ τὸν λαβωμένο.

Χαρά στον τὸν κοιτάμενο, τὸ μισαποθαμμένο,
χαρὰ ἔ και τέτοιονε γιατρὸ ποῦ νεκροθεραπεύει.

Ὁ Ὀμηρος θαυμάζεται πλὴν ἄλλων και
διὰ τὸν τρόπον δι' οὗ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἠθέλη-
σε νὰ ἀναδείξῃ τὸν ἦρωά του. Ἐκεῖ ὁ Αἴας,
ὁ Διομήδης και τόσοι ἄλλοι Ἀχαιοὶ ἀδυνα-
τούσι νὰ καταβῶσι τὸν Τρωαδίτην ἦρωα,
ὅστις εἶπε τὰ ἅγια ἐκεῖνα ἔπη «εἰς οἰωνὸς
ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης»· ὁ Πάτρο-
κλος δὲ αὐτὸς πίπτει ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ
υἱοῦ τοῦ Πριάμου. Τὸν ἀνίκητον δὲ τοῦτον
ἄνδρα, τὸν Ἐκτορα, ὁ ποιητὴς παρέστησεν
ὅτι εἰς μόνος κατέβαλεν, ὁ Ἀχιλλεύς, ὄντινα
τόσον πολὺ τοιουτοτρόπως μεγαλύνει.

Και ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἄσματι εἰς ἦρωα τοῦ
ὁποίου, κατὰ τὴν ἄξιαν Ὀμήρου περιγρα-
φὴν, σὰν βράχος εἶν' ἡ πλάταις του, σὰν
κάστρο ἡ κεφαλὴ του, και τὰ πλατεῖα τὰ
στήθια του τοῖχος χορταριασμένος, ἀνα-
φαίνεται, και τρεῖς γενναῖοι φίλοι τοῦ Δι-
γενῆ ὑγιεῖς και ζωηροὶ τρέμουν εἰς τὴν
μνήμην του μόνον. Ὁ δὲ Διγενὴς ἀκούων
ἐν τῇ ὑστάτῃ του στιγμῇ τὰ περὶ τοῦ ἀν-
δρός τούτου, ἵνα μὴ εἴπωσί ποτε, ὅτι, ἐνῶ
εἶχεν ἡμίσειαν ἔστω πνοήν, εὐρέθη ἀνδρείος,
ὅστις δὲν ἔκυψεν ἐνώπιόν του, ἐκράτησε τὴν

ἡμίσειαν αὐτὴν πνοήν, ἠγωνίσθη, καὶ ὁ φοβερὸς ἀνὴρ ἔκλινε πρὸ τῆς ἐξηντημένης πλέον ἰσχύος τοῦ ὑπερτάτου τῶν ἡμιθέων. Κόπτω τὸν κάλλιστον κλάδον δάφνης ἀπὸ τῆς ἱεράς τοῦ Ἑλικῶνος κορυφῆς καὶ στέφω τὸν παρὰ τὴν Ἰπποκρήνην τάφον τοῦ ἀγνώστου ἀοιδοῦ, διότι ἐκεῖ βεβαίως αἱ Μοῦσαι ἔθαψαν τὸν ἄσπαστα τοιοῦτον ἔπος.

(*Ἔπεται συνέχεια*)

JOHN STUART BLACKIE

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Φιλολογία, ἡ ἐνίσχυσις τῶν λέξεων διὰ σκοτεινῶν γλωσσῶν ἀπὸ τὸν Γάγγην μέχρι Ἰλισσοῦ, ἀπὸ Ἰλισσοῦ μέχρι Τιβέρεως καὶ ἀπὸ Τιβέρεως μέχρι Ταμέσεως, ὑπελήφθη γενικῶς ὅτι εἶναι ἀντικείμενον ξηρὸν καὶ αὐτόματον, ἠδύνον μόνον ὡς τέρψις ἀπὸ τοῦ παιδὸς μέχρι τῶν μάλα εὐπαιδευτῶν ἀνδρῶν, ἀνδρῶν συγχρότατα παιδείας μᾶλλον ἢ αἰσθήματος. Ἄλλ' εἶμαι εἰς εὐχάριστον θέσει νὰ εἶπω ὅτι, μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τρένς καὶ τοῦ Μάξ Μύλλερ ἡ φιλολογία κατέστη οὐχὶ μόνον εὐάρεστος, ἀλλὰ καὶ εὐπρόσιτος σπουδή.

Πράγματι ἴσως, ἐξαιρέσει τῆς Γεωλογίας, δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη εἰς τὸν παρόντα χρόνον μὲ τσαῦτα στοιχεῖα δημοφιλῶς προσκολλησέως ὡς ἡ φιλολογία.

Τώρα, τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ, ἐπιχειρῶ νὰ καταδείξω ὑμῖν πῶς συμβαίνει, πῶς τάχα ὑπάρχει τι πλέον ἐπίδηλον φαινόμενον, οὐχὶ ἀρκούντως γνωστὸν εἰς τὸν πεπαιδευμένον κόσμον γενικῶς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ μόνη ζῶσα νοητικὴ γέφυρα μεταξὺ διανοίας τοῦ παρόντος καὶ διανοίας τοῦ παρελθόντος.

Αὐτὸ εἶναι πραγματικόν, ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀμφιβολία, καὶ μέλλω νὰ παραστήσω πῶς καταδείκνυνται. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι γέφυραι ζῶσαι, οἷαι ἡ Κελτικὴ καὶ ἡ Οὐαλικὴ αἵτινες εἰσιν ἀρχαῖαι ὡς ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, αἵτινες σχηματίζουσιν ἄθραυτον δεσμὸν μεταξὺ Κελτικῆς καὶ Σκωτικῆς εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὁμως οὐκ εἰσι νοητικαὶ γέφυραι· ὑπάρχει γέφυρα, ὑπάρχει ζῶσα, ἀλλ' ὄχι νοερὰ γέφυρα, ὅθεν καὶ εἶναι μικρὰ ἀκολουθία διὰ τὸν κόσμον, τοῦ γινῶναι ὅτι ὑπάρχει ἡ ζῶσα ἐκείνη γέφυρα, καὶ ὑπάρχει ὀλοτελῶς ἀγνωστος. — Ἡ Σανσκριτικὴ εἶναι νεκρὰ, ἡ Ἑβραϊκὴ νεκρὰ, καὶ ἡ Λατινικὴ νεκρὰ, μολονότι τεχνικῶς διετηρήθη ζῶσα παρὰ τοῦ Πάπα, πλὴν φυσικὴ ἀνάγκη τεθνάναι. Ὅθεν εἶναι ἡ Λατινικὴ νεκρὰ διὰ νὰ εἶπωμεν δημοτικῶς, ἐτηρήθη ὁμως ζῶσα εἰς τὰς προσαγορεύσεις τοῦ Πάπα. Τοῦτο δὲν ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν Ἑλλ. γλῶσσαν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πάντοτε ἐλαλεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὸν παρόντα χρόνον τοσοῦτον ἐλευθέρᾳ ἀπὸ ξενικὴν διαφθοράν, ὡς ἦτο ἔσσει, καὶ εἶναι βεβαίως ὡς μάλιστα καθαρωτάτη. Ὑπέστη πολλὰς μεταβολὰς, ἀλλ' εἰς τὴν καθαρότητα εἶναι ἡ καθαρὰ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· ἐλαλεῖτο ἤδη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἐτῶν καὶ πλέον ἴσως. Βεβαίως ὁ Ὀμηρος γράφει γλαφυρὰν γλῶσσαν. Περιπλέον ἡ γλῶσσα ἐκείνη διήνυσσε 3,000 ἐτῶν, περιγένοντο καὶ ἐπεκράτησαν ὄλων τῶν μεταβλητῶν ἀμφότεραι, ἡ τε ἀρχαία καὶ ἡ νέα, καὶ μένει ζῶσα ἔτι καὶ ἀναπνεύουσα γλῶσσα· Τώρα αὐτὸ εἶναι ἐν περιεργῶν φαινόμενον, καὶ θὰ προσπαθῆτω νὰ σὰς ἐξηγήσω πῶς τοῦτο ἐγένετο. Ἐν πρώτοις συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς γλώσσας μία ἐπαύξησης καὶ ζωτικότης, δὲν συμβαίνει τοιοῦτο ὡς στάσιμον εἰς τὸ ὅλον. Ἀὐτὸ δὲν δύνασθε νὰ θέσητε δις τὸν

πόδα ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ· εἶναι ἀδύνατον νὰ παρακολούσητε τὰς ἀναφυόμενας ἀλλοιώσεις εἰς τὴν γλῶσσαν. Ὑπάρχει φυσικὴ τισ ῥοπή νὰ γεννηθῇ νέα τις γλῶσσα καὶ οὐ διαμενεῖ ὡς ἦν· ὅθεν πρέπει νὰ παραδέχησθε ῥοπήν τινα ἀλλοιώσεως ἐν ἐκάστη γλώσσῃ καὶ ἐμφάνισιν νέας, καὶ ἐκ τῆς ῥοπῆς τῶν αἰώνων οὕτω δεῖ γενέσθαι, ἡ καὶ μετὰ τινος βραδυνούσης δυνάμεως.

Τώρα, ἡ δύναμις τῆς βραδύτητος, τῆς συμπήξεως, καὶ τῆς διασώσεως εἰς μίαν γλῶσσαν, ἐστὶν ἐνίοτε ἰσχυροτάτη τοσοῦτον, ὥστε φαίνεται ὅτι παρεμποδίζει τὴν πρόοδον τῆς γλώσσης ὀλοκλήρου, καὶ, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦ, ὡς λέγω ὅτι εἶναι οὐσιωδῶς ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, καὶ οὐχὶ νέα γλῶσσα, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν μείζονα αὐτῆς ἰσχύϊν τῆς σωστικῆς δυνάμεως.

Τίνες εἰσὶν αἱ κρατοῦσαι καὶ βραδύνουσαι αὗται δυνάμεις; αἱ δυνάμεις αὗται εἰσὶ δύο εἰδῶν, ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαί. Ἐσωτερικαὶ εἰσὶν αἱ δυνάμεις τῆς ἐπιτακτούσης διανοίας τοῦ πλαστικοῦ πνεύματος, εἰς τὸ ὅποιον κατὰ φυσικὸν λόγον, τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων δίδωσιν ἐν λόγοις κυριότητα λέξεως καὶ ἐκφράσεως. Ἐπειδὴ ἔχετε μίαν φιλολογίαν μεγάλων ὀνομάτων, διὰ μακρᾶς τινος διαδοχῆς, ἀφ' Ὀμήρου κατωφερώς, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἐπ' αἰῶνας θεῶνται ὀπισθεν, ὅτι ἐξηφανίσθησαν αἱ ἀλλοιώσεις, ἀγνωεῖται, καὶ ἡ γλῶσσα ζῆ πλεῖον εἰς τὸ παρελθὸν παρὰ εἰς τὸ παρὸν, θέλετε εὐρεῖ νέας λέξεις εἰς τὸν Πολύβιον, ἀλλ' οὐχὶ μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν. Πλὴν εἰσέτι ἡ γλῶσσα εἶναι μᾶλλον τοῦ παρελθόντος ἢ τοῦ παρόντος. Ἡ φυσικὴ ἐκείνη ἀνάπτυξις προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γλῶσσα παρεκωλύθη καὶ ἐβράδυνεν ἀπὸ τὴν ἰσχύϊν καὶ κυριότητα τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως.

Αἱ ἐξωτερικαὶ δυνάμεις εἰσὶν αἱ δύο μεγάλαι συστάσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς

Πολιτείας, ἐνεργοῦσαι ἢ ἀρ' ἐνὸς κέντρου κοινῷ ἢ ἀπὸ δύο διακεκριμένα, καὶ ἐν τῇ αὐτῶν ἀυθεντία, ἐπίσης ἰσχυρὰ κέντρα· ἡ ἐπενέργεια δύο τοιούτων κέντρων τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιδράσεως, τιθεῖσα ὄριον εἰς τὰς τοπικὰς ποικιλίας τῆς ἀνθρωπίνης ὁμιλίας καὶ διατυποῦσα ὑποβοηθούμενους τινὰς σχηματισμοὺς γλώσσης τινὸς μετὰ κυριαρχικῆς ἐξουσίας, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀπαιτεῖ καλλωπισμὸν ἢ σαφήνειαν. Ἐδῶ, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις ταύτας, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκτείνεται μίαν σπουδαίαν πηγὴν σαθερᾶς ἐνεργείας τοιαύτην, ὥστε δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὴν τύχην οὐδεμιᾶς τῶν ἀρχαίων μεγάλων γλωσσῶν. Μία μακρὰ διαδοχὴ ποιητῶν, φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, ἐν ἐκάστῳ πεδίῳ τῆς νοερᾶς ἐκφράσεως, ἐδημιούργησε καὶ ὑπεβάστασε διὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν τῆς ἀνθρωπίνης ὁμιλίας, μίαν νοητικὴν δικτατορίαν, ἣτις ἠδύνατο νὰ κλονισθῇ μόνον διὰ ταραχώδους ἰσχύος τρόπου βιαιοπάτου. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν ἐμφυτον αὐτοκρατορικὴν ἰσχύϊν τῆς διανοίας προσετέθη καὶ ἡ συνειωτικὴ ἐπιρροὴ μιᾶς ἰσχυρᾶς κεντρικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Βυζάντιον. Τότε ὑπῆρχεν ἐπίσης ἡ συνειωτικὴ καὶ σωστικὴ δύναμις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ χριστιανικῆς ἱερωσύνης, ἐπειδὴ ὑπῆρχε πράγματι μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἱερωσύνη, καὶ αὕτη ἦτο Ἑλληνικὴ ἱερωσύνη, καὶ ὅλαι αὗται αἱ περιστάσεις συνετέλεσαν εἰς τὸ διαφυλαχθῆναι τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Αἱ συνεκτικαὶ καὶ σωστικαὶ δυνάμεις ἐπῆλθον τόσον ἰσχυραὶ, ὥστε ἡ τακτικὴ ἐπαύξησης τῆς βαθμιαίας ἀλλοιώσεως εἰς τὰς ἀπαιδευτούς κλάσεις τῆς κοινωνίας νὰ εἰσχωρήσῃ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ θάλλοντος φυλλώματος τοῦ μεγαλοπρεποῦς παλαιοῦ δρυμόνος τῆς ἐμφυτευθείσης κλασικότητος. Ἄλλὰ δὲν ἐξηρτάτο μόνον ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας νὰ δια-

κωλύση τὴν ἀνάπτυξιν ἐκείνην. Θέλετε εὐρεῖ τὴν διακώλυσιν εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν εὐπαιδευτῶν καὶ ἡσκημένων κύκλους· ἀλλὰ καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς, ἰδίως εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῶν μεσαιῶν ἡλικιῶν, ὅτε ὑπῆρχε μεγάλη τις πληθὺς λαοῦ, ὅστις δὲν εἶχεν οὔτε τὴν καλλιέργειαν, οὔτε παιδαγωγίαν οὔτε διδασκάλους. Αὐτὸς ὅθεν ὁ λαὸς ἤθελε βαδίζειν (ἔρων οὕτως εἰπεῖν) πάντοτε προάγων τὴν γλῶσσαν κατ' ἴδιον ἑαυτοῦ τρόπον.

Λοιπὸν ἀνεφύη ὁ, τι ὠνόμασα, ἀναμόρφωσις τις τῆς γλώσσης. Εἰς τὰ 1443 μ. Χ. ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, λαμβάνομεν πείραν τούτου, ἥτις εἶναι τὸ πρῶτον δεῖγμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν. Ἐχομεν τεκμήριον, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Στυροφοριῶν, ὅποτε ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἦτο βεβαίως ἀσταθῆς, καὶ τοι πολὺ βραδέως καὶ ἀκουσίως τείνουσα εἰς τὴν πτώσιν αὐτῆς, διακεκριμένη τις καὶ ἐνδηλος ἀναμόρφωσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὸ φαινόμενον ἐνὸς κλασικοῦ τύπου ὀμιλίας, λαβὼν τὰς ρίζας ἀπὸ τὸ παγκρατὲς παρελθόν, ἦτο εἰς χρῆσιν ὡς τὸ μόνον γνήσιον ὑπόδειγμα ἐκφράσεων ὅλων τῶν εὐπαιδευτῶν ἀνδρῶν, καὶ τούτου ἀναμιγνυομένου μετὰ τινος βουλγαρικοῦ τύπου, τοῦ φυσικοῦ ὀργάνου τῶν ἀπαιδευτῶν κλάσεων, καὶ χρωμένου παρὰ τούτων, εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰ δημῶδη ἄσματα, εἰς τοὺς ὕμνους, καὶ ἄλλας ἐλαφρὰς ποιήσεις, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν καθαρὰν δημοτικὴν ἔκφρασιν, καὶ τόσον διάφορον τῆς παρούσης γλώσσης προκύπτει, ὥστε δυσκόλως ἐνοεῖται. Ἀναφέρομαι εἰς τὰ χαρίεντα καὶ περιγραφικὰ ποιήματα μοναχοῦ τινος κλυομένου Θεοδώρου Πτωχοπροδρόμου, (which means poor courier). Οὗτος γράφει δύο κωμικὰς ἐπιστολάς, ἀφιερουμένας εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἐμμανουὴλ Κο-

μνηνόν. Λέγει ὅτι ἡ πενία φαίνεται οὕσα ὁ κληρὸς ὅλων τῶν σπουδαστῶν. Ὡς μαθητῆς οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο εἰς ἐλεεινοτάτην κατάστασιν, καὶ περιγράφει τὴν θέσιν τοῦ πτωχοῦ μαθητοῦ καὶ τὴν εὐπάθειαν τοῦ μονάρχου.

Τὰ δύο ταῦτα ποιήματά εἰσι γεγραμμένα κατὰ τινὰ τρόπον ἑλληνικόν, ὥστε ἐγὼ, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀναγνούς, μολίς ἐνόησα μετ' αὐξόντος νοητικοῦ θάρρους, διὰ τὸ ὁποῖον σεμνύομαι, ἐπειδὴ ἴσως οἱ ἄριστοι τῶν φοιτητῶν δὲν ἔπραξαν τούτο. Γνωρίζω ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ ὑπομνήματα ἢ διατριβὰς, καὶ δὲν νοστιμύομαι τὰ ὑπομνήματα. Διήλθον ὅθεν ταῦτα, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔρχομαι νὰ σὰς παραστήσω, εἶναι ὅτι εἰσὶ γεγραμμένα εἰς γλῶσσαν ὅπως διάφορον τοῦ κανονικοῦ μέτρου. Εἰσὶ τόσον συγκεχυμένα, καὶ ἡ διάλεκτος εἶναι τοσοῦτον διεσθαρμένη, ὥστε θὰ χρειασθῆτε ὑπόμνημά τι παρεχόμενον παρὰ τοῦ σοφοῦ Ἑλληνοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ διὰ νὰ δυνηθῆτε νὰ ἐννοήσῃτε αὐτὸ καλῶς. Ἄλλ' ὑπάρχει περιπλέον ἄπαξ ἴσως εἰς τινὰ σελίδα μία λέξις ἢ δύο, ἅστινας οἱ λόγιοι δὲν δύναται νὰ ἐνοήσωσιν. Ἡ μὲν ἦτο κοινὴ τις ἑλληνικὴ μεταχειριζομένη ὑπὸ τοῦ κατωτέρου λαοῦ, ἡ δὲ ἦτο ἑτέρα τις κλασικὴ ἑλληνικὴ, μεταχειριζομένη ὑπὸ Ἑλλήνων ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, μία ἀναμόρφωσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ 1443. Ἡ ἀναμόρφωσις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἀναμφιβόλως μετ' αὐξούσης δυνάμεως, ὀρίζουσης τὴν ὀμιλίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μέχρι τοῦ μεγάλου κλονισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπέστη ὁ ἔθνομός ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1453, καὶ ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης, φυσικὰ ἤθελε προσδοκᾶσθαι ὅτι, ἐνὸς τῶν ἰσχυροτάτων σωστικῶν δεσμῶν διαρραγέντος, ἡ ἐπιβλητικὴ αὕτη δύναμις ἤθελεν ἰσχυρίζεσθαι τὴν παῦσιν τοῦ ἀρχαίου κλασικοῦ τύ-

που, καὶ νέα τις γλῶσσα, στηριζομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἤθελε προκύβειν ἀπὸ τὰ συντρίμματα τοῦ νικηθέντος, κατὰ παρόμοιον τρόπον ὡς ἡ Ἰταλικὴ πρὸς τὴν λατινικὴν, σύμμικτος ἀπὸ τὰ εἰσωθήσαντα στοιχεῖα τοῦ ξένου κατακτητοῦ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε χῶραν, καὶ ἐξαιτούμαι τὴν ὑμετέραν προσοχὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

Διατὶ δὲν ἐδημιουργήθη νέα γλῶσσα ὁπόταν ἡ ὅλη ἑλληνικὴ δύναμις ἠπειλήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὰ 1453; καὶ διὰ τί ὑπάρχει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τόρα λαλουμένη καὶ γραφομένη, ἀλλ' εἰς κρείττω βαθμὸν καθρωτέρα, παρὰ τὴν ἑλληνικὴν τοῦ 1453;

Πρῶτον, διότι ἡ βαρὺτης τῆς ἐμφύτου νοητικότητος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐθεντία ἦτο πολὺ ὑψηλοτέρα τῆς ἑλληνικῆς ἀπὸ τὴν τῆς λατινικῆς, καὶ δεύτερον, διότι ἡ τουρκικὴ πολιτεία ἦτο τόσον ὀπίσω, ἡ ἔχθρα μεταξὺ τῆς τουρκικῆς πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἦσαν τόσον ἐμφυτοί, καὶ τόσον ὀλοτελῶς πολέμιοι εἰς τὸ παραδεχθῆναι συγχώνευσιν, ὥστε κατέστη ἀδύνατος ἡ συγχώνευσίς τῆς γλώσσης. Τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Τούρκους ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν καταπίεσιν, καὶ ἡ δυσφορία ἦν τοιαύτη, ὥστε ὑπῆρξεν ἀντικείμενον ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας νὰ διαφυλάξῃσι τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν καθαρὰν. Βεβαία τις ἐπαύξησις διαφορᾶς εἰσέφρησεν, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο συγχώνευσίς γλώσσης μεταξὺ κατακτηθέντων καὶ κατακτητῶν, ὡς ἐγένετο εἰς τὴν Ἰταλίαν κατ' ἐπαισθητὴν ἔκτασιν, καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ πολὺ εὐρύτεραν ἔκτασιν. Τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ διακόσια ἢ τριακόσια ἔτη μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐδημοσιεύθησαν μέγας ἀριθμὸς βιβλίων, οὐχὶ μὲν πάντοτε ἐνδιαφέροντος εἶδους, ἡδύνατο ὅμως νὰ σχηματισθῇ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκ τούτων. Εἰσὶ ταῦτα γεγραμμένα εἰς γλῶσσαν μὴ φθάνου-

σαν εἰς τὴν κλασικὴν ἑλληνικὴν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ παρεσθαρμένην, ὡς ἦν ἡ γλῶσσα τοῦ 1453, ἐνὸς τινὰ μὲν τούτων ἐγράφησαν εἰς καλλιεργηθεῖσαν ἑλληνικὴν, τινὰ δὲ εἰς τὴν δημοτικὴν, ὡς ἐξήγησις τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς, εἰς τὴν λαλουμένην κοινὴν ἑλληνικὴν. Ἐπῆρχεν ὅθεν εὐθύνουσα διαδρομὴ καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον, ἀλλ' ὄχι κατὰ τινὰ τρόπον τοσοῦτον διαφορᾶς, ἢ τοσοῦτου μεγέθους, ὡς ἡ λαβοῦσα χώραν εἰς τὴν δεκάτην δευτέραν ἑκατονταετηρίδα. Πόθεν, ἢ πῶς τοῦτο; Ἀπὸ τὴν παρέμβασιν τῆς τυπογραφίας, ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, προελθούσαν ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε οἱ λόγιοι ἐπλησίασαν μᾶλλον τὸν κοινὸν λαόν. Ἐνόησαν ἐκεῖνοι, ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν λογίων σχέσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ κατασταθῇ ὁ λαὸς ἀνδρες πατριῶται ἔλεγον. «Πρέπει νὰ γεφυρωποιήσωμεν ἐπὶ τούτου». Πρέπει νὰ καταστήσωμεν τὴν κοινὴν γλῶσσαν νέαν διάλεκτον.» Ὁ πατὴρ τῆς παρούσης νεοελληνικῆς διαλέκτου, κληθείσης οὕτω πρὸς διακρίσιν τῆς ῥωμαϊκῆς ἢ τῆς κατωτάτης δημοτικῆς, βαθμιαίως ἐκ τῆς ἀναφυομένης εἰς τὰς ἀπαιδευτοὺς κλάσεις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἦν ὁ περίφημος πατριώτης καὶ διδάσκαλος τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ὠνόμασα, Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς (γεννηθεὶς τὸ 1748), ὅστις διὰ μακρᾶς πονημάτων σειρᾶς κατέστη τελεία ἀρχὴ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ παγιωθέντος τύπου, τὸν ὁποῖον ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τασάυτας ἑκατονταετηρίδας ἀμειλίκτου ἐπιδράσεως, ἐπὶ τέλους μοιραίως ὑπενεδύθη. Οὗτος ἦν σύγχρονος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὑπῆγεν εἰς Παρίσιον. Ὅ,τι οὗτος ἔπραξεν, ἦν τὸ λαβεῖν τὴν κοινὴν βουλγαρο-ἑλληνικὴν ὡς τύπον. Ἐλεγε δὲ, θὰ μεταχειρίζομαι πᾶν ὅ,τι νοητὸν εἰς τὴν κοινὸν λαόν· Θέλω καθαρῆσαι αὐτὴν ἀπὸ

τούς ξενισμούς, αλλά δὲν θέλω ἐκβιάσει τὴν κλασικὴν ἑλληνικὴν. Θὰ γράφω γλώσσαν νοσητὴν παρὰ παντός κοινού ἀνθρώπου, ἀλλὰ θέλω ἀπορρίψει τὰς παρὰ πολλῶν ἀπαιδευτῶν ἀνθρώπων φυσικὰς ὁμολογουμένως διαφθοράς. Μετὰ τινος ὥραιας διακριτικῆς ὀξύτητος καθήρσα τούς μεγάλους τύπους τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἰδιώματος, ἐνῶ ἐξώθει ἢ ἐξέπλυνε τὰς ἐπιπολαίους περικοπὰς. Πράγματι διὰ τῆς σοφίης πρακτικοῦ ἀνδρός, ἐκαμε μίαν συναρμογὴν μᾶλλον τῶν δικῶν χάους παραφθορῶν μεταξὺ τῶν κατωτάτων δημοδῶν ἀσμάτων τῶν Κρητῶν ἢ Ἑπειρωτῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν ἐν ταῖς βίβλοις λέξεων, παρὰ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλινον φυσικὰ οἱ πεπαιδευμένοι Ἕλληνες. Ὅθεν ἔχομεν τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας διαλέκτου, οὐχὶ δὲ καὶ νέας γλώττης.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ (*)
ΥΠΟ

Π. ΠΑΠΗΛΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ. Ἱερρέως.

(Συνέχ. ὄρα φύλλ. ΠΓ.)

Ἐπιτομή διαβολῆς, συζυγαντίνα ὡς εἰς τὸ ἔκτα ἀκροῦ ῥίξαν ἄδραξ πῶς ἐφίλησα κερμαία.

(*) Σημ. Βραδέως περιήλθεν εἰς χεῖράς μου τὸ Π φύλλ. τοῦ Βύρωνος· ἐπειδὴ δὲ παρετήρησα ἐν τῷ ἐκείσῃ δημοσιευθέντι μέρει τοῦ γλωσσarioῦ μου ἀμικρτήματα τινα οὐσιώδη παμεισρρύσαντα ἐκ τῆς ἀβλεψίας τῶν στοιχειωτέων, ἐπάγω τὴν ἐπαυρόφωσιν. Ἐισελ. 832 στήλ. 6' τὰ τῆς λέξεως Λουρί ἀναγνωσθήτω ὡδὲ πῶς.

Λουρί (Lorum)· 1) ἰμάς ταρίχου (σαρουχίον) καθόλου καὶ ἰδίᾳ· ὅθεν τὸ λογο-

Ἀγκίδα (ἀκίς), λεπτόν καὶ ὀξύ ξυλάφιον· «ἐμπῆκε μιὰ ἀγκίδα εἰς τὸ δάχτυλό μου». Ἐκ τῆς ῥίζης ἀκ, ὅθεν ἀκόνη, ὀκσύς = ὀξύς κλπ. (Δοκίμ. ἱστορ. τῆς ἑλλην. γλώσ. ὑπὸ Δ. Μαυροφρύδου σελ. 135). Τῆς αὐτῆς ῥίζης ἐστὶ καὶ τὸ

Ἀγκίστρι, ἐργαλεῖον τῶν ῥαπτῶν, δι' οὗ κρατοῦσι τὸ ῥαπτόμενον τεταμένον.

Ἀγριος 1) ἀντίθ. τῷ ἡμέρος· ὥμος, χαλεπὸς καὶ συνθέτ. ἀγριάνθρωπος· 2) οὐ μαλακός· 3) ἀκαλλιεργητός, χέρος· «ἄγριος τόπος»· 4) κρυερὸς, παγετώδης «ἄγριος καιρός»· ὁ οὐκ εὐδίδος· — «ἄγρια ἡμέρα».

Ἀδιαφόρετος, ἀνεῖνδιδάφροντος, ἢ ὠφελείας· ὡς ἐν τῇ παροιμ. «ἔς τόπον ἀδιαφόρετον, νὰ μὴν πολὺ καθήσῃς» δηλ. Μὴ μείνης που ἀνεῖνδιδάφροντος ἢ ὠφελείας. —

παίγνιον. «Τῆς ἀρίδας τὸ λουρί τὸ ἀριδιρό λουρο»· 2) μᾶστιξ δι' ἧς ἐλαύνονται οἱ ἀλοῶντες ἵπποι καὶ ἄλλως βίτζα λεγομένη· 3) διαγωγὴ διαφορουμένη, ἀπάτη· «Μᾶς παίζει τὸ λουρί ὁ φίλος» — ἐξάπατα ἡμᾶς.

Λυκόω (λύκος) 1) συλλαμβάνω πιέζω τι καὶ κρατῶ μεταφρ. ἀπὸ τῆς τοῦ ζώου (λύκου) καὶ ἀπὸ μηχανῆς οὕτω καλουμένης· οἱ παρ' ἡμῶν τέκτονες (μαραγκοὶ) καλοῦσι φωτιάν, καὶ πάντα μοχλῶν, καὶ ἐπιμήκεις παχὺ ξύλον (πατερό), οὐ κατὰ τὸ ἕτερον ἄρον κατασκευάζουσι διὰ πρῶτης γωνίας ἀμύλειαν, ἣν καλοῦσι λύκον ἢ λυκόστομα· ὑποστηρίζουσι δὲ διὰ τούτου (τοῦ πατεροῦ) βάρη μεγάλα, οἷον στέγην οἰκίας, τοίχον κλπ. ἢ καὶ ἀντικαθιστῶσι στύλον ὑποβαστάζοντα βάρη τοιαῦτα. Λύκον προσέτι καλοῦσιν ἢ κλάπαν τὸ ἐγκρασίως ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ τοίχου τιθεμένων ξύλων (ξύλοδεμάτων ἰδ. τὴν λέξιν) ἐξέχον ἐκατέρωθεν τοῦ τοίχου· 2) διαπερῶ τούς πόρους· «ἐβρασά τὸ κρηῖς; — ἀκόμα δὲν τὸ λύκωσ' ἢ φωτιά», ἤτοι εἶναι ἄβραστον.

τὸ οὐδέτ. ἀδιαφόρετο καὶ πληθυντ. ἀδιαφόρετα (χρήματα) = ἄτοκα. «Νὰ πάρῃς τὸ κεφάλην ἀδιαφόρετο, ἢ τὰ γρόστια ἀδιαφόρετα».

Ἀδράχτι, κατὰ διάλεκτον τὸ ἀτράκτον ὑπόκορ. τοῦ ἄτρακτος· ἐργαλεῖον δι' οὗ νήθουσιν αἱ γυναῖκες· φράσι. καὶ παροιμ. «ἐρρίζα κλωνὰ ἔς τ' ἀδράχτι», = ἠρξάμην ἔργου.

Ἀθέρριος καὶ **Ἄθερος** (ἀγρός), οὐ ὁ καρπὸς οὐκ ἐθερίσθη, οὐ συνεκομίσθη.

Ἄκραι — **λείπαις**, μικρόν τι, περαιοῖσις, τέλος. «Ἄφρησε τίποτα; = Ἄκραις — λείπαις».

Ἄκουμπέτι ἐπίρ. τέλος πάντων, ἐν τοσούτῳ. «Ἄκουμπέτι, ἐγέννη ὄ, τ' ἤθελες».

Ἀλέγρος, καὶ ἄλλως ἀνοιχτός ἀνθρώπος 1) εὐθυμος, εὐδιάθετος· 2) τόπος εὐάερος, ἔχων ἐκτενῆ ὀρίζοντα· καὶ ἀλέγρο σπῆτι, ἢ εὐθετος καὶ καλῶς διηρημένη οἰκία.

Ἀμαρεῖω, λέγεται ἢ λέξις ἐπὶ τῶν φυλάκων ἀμπέλων τε καὶ ἀγρῶν, ὅτι συλλαμβάνοντες τινα ἢ πάντα τὰ πρὸς βοσκήν εἰσερχόμενα ζῶα εἰς ἀμπελον, ἀγρὸν καὶ καθόλου εἰς ἀπαγορευμένον τόπον, δημεύουσι κατέχοντες ζῶόν τι ἢ πρᾶγμα τοῦ ποιμένος ἢ τοῦ ἐπιτηρῶντος τὰ βοσκήματα, συντίθεται ἢ λέξις ἀπὸ τοῦ α πλεοναστικοῦ καὶ τοῦ μάχομαι ἐκ τῆς διαμάχης, ἥτις γεννᾶται αἰεποτε ἐν τοῖς τοιούτοις, λαβοῦσα τὴν ἀρχήν.

Ἀμολίω καὶ ἀπολάω = ἀπολύω, χαλάω, χαλαρόνω, ἀφίημι τι. «Ἀμόλα τὸ σκοινὶ μὴν τὸ κρατῆς». — Τὸ ἐπίρ. «Μόλα» ἀνευ τοῦ α ἐκφερόμενον σημαίνει ἐλευθέρως, ἀνέτως, ἀνευ δεσμοῦ ἢ ἐπιτηρήσεως. «Ἄφρησε τ' ἄλογα Μόλα κ' ἐμπῆκαν ἔς τ' ἀμπέλια» καὶ μέσον· Ἀμολίεμαι καὶ ἀπολι(λυ)έμαι ἐξορῶ, ἐφρημῶ.

Ἀμοριάζομαι, μέσ. ἀποθ. ὀκνεύω, ἀμολῶ, ῥαθυμῶ. «Πῶς ἀμοριάστηκα καὶ τὸ πῆρα, δὲν εἰξεύρω» καὶ ἐπίθετο·

Ἀμορις, η, ο, ῥάθυμος, ὀκνηρός· καὶ ἐπὶ

κατάρης καὶ ἕβρεως· «Ἄμορος νὰ γένῃς ἀπὸ ἔμπροστά μου!» = Ἐκφθείρω! καὶ ὄνομ. ἀφρημ. Ἄμοριλα.

Ἀνάκαρο (ἀνω κέρα) δύναμις, ἰσχὺς, ῥόμη· «Ἄν ἐχ' ἀνάκαρο νὰ σηκωθῶ ἀπὸ χάρμω».

Ἀναραχός, τύχη καλή· «ἔχει ἀναραχὸν καλόν».

Ἀμπράζης, α, ικο, καὶ Ἀμπράζικος ο, η, ἀνεπιτήδειος περὶ τε τὴν κατασκευὴν πρᾶγματος, ὁ χονδροτεχνίτης, καὶ ὁ βάνουσος τούς τρόπους.

Ἄναλέτι, βλάβη, κακόν, βλασφημία· «Ἄναλέτι νᾶχη πο' μελέταγε τὸ συμπέθερό μου»· καὶ «τὸ καμες καὶ σὺ τ' ἀναλέτι τοῦ πατέρα σου».

Ἄνασκελο, ἐπίρ. ἐπιτίως καὶ ῥῆμ. Ἄνασκελώω ομαι μεσ. ῥίπτω τινα ὑπτιον. «Ὅλο γὼ τ' ἀνάσκελα πλαιά;» ὅ ἐστιν ἤττων καὶ ὑπερετῶν.

Ἄνασκιράω καὶ ἀνασκιρίζω, διευθετῶ, τίθημι καταλλήλως πᾶν πρᾶγμα καὶ εἰς τὸν οἰκίον αὐτῷ τόπον· «Ἄνασκιράτε γιὰ τὴ θέρθη ὁ δεσπότης νὰ μᾶς χαϊρετήσῃ»· καὶ «ἀνασκιρήρο τὸ σπῆτι» ἢ ἐν ἀταξίᾳ τὰ ἐπιπλά ἔχουσα οἰκία· τὸ σκι ἀπαγγέλλομεν ὡς τὸ φραγγικόν **Οἶ**.

Ἀπαλειστής καὶ πληθυντ. ἀπαλειστάδες οἱ πρὸς ἄλλοις μεταβαίνοντες εἰς μύλωνα· «ἐχτὲς δὲν ἤτο ἀπαλειστής ἔς τὸ μύλο, σήμερα ἤρα πολλοὺς ἀπαλειστάδες».

Ἀπλόχερη (ἀπλῆ χεῖρ) ἢ, ὅσον δέχεται (χωραεὶ λέγομεν ἡμεῖς) ἢ ἕτέρα χεῖρ κοιλαινομένη· «φέρε μὲ ἀπλόχερη ἀλάτι». Ὅσον δέχονται καὶ αἱ δύο ὁμοῦ χεῖρες κοιλαινομεναι καλεῖται **χούφτα**.

Ἀπόβαλα ἐπίρ. καθ' ὀλοκληρίαν, καθόλου, παντάπασι· «ἐγκρημίστη τὸ σπῆτι ἀπόβαλα».

Ἀπραγος, η, ο, ἀγροίκος, ἀπολίτευτος, ὁ ἄλλως χωριάτης· καὶ ἀφρημ. ἔνομα Ἀπραγίλα, ἢ ἀγροικία.

Ἄσυχρόλλευτος, ἀκοινωνήτος, οἷον ὁ μὴ συγκολλώμενος ἢ μὴ ὁμιλῶν ἑτέροις.

Ἀσύφταρος η, ο, ὁ ἀνυπόμονος ἰδίᾳ ἐπὶ φαγητοῦ, ὁ ἀδδηφάγος, ὁ μὴ ἀναμένων τὴν ὄραν τῆς τραπέζης, ὃν καὶ *λειχουδὴ* ἐκ τοῦ γλείχουμαι λέγομεν καὶ *λειχουδιάρη*.

Ἀποχαυρίζω ἑνεργ. καὶ οὐδετ. 1) ἀποκάμνω, ἀπαυδῶ, καταβάλλομαι. «Ἀποχαύρισα καρτερόντας». «Μ' ἀποχαύρισαν με τῆς φωναῖς τους» 2) ἐπιτίθεμαι κατὰ τινος καὶ ὑποχρεῶ αὐτὸν ὅπως σιωπήσῃ. «Τῷ πέσαν ἀπάνω καὶ τὸν ἀποχαύρισαν.»

Ἀπορίμματα, καλοῦμεν τὸ καθάρσιον ὕδωρ, ὅπερ μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, νιπτομένου τοῦ ἱερέως, σταλάζει ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ ὅπερ αἰτοῦσι πολλάκις πάσχοντες χρονίως ἢ ὑπὸ βασιανίας καὶ πίνουσι πρὸς θεραπείαν νοσήματος. «Δὸς τ' ἀπορίμματα τοῦ παιδίου νὰ πῆ (πίη) νὰ γένῃ καλά».

Ἄταρος η, ο, ὅλως ἀδύνατος, λίαν ἀσθενής· λέγεται ἰδίᾳ ἢ λέξις ἐπὶ νεογνῶν μὴ ἔτι ἢ μὴ καλῶς ἀνεπτυγμένων, μετηνέχθη δ' ἔπειτα καὶ πρὸς πᾶν ἀδύνατον. «Ἔχει ἓνα παιδί, ἐν ἄταρο πρᾶγμα» καὶ «Ἄταρος ἄνθρωπος».

Ἀτσέρηος, α, ο=ἀκέρατος κατὰ τροπὴν τοῦ αἰ εἰς η καὶ κατὰ φραγγικὴν ἀπαγγελλίαν τοῦ α=αι.

Ἄτραχος η, ο, ὁ μὴ πηχθεὶς, μὴ στεροποιηθεὶς· ἰδίᾳ τὸ ὄν, οὗ ὁ φλοιὸς ἔστιν ἔτι λεῖος καὶ λεπτός, μὴ στερεός· «ἢ κόττα ἔκαμε τ' αὐγὸ ἄτραχος» ἔπου. 2) ἀτελής, μετὰ ταχύτητος ἀπεργαζόμενος. «Ἄτραχταις δουλείαις δὲ θέλω νὰ βλέπω».

Ἄχαμνός ἐπιθ. (χαῦνος) ὁ μὴ παχύς, ὁ στερούμενος πιμελής· καὶ ῥῆμα, Ἄχαμναίνω καὶ ἀχαμνίζω=γίνομαι ἀχαμνός· 2) ἀσήμαντος, δυστυχής, πτωχός, ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ «Ἄχαμνὸ χωρὶς τὰ ἴγια σπήτια».

Ἄχτι, ἐκδικήσεως, ὀργῆς καὶ τιμωρίας

ἐκπλήρωσις· «Τὸν εἶχα ἄχτι νὰ τὸν βάλω ἔς τὰ ἴνυχια μου» καὶ «τῶβγαλα τὸ ἄχτι μου» ἐπὶ ἐκδικηθέντος.

Ἄλωνάρης (ἰδ. καὶ ἅγιος Δημήτριος) ὁ Ἰούλιος μῆν, καθ' ὃν ἀλοῶνται οἱ δημητριακοὶ καρποί. Ἐπειδὴ δ' ἔστιν ἐπιβλαβῆς ἡ βροχὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐκ τούτου ἢ παροιμ. «Τὸν ποντισμένον τὸν καιρὸν τὸν Ἄλωνάρι βρέχει». Σημ. αἱ καταλήξεις αρις, αριος, ατος, συνήθεις ἐν τῇ καθομιλουμένῃ, εἰσὶ τύποι λατινικοὶ, οὓς παρεδέξατο αὐτῷ οἷον ἀλογάρις, φούρναρις, τσαρκαλιάρης, ἀφράτος, μοσχάτος «Μοσχάτο κρασί» κλπ.

B

Βα.λμᾶς καὶ *Βα.λμαρ* ὀϊδ. ἀλογάρις.

Βά.λτος, ἔλος.

Βα.λτῶν, πίπτω εἰς ἔλος, ἔπου. ῥυποῦμαι καὶ μεταφ. ὑποπίπτω εἰς πολλὰ χρέη. «Ἐβάλτωσ' ὁ κακὸμοιρος ἔς τὸ μπόρζι».

Βάμμο, (βάπτω βάφω)· γυνὴ φύσει ὠχρὰ καὶ πέλιδνὴ καὶ ἐπὶ ἠθικῆς προαιρέσεως, χαλεπὴ, διεστραμμένη· «Ἄχ βάμμο πόσα ξέρε!»

Βαμπάκι, βάρβαξ.

Βαμπακερός, ἐπιθετ. ἀπὸ βάρβακος κατασκευασμένος. Αἶνιγμα· «Σιδερένιο τ' ἀλογο βαμπακερ' ἡ καρδιά του»=ὁ λύχνος.

Βαμπακόροκα, ἡ ἡλακάτη· 1) λεπτὴ καλὰ μὴ πρὸς τὸν πῆχυν τῆς χειρὸς ἀναλογουῦσα τῷ μήκει, εἰς ἣν περιτυλίσσοιεν αἱ γυναῖκες τὸν βάρβακα καὶ νήθουσι τοῦτον· 2) ὁ πολὺς τὴν τρίχα ἀώρωσ γενόμενος.

(Ἐπειτα συνέχεια)

ΡΩΜΑΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ.

(Συνέχ. ὄρα Φυλλ. II'.)

§. 6.

Ἀπὸ τῶν Γρόγκων μέχρι τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.

Ὅτε ὅμως, πεσοῦσης τῆς Καρχηδόνας (146), ἡ τῆς Ῥώμης ἰσχὺς διεκρίθη, κατεδείχθη ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ χαλάρωσις τις, ξένη παιδεία καὶ μετ' αὐτῆς μαθητὰ ἦθη ὑπεισηθῆλον εἰς τὴν Ῥώμην· τῇ πρὸς κατακτήσεις ἐπιθυμίᾳ παρεῖπετο ἡ πρὸς λεηλασίαν καὶ αὐθαίρετον τῶν ἠττωμένων χρῆσιν· κατὰ μικρὸν ἐξηφανίσθη τὸ πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν ἱερότητα αὐτῆς δημοκρατικὸν σέβας καὶ πανταχοῦ ἐπεκράτησαν ἐγωϊστικοὶ σκοποί. Τοῦτο δὲ καταφανέστατον ἐγένετο ἐν τῷ δεινῷ ἀγῶνι, ὅστις ἤρξατο ἤδη μετὰ τὸν δημοκρατικῶν (populares) καὶ ἀριστοκρατῶν (optimates.) Ἡ σύγκλητος καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀπετέλουν ἰσχυρὰν μερίδα, ἥτις συνεχῶς κατεῖχε τὴν ὑπατείαν, ὑποστηριζομένη ἐν μέρει καὶ ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων Ῥωμαίων ἱππέων, ὧν ἡ τάξις τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς στρατιωτικὸν χαρακτήρα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπώλεσε, καὶ τὰς κοινὰς προσόδους μισθωσαμένη μεῖζον ἐπλούτισεν. Οἱ ἱππεῖς, ὡς συντηρητικῆς μερίδος, ἦσαν οἱ προστάται τῆς ἀρχαίας τάξεως τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς συγκλήτου, ταχέως ὅμως ἐσχημάτισαν χαλεπὴν ἀριστοκρατίαν, ἥτις, ἰδιοποιηθεῖσα τὸν δημοσίον ἀγρὸν (ager publicus) καὶ ἐκδιώξασα τοὺς κτήτορας μικροτέρων κτημάτων, ἐγένετο κάτοχος πολλῶν κτημάτων, ἅτινα δούλοι ἐκκλιέργουν, ἐν ᾧ οἱ πένητες καταστάντες γεωργοὶ κατὰ μέγα μέρος μετώκησαν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν χαλεπῶς ἐχόντων πολιτῶν. Πάντα ταῦτα μετ' ὀλίγον συνέτει-

ναν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἐξανάστασιν. Οἱ νόμοι τῶν δημάρχων Τιβερίου (+133) καὶ Γαῦου (+121) Γράκων, (ἰδίᾳ δὲ ὁ κληρουχικός (lex Agraria,) ἀνακαίνισις τοῦ Δικινίου νόμου, καθ' ὃν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κατέχη ἐν τῷ δημοσίῳ ἀγρῷ (ager publicus) πλεονα τῶν 500 πλήθρων (iugera) καὶ ἰσάριθμα τούτων διὰ δύο υἱούς, τὸ δὲ λοιπὸν ἔπρεπε νὰ διανεμηθῇ εἰς τοὺς πενεστέρους πολίτας.) παρεσκευασαν μὲν τὸν ὄλεθρον ἐκείνων, χωρὶς ὅμως τὸ πρᾶγμα ν' ἀποβῇ εὐθὺς ὠφέλιμον τῷ λαῷ· ἡ ἀρχὴ ὅμως δημοκρατικῆς ἀντιδράσεως ἐγένετο, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἐν ἄλλοις ἦτο, ἡ ἀποχώρησις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἱππέων τάξεως κεχωρισμένης καὶ αὐτονόμου. Πρῶτον ἐπὶ τοῦ Γριουγουρθαϊκοῦ πολέμου (142—106,) καθ' ὃν σαφέστατα ἀπεδείχθη μεγάλη ἠθικὴ διαφθορὰ καὶ φανερὰ μεγάλη τῶν εὐγενῶν δωροδοκία, ὑπέστησαν οὗτοι μεγάλην ἦτταν διὰ τοῦ ψηφισμάτος τοῦ δημάρχου Μαυιλίου, ὅρισαντος σπουδαίαν δίκην τῶν δωροδοκηθέντων ἀρχόντων (110) καὶ διὰ τῆς ἐκλογῆς ὡς ὑπάτου καινοῦ ἀνδρὸς (homo novus) τοῦ Γαῦου Μαρίου.

§. 7.

Ἀπὸ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας.

Ὅσο μᾶλλον ἡ Ῥώμη τὴν κυριαρχίαν της ἐξέτεινε, τοσοῦτω σαφέστερον ἐδεικνύοντο τὰ ἐλαττώματα τῆς ἀρχαίας πολιτείας, ἐν ᾗ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμίᾳ διαφορᾷ μετὰ τὴν πόλεως καὶ πολιτείας, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπίδειξιν συνέθεον οἱ δικασταὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ἐν Ῥώμῃ παρουσίᾳ. Καὶ κατ' ἄλλα δὲ περιωρίζετο ἡ καθόλου τῆς πολιτείας ἐπιμέλεια ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐνταῦθα μόνον ἡ θρησκευτικὴ ἐπιμέλεια τοῦ θεοῦ παρείχετο δημοσίοις ἀναλώμασιν· ἐνταῦθα δι' ἀγῶνων

χόνον καὶ θαυμάτων ἐπεμελοῦντο τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ, καὶ τῆς βοηθείας τῶν πτωχῶν διὰ διανομῆς αἴτου. Ἐντεῦθεν τοσοῦτο ὀλεθριώτεροι ἀπέβησαν αἱ συνέπειαι τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου (91), δι' οὗ ὁ ἰταλικὸς καὶ λατινικὸς λαὸς βία ἐκράτησαν τῆς πολιτείας, ἣν ἤδη οἱ Γράκχοι ἐζήτησαν νὰ κατασκευάσωσιν αὐτοῖς, ὅπως ἡ τοῦ λαοῦ μερὶς ἐπαυξυνθῆ δι' ἐλευθερωτέρων καὶ ἀνεξαρτητοτέρων πολιτῶν. Διὰ τῶν πολιτῶν δὲ αὐτῶν, οἵτινες προσελήφθησαν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄνευ ἀντιπροσώπων ἢ ἄλλης τινὸς σπουδαίας μεταλλαγῆς, ἠγέρθη μεγάλη ἀταξία πασῶν τῶν σχέσεων. Τὸ κάλλιστον μέρος τῶν κατοίκων τῆς Ἰταλίας, ὧν ὁ πληθυσμὸς καὶ ἄλλα συμφέροντα ἐδεδμεύοντο ἐν τῇ πατρίδι, ἔμεινε φυσικῶς ἀποκειλευμένον τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως. Τούτου ἕνεκα οἱ πανταχόθεν συρρέυσαντες εἰς Ῥώμην ἦσαν πένητές τινες καὶ ἀκόλαστοι, ὑπὸ τῆς διαμοιράσεως τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δωρεῶν δελεαζόμενοι, καὶ δι' αὐτῶν ἐσχηματίσθη ἐν Ῥώμῃ τάξις ταχέως συντασσομένη τοῖς κατασπαθοῦσι τὰς τῆς πολιτείας προσόδους. Ἐπῆλθε μὲν εἰς τὰς τῶν εὐγενῶν φροντίδας ἀντίδρασις τις διὰ τοῦ Σύλλα (81), ὅστις περιώρισε τὴν δημορχικὴν ἰσχύν, ἀπέδωκε εἰς τὴν βουλὴν τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν καὶ ὅλως τὴν παλαιὰν κατάστασιν ν' ἀντικαταστήσῃ ἐζήτησεν, ἢ ἀντίδρασις ὅμως αὕτη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακλήσῃ φυσικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν σχέσεων. Ἐντεῦθεν ἐδόθη τὸ πρῶτον παράδειγμα στρατηγοῦ μεταχειρισθέντος τὴν εἰς αὐτὸν παραχωρηθεῖσαν ἐξουσίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ σκοπῶν καὶ συγχρόνως δι' αὐτοῦ ἠνοιχθῆ ἡ ὁδὸς πρὸς στρατιωτικὴν δεσποτείαν καὶ ἐμφυλίους πολέμους. Ὑπὸ τὴν ὑπατείαν τοῦ Κράσσου καὶ Πομπηίου (70) ἐπανέκτησεν ὁ λαὸς τὰ δικαίωμάτα του, ἐγένετο ὅμως ψιλὸν ὄργα-

νον τῶν μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν δεσποτῶν, οἵτινες ἤδη μέγιστα ἐδύναντο, εὐνοούμενοι ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, τῶν συμμαχιῶν καὶ τοῦ πλοῦτου, ἐν ᾧ ἡ τῆς βουλῆς δύναμις ἐπὶ μᾶλλον ἐξησθένει (Πομπηίος, Καίσαρ, Κράσσος.) Αἱ πρὸς ἀλλήλους ἐριδες αὐταὶ ἐληξάν τοῦ Καίσαρος γενομένου ἠγήτορος τῆς πολιτείας καὶ ἀναλαβόντος πάσης τὰς σπουδαίας λειτουργίας αὐτῆς καὶ τέλος διηνεκῆ δικτατωρείαν (45.) Τοῦ Καίσαρος δὲ ἀποθανόντος (44) ἐγένοντο μὲν δημοκρατικαὶ τινες ἐνέργειαι, ἀλλ' αὐταὶ δὲν ἔζησαν ἐπὶ πολὺ παρὰ τῷ λαῷ. Ἐντεῦθεν ἐγένετο μικρὸν ὕστερον νέα συμμαχία μεταξὺ Ἀντωνίου, Λεπίδου καὶ Ὀκταουϊανοῦ, ἐξ ἧς τέλος προῆλθεν ἡ τοῦ Ὀκταουϊανοῦ μοναρχία (30.) Οὗτος συνεκέντρωσεν ἐν ἑαυτῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα princeps πᾶσαν ἐξουσίαν, ἀρῆκεν ὅμως ὅπως εἶχον, κατὰ τὴν συνετήν τῶν Ῥωμαίων συνήθειαν τοῦ σέβεσθαι τὰ παλαιά, τὴν βουλὴν καὶ τοὺς πλείστους ἄρχοντας, κυρίως ψιλῶ ὀνόματι τοιούτους, καὶ οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξῆς Καίσαρος (principes, imperatores Augusti) ἐπὶ πολὺ διετηρήθησαν πολλὰ τῶν παλαιῶν μορφῶν, ἄνευ ὅμως τῆς ἀμίσσου ἐνεργείας τοῦ λαοῦ, ἕως οὗ τέλος καὶ αἱ σικαὶ ἐκεῖναι τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἠφανίσθησαν, ὅτε κατὰ μικρὸν ἐγένονται αἱ μεγάλοι ἐκεῖναι μεταβολαί, δηλ. ἡ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος, ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάθεσις τῆς πρωτεύουσας καὶ ἡ ἐξῆς τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ὡς ἐθνικῆς λατρείας ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ τέλος ἡ διαίρεσις τοῦ βασιλείου.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

§ 1.

Διαίρεσις αὐτῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου ἦσαν τὸ μὲν ἐλεύθεροι τὸ δὲ δοῦλοι· οἱ ἐλεύ-

θεροὶ ἦσαν ἡ *πολιται* (*populus Romanus*: *populus Romanus Quiritium*) ἢ *ξένοι* (*peregrini*), οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *exterae nationes*, λαοὶ ὑποτεταγμένοι καὶ τῶν πολιτικῶν δικαίων μὴ τυγχόντες.

Α'.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΩΝ (*cives*) ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ (*civitas*).

§ 2.

Φύσις καὶ οὐσία τῆς πολιτείας.

Ἡ λέξις *civitas* σημαίνει καὶ τὴν κοινότητα καὶ τὸ σύνολον τῶν διὰ ταύτης ὀριζομένων δικαίων καὶ καθηκόντων τῶν μόνων κοινῶν αὐτῆς. Ἡ Ῥώμη κατ' ἀρχὰς περιελάμβανε καὶ ἄλλους ἐν μέρει συγγενεῖς λαοὺς χωρὶς νὰ ἐλθῇ μετ' αὐτῶν εἰς πηλοποιήσαν συνάφειαν. Καὶ δὴ ὅτε ἡ πόλις βραδύτερον συμμετέσχε τῆς Λατινικῆς συμμαχίας, δὲν συμμετέσχε αὐτῆς ὡς μία τῶν Λατινικῶν πόλεων, ἀλλ' ὡς διάφορος ἀπάντων τούτων αὐτόνομος προσῆλθε καὶ ἐπειράθη ταχέως τῆς ἡγεμονίας· συνωδᾶ δὲ τῇ σχέσει ταύτῃ ἡ πολιτεία ταχέως ἐγένετο ἀφορητὴ δεινῆς διαφορᾶς μεταξὺ πολιτῶν καὶ ξένων (*peregrini* κατ' ἀρχὰς *hostes*) ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ βίῳ. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν πολιτῶν ἀνεφύη σπουδαία διαφορὰ, διότι ὁλόκληρος πολιτῶν τάξις, οἱ πλεβεῖοι (*plebei*) ἀπεκλείσθη τῆς ἐξουσίας· ἡ ἀνωμαλία ὅμως αὕτη βαθμηδὸν διορθώθη καὶ πᾶς πολίτης ἀπελάμβανε ἴσων δικαίων καὶ τὰ αὐτὰ εἶχε καθήκοντα.

§ 3.

Τὰ μέγιστα τοῦ πολίτου δίκαια ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ ἦσαν: *ψήφος* περὶ τῶν τῆς πόλεως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις (*ius suffragium*), ὅπερ μόνον προσωπικῶς ἐν Ῥώμῃ ἐξησκεῖτο, τὸ δίκαιον τοῦ μετέρχεσθαι τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς (*ius honorum*), καὶ τὸ δίκαιον

τοῦ ἀνάγεισθαι τὴν δίκην ἐπὶ τὴν διάγνωσιν τοῦ δήμου ἐν περιπτώσει ἀδικίας ἀπὸ ἀρχῆς τινος (*ius praevocationis*), ὅπερ ἔλαβον ἤδη μικρὸν μετὰ τὴν ἐξωσιν τῶν βασιλέων διὰ νόμου τοῦ Οὐαλερίου Παιπιόλα· ὁ νόμος οὗτος ὕστερον συγχρότερον ἀνεκαινίσθη καὶ ἐπεκρῆθη· ὀφικενέστεροι δὲ νόμοι κατέλυσαν τὴν σωματικὴν τιμωρίαν παρέχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τὴν φυγὴν ἢ τὸν θάνατον. Ἐν δὲ τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ἡ πολιτεία φαίνεται ὡς ἀρχὴ τις πρὸς κοινωνίαν παντὸς ἰδιωτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἐπομένως τὸ μὲν τοῦ δικαίου τῆς συζεύξεως (*connubium*) ἐχούσης νόμιμον κύρος κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους, τὸ δὲ τοῦ δικαίου τῆς ἐπιμιξίας καὶ συναλλαγῆς (*commercium*). Ἀξιοσημειώτως δὲ τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως οἱ Ῥωμαῖοι πολῖται ἔλαβον καὶ ἄλλα προνόμια ἐπὶ κακῶ τῶν ἠττωμένων λαῶν· οὕτω δὲ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Μακεδονίας (168) μέχρι τῆς ὑπατείας τοῦ Ἰρτίου καὶ Πάνσα (43) ἦσαν ἐλεύθεροι παντὸς ἀμέσου φόρου· πρὸς τούτοις τὰ μέλη τοῦ κυριάρχου λαοῦ ἠδύναντο ἐλευθέρως καὶ ἀσφαλῶς πανταχοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου νὰ συναλλάσσωνται καὶ ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ ἐν ταῖς ἤθεσι πολὺ ἐχαρίζοντο αὐτοῖς οἱ ἐπαρχιώται, οἵτινες πολλάκις σκληρῶς ἐπιέζοντο. Οἱ Ῥωμαῖοι πολῖται εἶχον ἰδίαν ἐθνικὴν στολήν, τὴν *togam* (*toga*) πάντες δὲ περιλαμβάνοντο εἰς μίαν ἕκαστος τῶν 35 φυλῶν (*tribus*), τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀνεγράφοντο εἰς τὸν κοινὸν κατάλογον (*tabulae censorum*), εἰς ὃν ἐζήτησάν ποτε καὶ ἀνόμως νὰ παρεισδύσωσι, τὸ δὲ σύνολον τῶν δικαίων τοῦ Ῥωμαίου πολίτου ἐκαλεῖτο *caput*.

§ 4.

Περιοχὴ καὶ ἐπέκτασις τῆς πολιτείας.

Ἀπὸ μικρᾶς τινος ἀρχῆς ἐπνυξήθη βαθ-

μηδὸν δι' ἀλώσεων καὶ μεταναστάσεων ἢ πολιτεία· οἱ κάτοικοι τῶν πλείστων ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἠττηθεισῶν γειτονικῶν πόλεων τὸ μὲν εἰς Ῥώμην μετεφέρθησαν, τὸ δὲ ἔζων ἐν ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν, ἐν ἀμφότεραις δὲ ταῖς περιστάσεσιν ὑπὸ χαλεπωτάτας συνθήκας· εἶχον τὴν καλουμένην *πολιτείαν ἀνευ ψήφου* (civitas sine suffragio); δι' ἧς διεκρίνοντο ἄλλων ὁμοίων λαῶν, ὑπετάσσοντο τοῖς Ῥωμαϊκοῖς νόμοις καὶ ὄφειλον νὰ ὑφίστανται τὰ ἀστικά βάρη, τοὺς φόρους καὶ τὴν στρατείαν, καὶ νὰ μὴ μετέχωσι τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν. Κατὰ μικρὸν δὲ ἔτυχον πλήρους πολιτείας πρῶτον μὲν αἱ ἐγγύτεραι Λατινικαὶ πόλεις, εἶτα αἱ δὲ τῶν Οὐόλσκων καὶ Καμπανῶν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως τῶν πόλεων τῶν Ἑρνίκων καὶ Αἰκανῶν (303) οὐδεμία παραδοχὴ πολιτῶν ἀνευ ψήφου (cives sine suffragio) μνημονεύεται. Ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου διὰ τοῦ Ἰουλίου νόμου (90) ἔτυχον πολιτείας οἱ Ἰταλικοὶ καὶ Λατινικοὶ λαοί, οἵτινες πρότερον σύμμαχοι (socii) ὄντες ἀπέχοντο τοῦ πολέμου, καὶ ἐν ἔτει 89 διὰ νόμου τοῦ Πλαυτίου Παπιρίου (lex Plautia Papiria) ἔτυχον πολιτείας πάντες οἱ ἐλεύθεροι πολῖται τῶν Ἰταλικῶν συμμαχικῶν πόλεων, οἱ ἀποδεικνύοντες ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ὁ νόμος κατόικον ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἐντὸς 60 ἡμερῶν παρουσιάσθησαν εἰς Ῥωμαῖον ἐξαπέλεκτον στρατηγὸν (praetorem)· ἔκτοτε δὲ ἐτύχανον πολιτείας πάντες ἀνευ ἰδίας διακρίσεως, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Ὁ Ἰουλιος Καῖσαρ ἔδωκε πολιτείαν τοῖς πέραν τοῦ Πάδου, καὶ μὴν καὶ τοῖς πέραν τῶν Ἀλπεων οἰκοῦσιν, ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐπέβλεπε αὐτὴν ἀντὶ χρημάτων, ὁ δὲ Καρακάλας ἀπένειμεν αὐτὴν εἰς πάντας τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου.

§ 5.

Κτήσις καὶ ἀπώλεια τῆς πολιτείας.

Τὴν πολιτείαν ἐλάμβανον, 1) διὰ τῆς γεννήσεως (ἐὰν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, ἢ μόνον ἡ μήτηρ, ἦσαν πολῖται), 2) διὰ τῆς παραδοχῆς κατὰ τινὰ νόμον (εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἴτε ὑπὸ τῆς τοῦτο δυνάμενης ἀρχῆς) καὶ 3) διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως (manumissio). Ἐστεροῦντο δὲ αὐτῆς 1) ἔνεκα ἀπωλείας τῆς ἐλευθερίας (αἰχμαλωσίας ἢ δουλείας κατὰ κοινὴν ἀπόφασιν), 2) ἔνεκα μεταστάσεως εἰς ἑτέραν πολιτείαν· 3) ἔνεκα φυγῆς (exilium), 4) ἔνεκα αὐτομαλίας εἰς τοὺς ἐχθρούς καὶ 6) ἐπὶ τῶν Καισάρων ἔνεκα ἀειφυγίας. Ἡδύνατο ὅμως ἐν ταῖς πλείσταις περιστάσεσιν, ἐὰν σπουδαῖοι λόγοι ὑπῆρχον, ν' ἀναττήσῃσι (postliminium) αὐτήν. Ἀπώλεια ἢ περιορισμὸς τῆς πολιτείας ἑκαλεῖτο *ἀτιμία* (deminutio capitis). Μεγίστη ἀτιμία ἐνομίζετο ἡ ἀπώλεια τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ μικροτάτη πασῶν ἡ ἀπώλεια ὀρισμένων προσωπικῶν δικαιωμάτων ἐν περιπτώσει μεταστάσεως ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην προσωπικὴν κατάστασιν, ὡς ἐν υἰοθεσίᾳ.

§ 6.

Διάφοροι τάξεις καὶ διαιρέσεις τῶν πολιτῶν.

Τοὺς Ῥωμαίους πολίτας διέκρινον πολλὰ διαφοραὶ, ἀπὸ τοῦ γένους, τῆς περιουσίας, κατοικίας καὶ ἄλλων αἰτιῶν τὴν ἀρχὴν ἔχουσαι. Αὐταὶ κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους ἔσχον καὶ διάφορον πολιτικὴν ἀξίαν. Τινὲς ἐξέλιπον κατὰ μικρὸν, ἂν καὶ ὀνόματι ὑπῆρχον, καὶ ἄλλαι ἐσχηματίσθησαν. Ἡ παλαιότερα εἰς φυλάς διαιρέσις (tribus) σὺν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ σχέσει τῶν πατρῶνων καὶ πελατῶν, ἐβυθίσθη εἰς τὰ σκότῃ τῆς προτέρας ἱστορίας. Πλεῖστον διετηρήθη ἡ διαιρέσις εἰς φατρίας καὶ ἡ διαφορὰ τῶν Πατρικίων

καὶ Πληθείων, καὶ αὐταὶ ὅμως ἀπώλεσαν κατὰ μικρὸν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν σημασίαν. Τούτου ἔνεκα μακρότερον διέμεινεν ἡ διαίρεσις εἰς τάξεις, λόχους καὶ φυλάς. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου διεκρίθησαν οἱ πολῖται εἰς εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, γενομένων τῶν ἰππέων τάξεως ἰδίας διαφοροῦ τῆς συγκλήτου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τοὺς Ῥωμαίους πολίτας εἰς πολίτας προστεθέντας ἀυξηθέντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου ἢ κατοίκους τῶν ἀποικιῶν, τῶν ἰσοπολιτίδων πόλεων καὶ τῶν κωμοπόλεων, κατὰ δὲ τὴν γέννησιν καὶ κατὰ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου εἰς ἐλευθέρους καὶ ἀπελευθέρους.

§ 7.

Πατρίκιοι καὶ Πληθεῖοι.

Ὁ Αἰβίος καὶ ὁ Διονύσιος ἀναφέρουσιν ὅτι οἱ Πατρίκιοι ἦσαν ἀπόγονοι τῶν βουλευτῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου ἐκλεχθέντων, καὶ ὕστερον ὑπὸ τοὺς διαδόχους βασιλεῖς ἀυξηθέντων· τοσοῦτον σπουδαία διαφορὰ πολιτῶν καὶ τοσοῦτον ἄνισοι πολιτικαὶ τάξεις, οἷα οἱ τῶν Πατρικίων καὶ Πληθείων, ἀδύνατον ἦτο ἐκουσίως νὰ σχηματισθῶσι· δι' ὃ ὀφειλομεν μᾶλλον νὰ θεωρῶμεν τοὺς Πατρικίους ὡς τοὺς ἀρχικούς διαμεμερισμένους εἰς φυλάς, φατρίας καὶ γένη ἢ μεγάλας, θρησκευτικῶς καὶ οἰκογενειακῶς συνδεδεμένας, συμμαχίας· ὡς ἀντιπρόσωπον δὲ τῶν γενῶν ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν πολιτῶν ἐκλεγομένην πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὴν σύγκλητον, τὴν δὲ ἐπαύξησιν ταύτης ὡς συνέπειαν τῶν πληθυνθέντων Πατρικίων. Οἱ Πληθεῖοι τοῦναντίον ἀπετέλουν τὸν ὄχλον ἐξαιρέσει τῶν ἀπομεμακρυσμένων, ἀπὸ Πατρικίων καὶ πελατῶν ἀποτελουμένων γενῶν (gentes), γενομένων ἐκ μετοικίσεως εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ Πατρίκιοι ἐπομένως ἦσαν ὅλως τῶν Πληθείων ἀπομεμακρυσμένοι, μηδεμιᾶς νομίμου πολιτικῆς συμφωνίας ὑφισταμένης μεταξὺ

αὐτῶν· οὗτοι εἶχον τὸ δικαίωμα ψήφου καὶ εἰσόδου εἰς τὴν σύγκλητον, ἐξελέγοντο ἀρχοντες καὶ ἱερεῖς, ἐλάμβανον ὡς κτήμάτων τὸν δημόσιον ἀγρὸν (ager publicus) καὶ ἐκαλλιεργοῦν αὐτὸν ἀντὶ ὀρισμένου φόρου, ἐν ᾧ οἱ Πληθεῖοι εἰς ὀλίγα τινὰ κτήματα ὄφειλον ν' ἀρκῶνται, τέλος δὲ ἐγένοντο καὶ οἰωνοσκόποι καὶ τῶν χρησμῶν ἐρμηνευταί. Ἐν τούτοις οἱ Πληθεῖοι, τῶν ὑποταγέντων λαῶν λαβόντων πολιτείαν, ἐπνηξήθησαν καὶ ἐνισχύθησαν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σερούτου Τυλλίου ἔλαβον σταθερώτερον ὄργανισμὸν, καὶ κατὰ μικρὸν εἶχον ἴσα τοῖς Πατρικίοις δικαιώματα. Ὁ γάμος (connubium) συνεκέρασε τὰ γένη (gentes)· τὰ τῶν πατρικίων γένη ἐξέλιπον κατὰ μικρὸν καὶ ἐπὶ τῶν Καισάρων ἀνιδρῦθησαν πάλιν ἐκλεγόμενα ἐκ τῶν βουλευτῶν.

§ 8.

Πάτρωνες καὶ Πελάται.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων ὁ Ῥωμύλος συνῆψε πρὸς ἀλλήλους τοὺς Πατρικίους καὶ Πληθείους διὰ στενοῦ δεσμοῦ ὡς *πάτρωνας* (patroni) καὶ *πελάτας* (clientes). Ὁ Πάτρων ὄφειλεν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ὑπερασπίζῃ καὶ ἀπολογῆται ὑπὲρ τοῦ πελάτου του, ὅστις συνέτεινεν εἰς προίκισιν τῶν θυγατέρων τοῦ πάτρωνός του καὶ ἐπλήρωνε λύτρα διὰ τὰ τυχόν αἰχμαλωτισθέντα τέκνα τοῦ πάτρωνός του. Ἡ τάξις τῶν πελατῶν ἦτο διαδοχική· τοῦτο δὲ δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι πᾶς πελάτης ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς γενεᾶς τοῦ πάτρωνός του (nomen gentile).

Οἱ πελάται οὔτε νὰ καταγγείλωσι τίνα οὔτε νὰ καταμαρτυρήσωσιν ἀλλήλων ἠδύνατο. Ἐν τούτοις μνημονεύεται ὡσαύτως ὅτι οὗτοι ἀπῆλθον πλείονων δικαιωμάτων τῶν Πληθείων, ὡς διάφοροι καὶ δὴ καὶ ἀντίπαλοι αὐτῶν, ὅπερ ἀντιφάσκει τῇ προη-

γηθείση μαρτυρία· πρὸς συμβιβασμὸν δὲ τῆς διαφορίας ταύτης παραδεχόμεθα ὅτι οἱ πελάται ἦσαν οἱ προϋποταχθέντες λαοὶ, οἵτινες ἀμέσως στενωῶς πρὸς τοὺς πατρικίους συνεδέθησαν ἢ καὶ ὑπήκου. αὐτῶν ἐγένοντο, πληθεῖοι δὲ οἱ πολῖται οἱ βραδύτερον πολυλαχῶς ἀπαυξηθέντες, οἵτινες εἰς οὐδεμίαν πρὸς τοὺς πατρικίους σχέσιν ἤλθον. Τὸ πελατικὸν ὡς κτῆμα τῶν πατρικίων κατελύθη μὲν βραδύτερον, διετηρήθη ὅμως ὡς ἐκουσία ὑπηκούου σχέσις μεταξύ πλουσίων καὶ πενήτων, ταπεινῶν καὶ ἰσχυρῶν, καὶ συνισταμένη εἰς ταῦτα, ὅτι οἱ πελάται παρεῖχον τοῖς πάτρωσι τὴν προῖνήν θεραπείαν (salutare), ἠκολούθουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ πεδίον, ὑπερασπίζοντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διὰ τῆς ψήφου, καὶ παρεῖχον αὐτοῖς πᾶσαν δυνατὴν συνδρομήν. Ὁ πάτρων ὁ ἐξαμαρτήσας εἰς τὸν πελάτην αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἐπάρατος (sacer). Καὶ ὅλοκληροὶ δὲ συμμαχικαὶ πολιτεῖαι ἢ ἐπαρχίαι, ἦσαν πελάται πλουσίων τῆς Ρώμης οἰκογενειῶν, (ὡς οἱ Ἀλλόβρογες τῶν Φαβίων), εἰς τὰς ὁποίας ἐν ἀνάγκῃ κατέφευγον οἱ κάτοικοι αὐτῶν. Καὶ μεταξύ δὲ τῶν ἀπελευθέρων καὶ τῶν προτέρων δεσποτῶν ὑφίστατο στενωτέρως τις πελατικὸς δεσμὸς ἀνευ τῆς κληρονομικότητος. Ἐντεῦθεν τέλος τὴν ἀρχὴν ἔχουσι καὶ αἱ μέχρι τοῦ νῦν χρήσιμοι ἐν τῇ δικανικῇ γλώσσῃ λέξεις, πάτρων καὶ πελάται, ἀντὶ τοῦ συνηγόρου καὶ τοῦ ὄν οὗτος ὑπερασπίζεται.

(* Ακολουθεῖ)

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

ΘΩΝ Ι. ΠΕΝΤΖΟΣ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΝΕΑΠΟΛΙΝ.

(Συνέχ. ὄρα Φυλλ. Π'.)

— Πλοίαρχε, ὀφείλω νὰ σοὶ ὁμολογήσω ἐν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀγνοεῖς βεβαίως· εἰμι περίεργος, θέλω περὶ πάντων νὰ ἐρωτῶ καὶ νὰ μανθάνω τὰ πάντα· θὰ καταβάλω λοιπόν. . . .

— Ἀλλά, μὲ διέκοψεν, περίεργοι εἰσὶ μόνον αἱ γυναῖκες.

— ὦ! τὸ εἰξεύρω, πλοίαρχε· ἀλλ' οἱ πρόγονοί μας εἶχον τὸ ἐξῆς ἀξίωμα, ἀξίωμα βαθὺ καὶ φιλοσοφικόν· εἰ χολῶ παροικήσεις ὑποσκάζειν μαθήση.

— Ὅπερ ἐστί; διότι δὲν ἐννοῶ καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν.

— Δηλοῖ, πλοίαρχε, ὅτι ἐκτιμῶν καὶ σεβόμενος τὰς γυναῖκας, τὰς μιμούμαι κατὰ πάντα· ἔγινα περίεργος καὶ ἐπομένως θὰ μάθω τὸ ὄνομα τοῦ ἥρώος μας.

— Καὶ ἐγὼ σὰς διαβεβαίω περὶ τοῦ ἐναντίου, ἀπήντησεν οὗτος μετὰ τόνου θετικοῦ.

— Λοιπὸν τὴν ἱστορίαν μας, ἀνέκραξα, μὴ δυναθεῖς νὰ μάθω τι παρὰ τοῦ ἐχεμύθου τούτου πλοίαρχου περὶ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου Ἀγγλου.

— Ἡ ἱστορία ἦν μέλλω νὰ σοὶ διηγηθῶ εἶναι μακρὰ, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, ἀλλὰ καὶ πολὺ διαφέρουσα — καὶ τὴν λέξιν ταύτην ἐτόνισεν ἰδιοτρόπως πως — θὰ εἶπω λοιπὸν περὶ αὐτῆς ἐν συνόψει.

— Σὰς παρακαλῶ θερμῶς, πλοίαρχε, τῶ εἶπον, νὰ μὴ μιμηθῆτε ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνοπτικότητά τοὺς δημοσιογράφους τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες, ἀγγέλλοντες τὴν ἐκδοσὶν βιβλίου τινός, γράφουσι τὸν τίτλον, ἤτοι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐξωφύλλου, καὶ τὴν τιμὴν, ἤτοι τὸ τέλος τοῦ ἐτέρου τῶν ἐξωφύλλων.

— Ἄν καὶ ταῦτα εἰσὶν τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ἐν τούτοις θὰ προσπαθῆσω νὰ σοὶ εἶπω καὶ ἐκ τοῦ κειμένου, (ἀφοῦ παραβάλλῃς τὴν ἱστορίαν μου πρὸς βιβλίον) ὅσα πλεονέτερα δυναθῶ. Κύριε Ρ, σὰς εἶπον πρὸ μικροῦ ὅτι τὸ συμβάν, ὅπερ μετ' ὀλίγον θ' ἀκούσητε, εἶναι λίαν σπουδαῖον καὶ, ἀνευ τῆς ἰδιαίτης ὑπολήψεως ἦν πρὸς ὑμᾶς τρέφω, θὰ ἐτήρουν καὶ περὶ αὐτοῦ σιωπῆν, ὡς ἐτήρησα περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ κ. Κόλχαν.

— Κύριε Σταβουχάουζαν, (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ πλοίαρχος) ἀπήντησα θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας, ἡ ἐμπιστοσύνη σας αὕτη μὲ τιμᾷ ὑπερβαλλόντως, καὶ σὰς δίδω τῆς τιμῆς μου τὸν λόγον ὅτι οὐδεὶς ποτε θὰ μάθῃ τι.

— Ἦν περιττὴ ἡ διαβεβαίωσις σας αὕτη, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, διότι σὰς ὑπεσχέθη νὰ σὰς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ κ. Κόλχαν πρὶν ἢ μὲ διαβεβαίωσῃτε, ὅτι θὰ τηρήσητε αὐτὴν μυστικὴν.

Τὴν φορὰν ταύτην προσέκλινα χωρὶς νὰ προσθέτω τι.

— Κύριε Ρ. ἐπανελάβεν ὁ πλοίαρχος, ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἦν κατέχετε. . . .

— Ἡ κατεῖχον, προσέθηκα.

— Ἔστω, θεωρεῖσθε εἰς τῶν σαφωτέρων τοῦ ἔθνους σας, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου σὰς γνωρίζω καλῶς, καὶ εἰξεύρω ὁποῖαν ἀξίαν ἔχετε.

Εἶμαι πεπεισμένος, ὥραία μου ἀναγνώστρια, ὅτι θὰ μορφάσης ἀναγινώσκουσα τοὺς φορτικὸς ἐπαίνους, οὓς ὁ διαβουλευμένος οὗτος πλοίαρχος πρὸς δυστυχίαν μου μοὶ ἐπεσῶρευσε, καὶ μάλιστα ὅτι θ' ἀνακράξῃς, ὅφ' ὁ ἐδ. λογημέτος αὐτός ὁ ἀν. πρ. ὄψος δὲν ἔχει διόλου μετριοφροσύνην. Πρὸς ταῦτα δύο τινὰ ἔχω ν' ἀπαντήσω· α! ὅτι πταίει ἡ φύσις ἥτις μ' ἐπλάσεν εἰλικρινῆ καὶ β! ἡ μετριοφροσύνη, ἥτις μ' ὑπαγορεύει νὰ δημοσιεύω ἀνωνύμως ὅ,τι γράφω.

— Πρόκειται, ἐξηκολούθησεν ὁ πλοίαρχος, νὰ ζητήσω εἰλικρινῶς τὴν γνώμην σας περὶ τινος ζητήματος, ὅπερ πολλὰκις ἀπασχόλησε τὸν νοῦν μου.

— Τὸ ποῖον; Ἠρώτησα.

— Θὰ σὰς τὸ εἶπω βραδύτερον. Γνωρίζετε τὸν μεγαλοπρεπεῖ ἐκεῖνον τάφον, τὸν ζοφώδη, τὸν ὑγρὸν, τὸν ἀναδίδοντα δυσώδεις ἀναθυμιάσεις, τὸν βορβορώδη, πλήρη ζώντων φαρμάτων ὃν ἀποκαλοῦσι Λουδῖνον, τὸν ἐπεσκέφθητε πολλὰκις καὶ τὸν γνωρίζετε καλῶς.

— Οὐδὲν ἀπήντησα, καίτοι εἶχον ἀντιρρήσεις πολλὰς ὡς πρὸς ταῦτα.

— Ἡ ἀριστοκρατία ἐκεῖ βᾶσιν ἔχει τὸν πλοῦτον, δι' αὐτοῦ ὑψοῦται, δι' αὐτοῦ βιοῖ καὶ δι' αὐτοῦ πίπτει, ὀλίγους δὲ μόνον κλάδους εὐγενείας ἀληθοῦς, ἀρχαίας εὐγενείας θέλετε εὑρεῖ εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικὴν ταύτην πόλιν. Ἡ οἰκογένεια Κόλχαν διακρίνεται μεταξύ τῆς παλαιᾶς λεγομένης ἐν Ἀγγλίᾳ εὐγενείας. Ἡ γενεὰ αὕτη, γενεὰ ἀρχαιοτάτη, εἶναι καταγωγῆς Σαξωνικῆς, οἱ δὲ Σάξωνες, ὡς εἰξεύρεις, εἰσὶν οἱ εὐγενέστεροί καὶ πλουσιώτεροι τῶν Ἀγγλων· καίτοι δ' οἱ Νορμανδοὶ τοῖς διαμφισθητοῦσι τὸ πρῶτον ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐπέκτασις τῶν Ἀγγλικῶν ὀρίων ἐν ταῖς Ἰνδίας, ὅτι ὁ μὲν αὐτῆς ὑπῆρξαν Ἀρχικαγγελάριοι καὶ ὁ δὲ ἄλλοι δῆμαρχοι. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύει τὸ ὀλέθριον τῆς πρωτοτοκίας σύστημα, καὶ ὁ θεῖος τοῦ νέου τούτου ὡς πρωτότοκος, ἐκληρονόμησε τίτλους καὶ πλοῦτον, ἡ δὲ κατόπιν αὐτοῦ ἀδελφῆ, ὥραία ὡς ὁ νέος οὗτος, (καὶ ἔδειξε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀγγλον) ἐνυμφεύθη νέον τινὰ λόρδον πλουσιώτατον, ὁ δὲ νεώτερος ἀδελφὸς μὴ ἔχων λεπτόν εἰς τὸ θυλάκιόν του, καίτοι ἡ οἰκογένειά του εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη, κατετάχθη εἰς τὸ ναυτικόν. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ὡς

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ.

Ἡ ΓΑΛΛΙΚΗ Ἀκαδημία ἀπέλεσεν κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἐν τῶν μελῶν της, τὸν Λουδοβίκον De Carné, γεννηθέντα τῷ 1804, καὶ διατηρήσαντα κατὰ πάντα τὸν βίον τὰς θρησκευτικὰς, εἰ μὴ πολιτικὰς θεωρίας, αἰτινές εἰσιν πατροπαράδοτοι ἐν Βρεταννίᾳ. Τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ὡς διπλωμάτης ἤρχισεν ἐπὶ Καρόλου Χ, ἀλλ' εἶτα ἐνεκολλώθη τὴν κυβέρνησιν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ὑπερασπίσθη τοὺς θρησκευτικούς συνεταιρισμούς κατὰ τοῦ Θιέρσου καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκπαίδευσιν, ὑπὸ κληρικῆν ὄμως ὄλως ἔποψιν. Ἐνθερμος φίλος τοῦ Γκιζῶ, ἠσπάσθη τὰς ἀρχάς του καὶ ἐγένετο μιμητὴς του. Τακτικὸς συνεργάτης τοῦ ἀνταποκριτοῦ (Correspondant) καὶ τῆς Revue des Deux-Mondes, ἀξία λόγου συγγράμματα τὰ ἐξῆς κατέλιπεν: *Etudes sur les fondateurs de l'unité française, Le gouvernement représentatif en France et en Angleterre, καὶ Drame sous la Terreur*, ἅτινα τὸν κατατάσσωσι μεταξὺ τῶν περιφανεστέρων πολιτικῶν ιστοριογράφων τῆς πατρίδος του.

TON CARNE, ἕτερον διακεκριμένον μέλος τῆς Γαλλ. Ἀκαδημίας, εἰς τὸν τάφον σχεδὸν ἀμέσως ἠκολούθησεν, ὁ Patin, ὅστις ἀφοῦ τῷ 1847 ἐγένετο μέλος αὐτῆς καὶ διέδεχθη τὸν Villemain ὡς ἰσόβιος γραμματεὺς τῷ 1870, ἀπεβίωσεν τῇ 7/19 Φεβρ. ἄγων τὸ 85 ἔτος. Τὴν ἀπώλειαν τοῦ διασῆμου ἀνδρὸς λίαν συνησθάνθησαν ἐν Γαλλίᾳ. Ἄπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ ἰδίως ἐδοξάσθη διὰ τῶν δύο συγγραμμάτων του, *Etudes sur les tragiques grecs καὶ Etudes sur les poètes latins*. Τὸν Patin ὡς κοσμητόρα τῆς φιλολογικῆς σχολῆς, διεδέχθη ὁ κ.

Wallon, πρόων ὑπουργὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, προταθεὶς μετὰ τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῖν περιφανοῦς ἑλληνιστοῦ Egger ὑπὸ τῆς αὐτῆς Σχολῆς

Τῇ 1/13 Φεβρ. ἀπεβίωσεν ἐν Στοκχόλμῃ ὁ διακεκριμένος Σουηδὸς παλαιοντολόγος Nils Peter Angelin τὸ 71 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων. Τὸ στάδιον τοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξε χαλεπώτατον, διότι τὰ πανεπιστήμια τῆς πατρίδος του, καίτοι συνήθως γενναῖα πρὸς τοὺς διακεκριμένους ἀνδράς των, οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ βίου του ἐδαπάνησαν.

Ἡ ἀδιάλειπτος ἐπιδιώξις τῆς Παλαιοντολογίας, ἧς ἐγένετο ὁ πρῶτος καὶ διέμεινεν ὁ μέγιστος διδάσκαλος ἐν τῷ Βορρᾷ, ἠλάττωσεν κατ' ὀλίγον τοὺς πόρους του καὶ, ἀνδρὸς εὐρίσκον ἀλλαχοῦ, ἰδίως μάλιστα ἐν Δανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ τὴν συνδρομὴν ἣν τῷ ἠρνήθησαν ἐν Σουηδίᾳ, πολλάκις ἤθελεν ἀναγκασθῆναι νὰ καταλίπῃ τὰς ἐρεῦνας του. Ἄλλ' εἶτα ἐπληρώθη τιμῶν ὑπὸ τῶν Πανεπιστημίων τοῦ Βρεσλάου καὶ τῆς Κοπεγχάγης καὶ ἡ Σουηδικὴ κυβέρνησις συγκατατέθη νὰ ἰδρῦσῃ τῷ 1857 ἑδρὰν Παλαιοντολογίας ἐν Οὐψάλει (Upsala). Ἀκολούθως τῷ 1864 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ νέου Παλαιοντολογικοῦ Μουσείου. Ὁ Ἀγγεῆλιος ἐστὶ ἐσαεὶ ἐνδοξὸς διὰ τὰ δύο μεγάλα ἔργα του, τὴν *Palaeontologia Suecica*, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1851 καὶ τὴν *Palaeontologia Scandinavica*, τῷ 1854.

ΠΕΡΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ὡσαύτως τοῦ Φεβρ. ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις ὁ ἐπισημώτατος τῶν ἐν Γαλλίᾳ τυπογράφων καὶ ἐκδοτῶν, ὁ φιλέλληνας καὶ ἀγαθὸς φίλος τοῦ Κοραῆ, Ambr. Firmin-Didot ἐν ἡλικίᾳ 85 ἐτῶν. Ὁ Διδότος πρῶτος εἰσήγαγε τὴν στερεοτυπίαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν γένει τὴν τυπογραφικὴν τέχνην εἰς ὑπατον βαθμὸν τελειότητος ἀνήγαγεν. Πρὸς

τούτοις ἦν μέλος ἐπίτιμον τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, καὶ ὡς συγγραφεὺς διεκρίθη διὰ δύο μελετῶν του, ἐπὶ τοῦ ζωγράφου J. Cousin καὶ τοῦ Ἀλδου. Ἡ πλουσιωτάτη συλλογὴ ἐντύπων καὶ χειρογράφων ἣν κατέλιπεν, ἐκτιμηθεῖσα εὐρέθῃ ἔχουσα ἀξίαν ἄνω τῶν 2,000,000 φρ. Ἡμεῖς δ' οἱ Ἕλληνας τῷ ὀφείλομεν τοὺς νῦν ἐν χρήσει τυπογραφικούς χαρακτῆρας, δι' ὧν ὁ φιλέλληνας ἀνὴρ ἀντικατέστησεν τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀτέχνους ἐκείνους.

Ἡ ΚΟΜΗΣΣΑ d' Agoult, γνωστοτέρα ὑπὸ τῷ ψευδώνυμον Στέρν, ἐπὶ τεσσαράκονταετίαν ἀπὸ τοῦ 1830—1870 διαπρέψατα μεταξὺ τῶν φιλολογικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐν Παρισίοις, ὑπερεβδόμηκοντούτις ἀπέθανεν περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος μηνός. Διάσημος πρὸς τὴν καλλονὴν καὶ ἐπὶ εὐφυίᾳ, ὑπῆρξεν ἐφάμιλος τῆς Κας Sand κατὰ τὴν ἐπιρροὴν καὶ γοητείαν, ἐνῶ ἔτι ἡ τελευταία ἦν ἐν ὄλῃ τῇ λάμπει τῆς νεότητος καὶ μεγαλοφυίας. Ὡς σχεδὸν αἰπλίστα τῶν διαπρεπῶν ἐπὶ παιδείᾳ γυναικῶν, ἔδωκε καὶ αὐτὴ ἀφορμὰς σκανδάλων εἰς τὸν Παρισινὸν κόσμον, καὶ δὴ ὅτε, ἀφειδήσασα τῆς κοινῆς γνώμης, ἠκολούθησεν τὸν κλειδοκυμβαλιστὴν Liszt, ἐκ τῆς προσκαίρου μεθ' οὗ συμβιώσεως ἀπέκτησεν καὶ δύο θυγατέρας, ἐξ ὧν ἡ ἐτέρα τῇ μητρὶ ἐπομένῃ, πρῶτον μὲν συνεζεύχθη καὶ αὐτὴ τῷ κλειδοκυμβαλιστῇ Bülow, εἶτα δὲ τῷ R. Wagner. Αὐξάνουσις ὅμως τῆς φήμης της, ἡ Κ. d' Agoult μετέβαλε ἐντελῶς βίον, ἐπεμαλήθη τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων της, ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας καὶ ἐπανεκτίησε χάρις εἰς τὰ προτερήματά της τὸν θαυμασμόν καὶ τὸ σέβας τῶν διασημότερων πολιτικῶν καὶ φιλολόγων, ἐξ ὧν πολλοί, ἐν οἷς οἱ Renan, Schérer, Havet, Blanc καὶ ἄλλοι ἐσύγχαζον τὴν αἴθουσάν της.

Ἀφοῦ συνέγραψεν τὴν *Nélida*, ἀξιόλογον μυθιστόρημα, ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς συγγραφάς, καὶ ἐξέδωκεν τὸ ἀβόλουθα, ἅτινά εἰσιν ἀξία παρατήρησεως μᾶλλον ὑπὸ καλλιτεχνικῆν τοῦ λόγου ἔποψιν: *Essai sur la Liberté, Esquisses morales et politiques καὶ Histoire des Provinces Unies*. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις τὸ σύγγραμμά της, *Entretiens sur Dante en Goethe* ἔχει ἀπειρον ἀξίαν καὶ ἐγένετο αἰτία σπουδαίας καὶ περιέργου ἀνταποκρίσεως μεταξὺ τῆς Κας d' Agoult, ὑπὸ ψευδώνυμον Δανιὴλ Στέρν πάντοτε κρυπτομένης, καὶ τοῦ διασῆμου Ἰταλοῦ Ματσίνι. Ἡ δὲ *Histoire de la Revolution de 48*, διαμενεῖ ἐς αἰεὶ ἔργον ἀθάνατον, οὐ μόνον διὰ τὴν μεγαλοφυίαν τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν ἣν ἐν αὐτῷ ἐκτυλίσσει τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ προσωπικῶν παθῶν, ὧν ἡ ἐπανάστασις αὐτῆ τοῦ 48 ἦν ἡ ἐκδήλωσις.

ΟΛΗΓΑΣ ἡμέρας βραδύτερον, ταύτην ἠκολούθησεν εἰς τὸν τάφον ἑτέρα διάσημος Κυρία, ἡ Louise Collet ἐν ἡλικίᾳ 68 ἐτῶν. Αὕτη πρὸ 20 ἢ 30 ἐτῶν ἀπήλασεν φήμης ἱκανῆς ἀν' ὅτι ὡς συγγραφεὺς, τοῦλάχιστον, ὡς φίλη πολλῶν διαπρεπῶν ἐπὶ παιδείᾳ ἀνδρῶν καὶ ἰδίως τοῦ Villemain καὶ τοῦ Cousin, οὐς καὶ εἰς τρέλλας παρέσυρεν ὁ τελευταῖος μάλιστα, μὴ ἀρκεσθεὶς ὅτι κατώρθωσεν νὰ πείσῃ τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν νὰ τὴν στέψῃ, ἐξετύπωσε ἐν τῷ *Αὐτοκρατορικῷ τυπογραφίῳ* καὶ ἔργα της ἐναντίον τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῶν διατάξεων τοῦ καταστήματος τούτου. Ἐν γένει δ' ἡ Κ. Κολλέ πολλάκις ἔδωκε ἀφορμὴν σκανδάλων καὶ ἀπέδειξε ὀρμητὴν χαρακτῆρος ἡμιστὰ ἀρμόζοντος εἰς γυναῖκας. Περὶ αὐτῆς διηγούνται ὅτι ποτὲ ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ δι' ἐγγυριδίου τὸν γνωστότατον Ἀλφόνσον Κάρο, ὅστις τὴν ἀφ-

ώπλισεν και ἐν ἰδιαιτέρα θήκη διατήρει τὴν μάχαιραν, ἐπιγράφας:

Docteur en droit par la Loi de la République
(εἰς τὴν βίβλιν).

Αἱ ποιήσεις τῆς Κ^α: Κολλέ, *Flours du Midi*, ἐλησμονήθησαν σχεδὸν παντελῶς, αἱ δὲ μυθιστορίαί τῆς, *Les derniers Marquis, Les derniers Abbés, Histoire d'un Soldat*, ἀποροῦσι ἀναγνώστων. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον αὐτῆς ἔργον *Lui*, χάρις εἰς τὸν σκανδαλώδη αὐτοῦ χαρακτήρα, κατέστη γνωστότατον καὶ προῦξένησεν γενικὸν σκάνδαλον. Ἐν αὐτῇ ἡ κ. Κολλέ ἀφηγήθη δλόκληρον τὸν βίον αὐτῆς ὑπὸ τὸν σαφανῆ πέπλον μυθιστορημάτων, μόνα τὰ ὀνόματα παραλλάξασα. 1)

Π. Σ. Φ.

ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΗΣ

ΓΑΜΒΡΟΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΥ

Μετεγενεσία

ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ

εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα καὶ ἦθη

ΥΠΟ

Ι. ΓΙΣΙΩΡΙΔΟΥ ΣΚΥΛΙΣΣΗ.

(Συνέχ. καὶ τέλος).

ΣΚΗΝΗ ΙΒ'.

ΜΑΡΗ, καὶ ἡ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ.

ΜΑΡΗ. Εὐχαριστῶ, μητέρα, διὰ τοὺς ἐπαίνους σας, βλέπετε ὅμως ἐν τούτοις, ὅτι ὁ Πελοπίδας δὲν εἶναι τόσοσ ἐνοχος.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι εἶναι, καὶ

1) Τὰς πλείστας τῶν εἰδήσεων τούτων παρελάβομεν ἐκ τοῦ ἀξιολογητάτου Ἀγγλικοῦ Περιοδικοῦ «THE ACADÉMY»

πρέπει νὰ ἐπωφεληθῆς τὴν περίστασιν, ὅπως ἀποκαταστήσῃς ἀπαξ διὰ παντός τὴν ὑπεροχὴν σου. Σὲ εἶπα καὶ ἄλλοτε ὅτι οἱ ἄνδρες, ὅσκις δὲν εἶναι δούλοι τῶν γυναικῶν των, εἶναι τύρανοι· τοὺς πρέπει λοιπὸν νὰ τοὺς ἔχωμεν ἐμπρὸς μας··· γονυκλινεῖς (ἐπιτακτικῶς.)

ΜΑΡΗ. Πολὺ καλὰ, ἀλλ' ἂν αὐτὸ δὲν θελήσῃ ὁ Πελοπίδας νὰ τὸ κάμῃ;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Νὰ μὴν τὸ θελήσῃ! Ἐδῶ εἶσαι κ' ἐδῶ εἶμαι. Βλέπομεν.

ΜΑΡΗ. Ἄν ἐπιμεινῇ εἰς τὴν ἀρνήσιν του ὅσον καὶ ἡμεῖς ἀπὸ μέρους μας;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἄμποτε! αὐτὸ παρακαλῶ κ' ἐγώ.

ΜΑΡΗ. Ποῦ θὰ καταντήσῃ τὸ πρᾶγμα; Ἐγὼ πολὺ ἀνησυχῶ.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Εἰς αὐτὸ τοὺς περιμένω· ἔχω κάποιον λόγον νὰ τοὺς ἐμποιήσῃ τρόμον· θὰ ἰδῆς··· θὰ τοὺς καταβῆ ὡσάν κεραυνός··· εἰς ἐκεῖνον μάλιστα τὸν γέροντα κόντε, τὸν ὁποῖον πολὺ ὑποπτέομαι ὡς δίδοντα εἰς τὸν ἀνεψιὸν του τὰς κακὰς συμβουλὰς.

ΜΑΡΗ. Ὁ θεῖος!··· ὦ, πιστεύετε··· νὰ προσέρχηται ἀπ' ἐκεῖνον; (ὡς δυσπιστοῦσα.)

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἐκεῖνο ποῦ ἐγὼ σὲ λέγω· ἐνῶ πρέπει νὰ ἔξέρῃς, παιδί μου, ὅτι ὅσοι δίδουν εἰς τὰ ἀνδρόγυνα κακὰς συμβουλὰς, εἶναι ἄνθρωποι τοὺς ὁποῖους ἔπρεπε··· Σιωπῆ, εἶν' ἐκεῖνος! Ἔρχεται.

ΣΚΗΝΗ ΙΓ'.

ΚΟΝΤΕ ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ (ἐξερχόμενος τοῦ οἰκίσκου.) ΜΑΡΗ, ἡ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ.

(ἀποχωροῦσα πρὸς τὸ βάθος.)

ΓΕΩΡΓΟΥΔΑ ἐξε. Ἰθούσα

ἐκ τῆς ἐπαύλεως.)

Κ. ΚΑΡ. (λαλεῖ χαμηλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου.) Μεῖνε ἡσυχος·

ἀπόψε ἢ, τὸ πολὺ, αὔριον τὸ πρῶτ θὰ ἦνε ὅλα ἔτοιμα. Δὲν χρειάζεται πολὺ διὰ νὰ διορθωθῇ ἐν ἀμάξῃ. Ὑπάγω νὰ ἰδῶ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκεται. (Προχωρῶν πρὸς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, ἀλλ' ἰδὼν τὴν Γεωργουδάρα ἀποτείνεται πρὸς αὐτήν.) Ἀἱ, κυρά Στάθαινα, τὸ ἀμάξι μου τέλος πάντων εἰς ποῖαν κατάστασιν εἶναι; Τὸ ἐσήκωσαν;

ΓΕΩΡΓ. Τώρα; Ὁ Στάθης μου εἶπε πῶς ἔδωσε καὶ αὐτὸς ἓνα χέρι.

Κ. ΚΑΡ. Ἐσπασε τίποτε;

ΓΕΩΡΓ. Ὅχι, εἶναι πολὺ γερό.

Κ. ΚΑΡ. Λοιπὸν τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει. Εἰμποροῦμεν ν' ἀναχωρήσωμεν.

ΓΕΩΡΓ. Ἀναχωρεῖς λοιπὸν δόμνουλε;

Κ. ΚΑΡ. Ναι, καθὼς καὶ ὁ ἀνεψιός μου.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. καὶ ἡ ΜΑΡΗ. (Προσε. Ἰθούσαι.) Πῶς! ὁ ἀνεψιός σας!···

Κ. ΚΑΡ. Μὲ συγχωρεῖτε, κυρίαί μου, δὲν σᾶς εἶχα στοχασθῆ.

ΜΑΡΗ. Εἶπετε ὅτι ἀναχωρεῖτε;

Κ. ΚΑΡ. Τί νὰ γίνῃ! Εἶναι ὁ μόνος τρόπος τοῦ νὰ διασκεδάσῃ ὁ Πελοπίδας τὴν μελαγχολίαν του. Ἀπεφασίσθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τινων τῶν ἐδῶ φίλων του, ἐν οἷς καὶ ὁ ἄρχων Βόρnikovs··· νὰ κάμουν μίαν ἐκτεταμένην περιήγησιν.

ΜΑΡΗ. Ὁ ἄρχων Βόρnikovs μαζ' ἢ μὲ τὴν κυρίαν του;

Κ. ΚΑΡ. (Ἀπαθῶς.) Βεβαίως. Πρῶτον θὰ ἀναβῶν τὸν ποταμὸν μέχρι Βιέννης· ἐκεῖθεν εἰς τὰ Παρίσια, ἔπειτα εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ θὰ ἐπιστρέψουν διὰ Κωνσταντινουπόλεως.

ΜΑΡΗ. Καὶ τὸ ἐπετρέψετε αὐτὸ εἰς τὸν ἀνεψιὸν σας; Ἄ, κύριε θεῖε! ἤλπιζα ὅτι μᾶλλον θὰ τὸν ἀπετρέπετε ἢ εὐγενεῖα σας. (Ἡ Πριγκίπισσα κενεῖ τὴν θυγατέρα νὰ κρατηθῇ.)

Κ. ΚΑΡ. Ἐγὼ νὰ τὸν ἀποτρέψω! Καὶ

τί μέσον ἐγὼ ἔχω; Σεῖς μᾶλλον ἠδύνασθε νὰ τὸ κάμετε, ἀλλὰ δὲν ἠθελήσατε, καὶ τώρα ποῖος τὸν κρατεῖ! Ζητεῖ πράγματα ὅπως διόλου τρελλά. Ὑπερβολὰς··· ὄρους, πράγματα, σᾶς λέγω, ἀδύνατα!

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ὅρους! ἤγουν τί ὄρους; Εἰς ἡμᾶς ἐννοεῖ νὰ ἐπιβάλῃ ὄρους! Εἰς ἐμὲ πριγκηπέσσαν Ἐσκι Δουναῖ!···

Κ. ΚΑΡ. Κυρά μου, ἔχετε δίκαιον, ὅτι ἂν εἰπῆτε. Κ' ἐγὼ βλέπω ὅτι εἶναι ὁπως διόλου ἀπαράδεκτα αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ μὲ παρεκάλεισε νὰ σᾶς ὑποβάλω τοὺς ὄρους του, τὸν εἶπα ὅτι δὲν εἰμπορῶ ν' ἀναδεχθῶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ἡ τόλμη θὰ ἦτο τφάντι πολλή.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἐπερηγῶς). Πολὺ καλὰ ἐκάμετε, κύριε.

ΜΑΡΗ. Δηλαδή τί ζητεῖ; Εἰμποροῦμεν ὁπωςδήποτε ν' ἀκούσωμεν.

Κ. ΚΑΡ. Ὅχι, φιλιτάτη μου ἀνεψιά, ὅχι· σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴ!

ΜΑΡΗ. Διατί;

Κ. ΚΑΡ. (Ἐξάγει ἐγγράφον τι ἐκ τοῦ κόβλου του, καὶ ὑψώνει ἢ χαμηλώνει αὐτὸ εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναιται ἡ Μαρή νὰ τὸ συλλάβῃ.) Τὸ τελεσίγραφον τῆς κυρίας Πριγκηπέσσης ἦτον ἀπλῶς αὐστηρὸν, ἀλλὰ τὸ τοῦ συζύγου σας ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ ἀλλοκότου.

ΜΑΡΗ. (Ἀρπάσασα τέλος τὸ ἐγγράφον.) Ἐστω, ἂς ἰδοῦμεν.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἀρπάσασα αὐτὸ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς θυγατρὸς.) Ὅχι! ὅχι σὺ. Φέρε' ἐγὼ νὰ τὸ ἰδῶ.

ΜΑΡΗ. (Κρυφίως πρὸς τὸν Κόντε Καραούλην.) Καὶ εἶναι λοιπὸν τόσοσ φοβερόν;

Κ. ΚΑΡ. Ὄ, τρομερώτατον! καθ' ὅσον μάλιστα δὲν στέργει κανένα ἄλλον τρόπον συνδιαλλαγῆς.

ΜΑΡΗ. Συνδιαλλαγῆς··· Ἀναφέρεῖ λοιπὸν περὶ συνδιαλλαγῆς;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Βάλλουσα κραυγήν). Ἄ! λειποθυμῶ... Νερὸν, νερόν!

ΓΕΩΡΓ. Δόμνα! δόμνα!...

ΜΑΡΗ. Τί εἶναι, μητέρα μου; Τί διαλμυρᾶνε;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Καθίσουσα ὑπὸ τὸ δένδρον). Ἐπρεπε νὰ χάσῃ κἀνεὶς τὰς φρένας του, διὰ νὰ ἐκφέρῃ μίαν ἀπαιτήσιν ὡσὰν αὐτήν.

Κ. ΚΑΡ. (Καλοκάγαθως). Σᾶς τὸ εἶπα ἐγὼ ὁ δυστυχής.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἀναγινώσκουσα θυμωδῶς). «Μὲ ὑπερβάλλουσαν χαρὰν θὰ σ' ἐπανεβλέπα, καὶ ὡς θεόν μου θὰ σ' ἐνηγκαλιζόμην...»

ΜΑΡΗ. (Ἐν συγκινήσει). Δὲν γράφει ἄσχημα· αὐτὸ ἠμποροῦσε νὰ τὸν παραχωρηθῇ.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. «... ὑποδεχόμενός σε εἰς αὐτὴν μου ἐδῶ τὴν πτωχικὴν καλύβην, ὅπου ἕνα ἥδη μῆνα, μακρὸν μῆνα, διάγω μόνος καὶ ἔρημος...»

ΜΑΡΗ. Ὁ καυμένος!...

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἄ! Ἐπειδὴ ὅμως ἐκβήκες ἀπὸ τὸ παράθυρον...»

ΜΑΡΗ. (Ἀνυπομόδως). Ναι! παρακάτω;...

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ὡς λειποθυμοῦσα ἐκ νέου). «Εἶναι ἀνάγκη πάλιν διὰ τοῦ παραθύρου...»

ΜΑΡΗ. Τελείονε, μητέρα μου...»

Κ. ΚΑΡ. (Ἀταράχως λαμβάνων ἐκ τῆς ταμβακοθήκης του). Νὰ ἔμβης!

ΜΑΡΗ Σῶσον, Κύριε!!

ΓΕΩΡΓ. (Γελῶσα, πρὸς τὴν Πριγκήπισσαν). Ἀπὸ τὸ παράθυρο θέλει ὁ δόμνο Πελοπίδας νὰ ἔμβῃ ἢ δομνίτσα Μαρή; Χά, χά, χά! Κύτταζε ιδέα, κύτταζε!...

Ἄ! κυρά; παραξενὴ ιδέα!

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἐγείρουσα τὴν κεφαλὴν ὑπερηφάνως). Τί; (Ἡ Γεωργοῦλα φεύγει ἔμφοδος). Ἰδέα ἄτιμος! (Ἀνεγειρμένη). Ἰδέα ἐξυβριστικὴ! ἐπονείδιστος!

Κ. ΚΑΡ. Ἐγὼ, ὁ μαῦρος, σᾶς τὸ εἶπα

εἶπεῖ... ἀλλ' ἀκουσίως ἠθελήσατε νὰ ἰδῆτε τὸ ἐνδιαλαμβανόμενον.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Καὶ σᾶς ἐπέρασε ποτὲ ἀπὸ τὸν νοῦν!...

Κ. ΚΑΡ. Ὅχι, τελείως πεπεισμένος μάλιστα ὅτι ὁ ἀνεψιός μου δὲν μεταβάλλει οὔτε ἰῶτα τοῦ τελεσιγράφου του, ὅτι αὐτὸς ὁ ὄρος εἶναι ὁ οὐδὲν ἄνευ, καὶ ἀφ' ἐτέρου ὦν βέβαιος περὶ τῆς ἀπαντήσεώς σας καὶ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀνεψιᾶς μου... τὸν παρεκίνησα ὅλαις δυνάμεσι ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τοὺς γείτονάς σας εἰς τὴν περιουσίαν τὴν ὁποίαν μελετοῦν. Εἰς ἣν κατάστασιν ἦλθαν τὰ πράγματα, δὲν βλέπω τῶντι ἄλλην οἰκονομίαν παρ' αὐτήν, καὶ ὑπάγω νὰ εἰπῶ νὰ ἐτοιμάσουν τὰ πρὸς ἀναχώρησιν.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Πολὺ καλὰ θὰ κάμψτε. Καὶ ἡμεῖς αὐτὸ ζητοῦμεν τὸν χωρισμόν.

ΜΑΡΗ. Μητέρα μου...»

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ὑπαγε τώρα παιδί μου, εἰς τὴν οἰκίαν μας, κ' ἐγὼ ἔρχομαι μετ' ὀλίγον, ἀφοῦ εὔρω κάποιον νὰ συμβουλευθῶ.

Ἐκατάλαβες τώρα πλέον τοῦ ἀνδρός σου τὴν ἀγάπην πρὸς σέ.

ΜΑΡΗ. Τῶντι, ὀφθαλμοφανῶς πλέον εἶδα πόσον μὲ ἀγαπᾷ, ἀφοῦ διὰ νὰ πάγω πλησίον του ἀπαιτεῖ πράγματα (δεικνύουσα τὸν ἐξώστην τοῦ οἰκίσκου) ὀφθαλμοφανῶς ἀδύνατα.

Κ. ΚΑΡ. Ὁφθαλμοφανῶς τῶντι.

ΓΕΩΡΓ. (Ἐξῶθεν τοῦ δένδρου, χαμηλῆ τῆ φωνῆ πρὸς τὴν Μαρήν, ἰσταμένην ἐκείθεν τοῦ δένδρου). Διατί; διατί ἀδύνατα σὲ φαίνονται;

ΜΑΡΗ. (Κρυφίως δεικνύουσα τὸ ὄψος τοῦ ἐξώστου). Ἐκεῖ! ἐπάνω ἐκεῖ!

ΓΕΩΡΓ. (Σύρουσα αὐτὴν πρὸς τὴν ἐπανυλιν). Δομνίτσα! δομνίτσα Μαρή! Ἐλα, ἔλα μαζῆ μου, καὶ σιγὰ, νὰ μὴ μᾶς ἀκούσῃ κἀνεὶς. (Ἀναχωροῦν).

ΣΚΗΝΗ ΙΔ'.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ καὶ ἡ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ.

(Ἐπέρχεται δὲ κατ' ὀλίγον ἡ νύξ).

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἥτις εἰσέρχεται ἐν τούτοις συνομολογοῦσα κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ Κόντε Καραοῦλη). Ἡ ἐνομίσετε, κύριε, ὅτι εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν διακρίνω τὸν ἐδικὸν σας δάκτυλον;

Κ. ΚΑΡ. (Ταρτουφικῶς). Ἐγὼ, κυρία δόμνα, ἀλλά...»

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Δὲν θὰ ἐπίστευα ὅτι ἀκόμη δὲν ἠμπορέσετε νὰ λησμονήσετε... ὅτι εἶχα προτιμήσει νὰ νυμφευθῶ τὸν πρίγκηπα Ἐσκὶ Δουνιᾶ μᾶλλον παρὰ τὴν εὐγενίαν σας.

Κ. ΚΑΡ. Τούναντιόν, κυρία μου, ἡ καλοτυχία ἐκείνη τοῦ πρίγκηπος εἶχε πλασιάσει τὰς πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνας μου.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ὑπεροπτικῶς). Τί ἤγουν θέλετε μὲ αὐτὸ νὰ εἰπῆτε;

Κ. ΚΑΡ. Ὅτι παίρνω τὸν ἀνεψιόν μου καὶ φεύγομεν.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Πολὺ καλὰ θὰ κάμψτε· ἀπαιτεῖται ὅμως πρὸς τούτου ἡ ἐννομος διάστασις.

Κ. ΚΑΡ. Πρὸς τί ὄφελος, κυρά μου, ἀφοῦ θὰ ἦναι πραγματικὴ;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Εἶναι χρεῖα νὰ γίνῃ κατὰ νόμον.

Κ. ΚΑΡ. Καὶ ὁ λόγος δι' ἣν θὰ ζητηθῇ ἡ διάστασις ποῖος εἶναι;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Οἱ λόγοι δὲν μᾶς λείπουν. Ἐχω τὸν δικηγόρον μου.

Κ. ΚΑΡ. Δικηγόρους ἔχομεν καὶ ἡμεῖς δύο. Τί μὲ τούτο;

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Προέβησαν τὰ πράγματα εἰς ὕβρεις, εἰς αἰκισμούς... Ἀφοῦ μᾶς ἐκρημνίστηκε ἀπὸ τὸ παράθυρον, θέλετε καὶ ἄλλο;

Κ. ΚΑΡ. Δὲν σᾶς ἐκρημνίστικα ἀπὸ τὸ παράθυρον Ὑπήγετε κ' ἐκρημνίστικα μόναι σας.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἦτον ἐνδεχόμενον καὶ νὰ θανατωθῶμεν. Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ δικαστήριον.

Κ. ΚΑΡ. Μάλιστα, νὰ θανατωθῆτε, πιπτουσαι ἐπάνω εἰς ἄχυρα, καὶ τί ἄχυρα! προμελετημένα... Ναι, ὅλα θὰ τὰ λάβῃ τὸ δικαστήριον ὑπ' ὄψιν... βεβαίως.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Ἐδῶ θὰ μείνετε, κύριε. Ὅχι, δὲν θὰ φύγετε!

Κ. ΚΑΡ. Σᾶς θαυμάζω, κυρία δόμνα!

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἀναχωροῦσα) Βλέπομεν λοιπόν! (Ἐξέρχεται διὰ τῆς κίχλιδος τοῦ βύθου, ἔμπλειως θυμῷ).

ΣΚΗΝΗ ΙΕ'.

(Νύξ τελεία) ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ (ἐξερχόμενος τοῦ οἰκίσκου) Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ, (καθήμενος ὑπὸ τὸ δένδρον).

Κ. ΚΑΡ. (Γελῶν ἀπὸ καρδίας). Χά, χά, χά!

ΠΕΛΟΠ. Τί συνέβη, καλὲ θεε! τί φωναὶ ἦσαν αὐταί; Τί παραχρή;

Κ. ΚΑΡ. Μὲ τὴν πενθεράν σου συνομιλοῦν ἕως τώρα. Ἦναψε κ' ἐκόρωσε. Ἐγίνεν ἐξῶ φρενῶν.

ΠΕΛΟΠ. Διὰ τὸ τελεσίγραφόν μας ἴσως... ἢ μᾶλλον διὰ τὸ τελεσίγραφόν σου;

Κ. ΚΑΡ. Ναι, αὐτὸ τὸ τελεσίγραφόν μου, ἂν θέλῃς ἔφερον εἰς τὰ πράγματα μίαν ἀνατροπὴν, καθὼς τὴν ἤθελα.

ΠΕΛΟΠ. Φοβοῦμαι ὅμως, θεε, μήποτε πολὺ προσωθήσαμεν τὴν ἀντίστασιν, καὶ ἴσως θὰ προκύψουν δυσάρεστοι συνέπειαι.

Κ. ΚΑΡ. (Ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν τοῦ Πελοπίδου πρὸς τὴν θύραν τῆς ἐαυτέως. Χαμηλῆ τῆ φωνῆ). Αἱ συνέπειαι, Πελοπίδα μου... ἰδοὺ αἱ συνέπειαι. Ἐκεῖ κάτω παρατήρησε...»

ΣΚΗΝΗ ΙΣΤ΄.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ καὶ ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ
(κρυπτόμενοι ὑπὸ τοῦ δένδρου.)

ΜΑΡΗ καὶ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ

(Φέρονται ἐκ τῆς ἐπαύλειος μακρὰν κλίμακα ἀπὸ τῶν δύο αὐτῆς ἄκρων.)

ΠΕΛΟΠ. Ἡ Μαρή! ἡ Μαρή!

Κ. ΚΑΡ. Καὶ ἡ Στάθαινα. Σιωπή! (κρύπτομαι ἀρμολίως, ἐπικρατεῖ δὲ σιγή.)

ΜΑΡΗ. (Ἀφίσασα τὴν κλίμακα τὰ πέση.)
Ἄ! τί βάρος τὸ ἔχει!

ΓΕΩΡΓ. (Ἀποθέτουσα χαμαὶ τὴν κλίμακα.) Ἄ, τώρα ἄς ξεκουρασθοῦμεν ὀλίγο.

ΠΕΛΟΠ. (Πρὸς τὸν Κόρτε Καραούλην κρυφίως.) Τί ἐσήκωναν; Δὲν εἰμπορῶ εἰς τὸ σκότος νὰ διακρίνω.

Κ. ΚΑΡ. Θαρρῶ νὰ τὸ ἐμάντευσα.

ΜΑΡΗ. (Τριβουσα τοὺς βραχιονίους της.)
Δὲν ἤρρες νὰ πάρης μία μικρότερη;

ΓΕΩΡΓ. Μικρότερη δὲν θὰ ἔφθανε ἕως ἐκεῖ ἐπάνω.

Κ. ΚΑΡ. (Ἀφοῦ ἐπραχώρησεν ὀλίγον μετὰ προφωλιάεως, κρυφίως πρὸς τὸν Πελοπίδα.) Σκάλα ἔφεραν.

ΠΕΛΟΠ. Περιέργον! Ἄρά γε τί νὰ τὴν κάμουν;

Κ. ΚΑΡ. Σιωπή... τώρα θὰ ἰδοῦμεν.

ΓΕΩΡΓ. (Πρὸς τὴν Μαρήν.) Δὲν ἄφισες νὰ εἰπῶ τοῦ Στάθην νὰ μᾶς τὴν φέρῃ. Ἐκεῖνος θὰ τὴν ἐσήκωνεν ὡσὰν πτερό. Ὁ Στάθης ἔχει μία δύναμι!...

ΜΑΡΗ. Δὲν ἤθελα νὰ τὸ εἰξεύρη καὶ ἄλλος. Θὰ ἐντροπέμην

ΓΕΩΡΓ. Δὲν ἔχει κάμμιαν ἐντροπή αὐτὸ τὸ πράγμα· τὸν ἄνδρα σου θὰ πᾶς νὰ βρῆς.

ΜΑΡΗ. Δὲν εἶναι ἀλήθεια, Γεωργούλα;

ΠΕΛΟΠ. (Ἐν ἀγαλλιάσει.) Χαρά μου σύ!...

ΓΕΩΡΓ. Θὰ πᾶς νὰ βρῆς τὸν ἄνδρα σου, ἐμβαίνεις ἀπὸ ὅπου θέλεις... Ἄπὸ τὴν θύρα

ἐμβαίνεις, ἀπὸ τὸ παράθυρο, αὐτὸ δὲν 'πάει νὰ εἰπῇ τίποτε. Κάνεις δὲν εἰμπορεῖ νὰ σὲ κατηγορήσῃ. Ἄ! ἂν ἦταν νὰ 'πήγαίνες νὰ βρῆς κἀνένα ἄλλον...

Κ. ΚΑΡ. (Κρυφίως πάντοτε πρὸς τὸν Πελοπίδα.) Αὐτὴ ἡ μικρὴ Στάθαινα ἔχει μία γνῶσι!

ΓΕΩΡΓ. (Αἶρουσα τὴν κλίμακα καὶ στήρουσα αὐτὴν μετὰ κόπου ἐπὶ τοῦ ἐξώστου κατὰ μέτωπον αὐτοῦ.) Τώρα δὲν ἔχω πλέον χρεῖαν βοήθου. Ἐκεῖ... Καλά.

ΜΑΡΗ. Δὲν θέλεις πλέον νὰ σὲ δώσω ἕνα χέρι;

ΓΕΩΡΓ. Ὁχι!... Στάσου νὰ τὴν στυλώσω καλά.

ΜΑΡΗ. Πρόσεξε, μὴν πέση ἐπάνω σου.

ΓΕΩΡΓ. Μὴ φοβάσαι· αὐτὴ ἡ σκάλα μὲ γνωρίζει. Ἀναβαίνω εἰς τὰ δένδρα μ'αὐτὴν.

ΜΑΡΗ. Σιγά! Τί εἶπες;

ΓΕΩΡΓ. (Χαμηλώσασα φωνήν.) Μὲ γνωρίζει, σὲ λέγω· μὲ γνωρίζει!

ΜΑΡΗ. (Δεικνύουσα τὴν θύραν τοῦ ἐξώστου.) Ἐχει φῶς· θὰ ἦναι μέσα ὁ ἴδιος καὶ εἰμπορεῖ νὰ μᾶς ἀκούσῃ.

ΓΕΩΡΓ. (Δοκιμάζουσα ἂν ἰσπερεώθη ἡ κλίμαξ.*) Τώρα στέκεται καλά. Καρδιά τώρα. Μιὰ, καὶ ἴσα 'πάνω!

ΜΑΡΗ. (Ἀγαμένη τῆς κλίμακος.) Παίξει ὅμως, ἔξεύρεις; φοβοῦμαι.

ΓΕΩΡΓ. Ἔλα, κ' ἐγὼ τὴν στυλῶνω μὲ τὸ πόδι μου.

ΜΑΡΗ. (Ἀρabaίρουσα.) Ἄλλὰ νὰ τὴν κρατῆς.

ΓΕΩΡΓ. Μὴ σὲ μέλη· ἀνάβαινε... ὦ, Θεέ μου, πῶς τὰ τριγυρίζεις!

ΜΑΡΗ. Ἄ!

(*) Ἡ κλίμαξ πρέπει νὰ ἦναι ἐλαφρὰ καὶ στερεὰ· καλὸν ἂν εἶχεν ἄνωθεν καὶ δύο σιδηρὰς ἀρπάγας, ἕνεκα τῶν ἀτακτημάτων τῆς ἀναβάσεως.

ΓΕΩΡΓ. Τί ἔπαθες;

ΜΑΡΗ. Μὰ Γεωργούλα, πῶς θὰ διασκώσω τὸν ἐξώστην μὲ αὐτὰ τὰ φουστάνια;

ΓΕΩΡΓ. Δὲν εἶναι δύσκολο· τὸ πρῶτο σκαλοπάτι εἶναι ὁ κόπος ὁ πολὺς.

ΜΑΡΗ. Ἀές;

ΓΕΩΡΓ. Ἀνάβαινε· ἀνάβαινε σὺ τώρα, κ' ἔπειτα θὰ ἰδῆς.

ΠΕΛΟΠ. (Κρυφίως πρὸς τὸν Καραούλην.) Ἄχ! θὰ πέση, θεῖέ μου, νὰ κατασκευασθῇ!

Κ. ΚΑΡ. (Συνέχων αὐτόν.) Ἄφες τὴν νὰ κάμῃ. Ἐχουν θεὸν καὶ οἱ ἔρασταί.

ΠΕΛΟΠ. Τόσην ἀγάπην! Δὲν ἤλπιζα τοιαύτην ἀπόδειξιν.

ΜΑΡΗ. (Κύπτουσα) Ἄ!...

ΓΕΩΡΓ. Τί ἔτροξε πάλιν;

ΜΑΡΗ. (Εἰς τὸ ἤμισυ τῆς κλίμακος.) Νὰ ἤξευρες πῶς κτυπᾷ ἡ καρδιά μου!

ΓΕΩΡΓ. Ἄ, τώρα εἶσαι εἰς τὰ 'μισά. Ἄλλο τόσον κ' ἐτελείωσε.

ΜΑΡΗ. Ἄ! (Ἡ κλίμαξ τρέμει, ἡ δὲ Μαρή κατεβαίνει ἔμφωτος). Δὲν εἰμπορῶ! Δὲν εἰμπορῶ! Θὰ ἐπιπτα ἄφρευκα. (Κατέβη).

ΓΕΩΡΓ. Τί ἀδέξια ποῦ εἶναι αὐτὰ τὰ ἀργοντοκόριτσα! Πρέπει νὰ τῆς εὐρῶ ἕνα μέρος, ὅπου ν' ἀκουμβᾷ καλῆτερα (Αἶρει τὴν κλίμακα).

ΜΑΡΗ. Τώρα, τί θὰ κάμης;

ΓΕΩΡΓ. (Κλείρουσα τὴν κλίμακα ἐπὶ τῆς ἐκείθεν πλευρᾶς τοῦ ἐξώστου, ὥστε νὰ ἐγγίξῃ εἰς τὸν τοῖχον ὅλη ἡ μία τῶν πλευρῶν τῆς κλίμακος.) Νὰ, τώρα ἔχεις καὶ τὸν τοῖχον, διὰ νὰ στηρίζεσαι ἄφοβα ἀπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος.

ΜΑΡΗ. Ναι τώρα θὰ ἦναι καλά. Στάσου... Κράτει ὅμως τὴν σκάλα καὶ σύ.

ΓΕΩΡΓ. Ἀνάβαινε... Ἄ, καὶ νὰ ἤμουν ἐγὼ! Μιὰ, καὶ δύο, κ' ἐπάνω θὰ βρισκου-

μουν. Τέλος πάντων, ἀνάβαινε, ἄς ἔχη δόξα ὁ Θεός!

ΠΕΛΟΠ. (Κρυφίως πρὸς τὸν Κ. Καραούλην.) Ἀές νὰ μὴ πάθῃ τίποτε;

Κ. ΚΑΡ. Σιωπή!

ΜΑΡΗ. (Ἀρabaίρουσα βαθμίδα τινὰς). Μ' ἐφάνη ὡς νὰ ἦκουσα ἀνθρώπους νὰ δμιλοῦν.

ΓΕΩΡΓ. Κοῦκοι θὰ ἦναι ὅπου τριγυροῦν.

Κ. ΚΑΡ. Κούκους μᾶς ἔκαμαν. Αὐτὸ πολὺ μᾶς κολακεύει.

ΓΕΩΡΓ. Ἄ, πῶς εἶσαι δομνίτσα Μαρή; Ἐφθασες ἕως ἐπάνω;

ΜΑΡΗ. Ἐπιμισα τὸ χεῖλος τοῦ ἐξώστου. (Διασκελίζει τὸ χεῖλος καὶ ἀρabaίρει ἐπὶ τοῦ ἐξώστου.) Ἀνέβηκα! (Ὁ Κ. Καραούλης βήχει). Θεέ μου! Κάποιος ἔρχεται.

ΓΕΩΡΓ. (Φεύγουσα πρὸς τὴν ἐπαύλειον). Φευγιά!

Κ. ΚΑΡ. (Συλλαβῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς. Χαμηλὴ τῆ φωνῆ) Ἐγὼ, ἐγὼ εἰμαι;

ΓΕΩΡΓ. (Καθ' αὐτήν). Ὁ γέρος!

Κ. ΚΑΡ. (Πάντοτε χαμηλὴ τῆ φωνῆ καὶ κατεσπευσμένως.) Λάβε αὐτὸ, Γεωργούλα... Εἶναι διὰ σέ. (Τῆ ἐργχειρίζει βαλάντιον). Μὲ συμφωνίαν νὰ τρέξῃς τώρα εἰς τὴν δόμνα Πριγκηπέσσα, καὶ νὰ τὴν εἰπῆς, ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμήν εὐρίσκειται μία κυρία εἰς τὴν κάμερην ὅπου ὁ δομνος Πελοπίδας ἔχει τὸ κρεβάτι του.

ΓΕΩΡΓ. Θέλετε νὰ τῆς εἰπῶ ἕνα τέτοιο πράγμα; Ἀληθινά;

Κ. ΚΑΡ. Ναι, ναι, αὐτὸ νὰ τὴν εἰπῆς. Πρόσεξε ὅμως, μὴ τὴν εἰπῆς τίποτε ἄλλο.

ΓΕΩΡΓ. Καλά, μένεται ἡσυχος... Θὰ ἦναι νόστιμο, καὶ θὰ ἦναι καὶ ἀλήθεια. (Ἀφαιρεῖ τὴν κλίμακα). Δὲν θὰ τῆς εἰπῶ κἀνένα ψεῦμα... Διὰ περισσότερην ἀσφάλεια, ἄς μὴν ἔχη ἡ δομνίτσα Μαρή πῶς νὰ καταβῆ, τώρα ὅπου ἀνέβηκε. (Ἀπέρχεται) Τρέχουσα διὰ τῆς θύρας τῆς ἐπαύλειος.

ΣΚΗΝΗ ΙΖ.

ΜΑΡΗ (Ἐπὶ τοῦ ἐξώστου) ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ
καὶ Κ. ΚΑΡΑΟΥΓΗΣ (πλησίον τῆς
θύρας τῆς ἐπαύλεως).

ΜΑΡΗ. (Κύψασα ἀπὸ τοῦ ἐξώστου).
Δὲν ἦτο κανεὶς... ἠπατήθην, ὡς φαίνεται.
(Χαμηλῇ τῇ φωνῇ) Γεωργούλα! Γεωργού-
λα... Πῶς! καὶ αὐτὴ ἔφυγε! Μόνη λοι-
πὸν ἔμεινα!... Καὶ τώρα πῶς θὰ καταβῶ
ἀπ' αὐτὸ τὸ ὕψος! Νὰ καταβῶ ἢ νὰ ἔμβω!
(Δεικνύουσα τὴν κλειστήν θύραν τοῦ
ἐξώστου).

Κ. ΚΑΡ. Κρυφίως πρὸς τὸν Πελοπί-
δα, συνέχων αὐτὸν θέλοντα νὰ τρέξῃ
πρὸς τὸν οἰκίσκον). Μὴ βιάζεσαι, δὲν εἶναι
ἀκόμη καιρὸς.

ΜΑΡΗ. Κροοῦσα τὴν ὕαλον τῆς θύρας).
Ἄνοιξε, Πελοπίδα. Πελοπίδα! Ἄνοιξε:
εἶμαι ἡ Μαρῆ, ἡ γυναῖκα σου.

ΠΕΛΟΠ. (Μετὰ φωνῆς κεκρατημένης).
Ἄ, δὲν βαστῶ πλέον, θεοί!... ἄφες με.

Κ. ΚΑΡ. (Μὴ παραιτῶν αὐτόν). Μωρὲ
μαῦρε, θέλεις νὰ στερηθῆς τῆς μεγίστης
ἡδονῆς;

ΠΕΛΟΠ. Ποίας ἡδονῆς ἐνοεῖς;

Κ. ΚΑΡ. Τοῦ νὰ βλέπῃς μέχρι τίνος βι-
θμοῦ ἀγαπάσαι ὑπὸ τῆς γυναικὸς σου.

ΠΕΛΟΠ. (Συνεχόμενος καὶ ἀκροώμενος).
Ἐχεις δίκαιον, ἀλλὰ ἀντέχω;

ΜΑΡΗ. (Κροοῦσα τὰς ὕαλους). Ἴδου
ἔκαμα καθὼς ἤθελες. Βλέπεις... χωρὶς νὰ
εἰξεύρῃ τίποτε ἡ μητέρα, ἦλθα καὶ σὲ ζητῶ
νὰ με φιλοξενήσῃς εἰς τὸ σπιτάκι σου...

ΠΕΛΟΠ. (Καθ' ἑαυτόν). ὦ φιλτάτη
μου γυνή, φιλτάτη μου γυνή!

ΜΑΡΗ. Κύτταξε! δὲν με πονεῖς; δὲν με
ἀποκρίνεσαι! Μ' ἔχεις ἐδῶ νὰ κρύνω. Ἀκό-
μη μοῦ φυλάττεις πάθος;... Πελοπίδα!
πάντοτε δυσαρεστημένος εἶσαι ἐναντίον μου;

Κ. ΚΑΡ. (Χαμηλῇ τῇ φωνῇ μόλις συ-

νέχων τὸν Πελοπίδα). Ἀκόμη, σὲ λέγω,
ἀκόμη!

ΠΕΛΟΠ. Ἀλλὰ τί ἀκόμη, τί ἀκόμη! ἔχει
ἓνα τέταρτον τῆς ὥρας ὅπου περιμένει.

Κ. ΚΑΡ. Συλλογίσου ὅτι κ' ἐκείνη ἓνα
μῆνα σ' ἔκαμε νὰ περιμείνης.

ΜΑΡΗ. Ἐλα, καὶ εἶναι νύκτα, καὶ κρυ-
όνω... ὦ, πῶς κρύνω! θ' ἀρρωστήσω! θὰ
ιδῆς.

ΠΕΛΟΠ. Ἀλλὰ θ' ἀρρωστήσῃ!... ὦ,
αὐτὸ καταντᾷ!...

Κ. ΚΑΡ. (Κρατῶν εἰσείτι). Μάθημα ἠθι-
κώτατον· διδακτικώτατον μάθημα,

ΜΑΡΗ Ἄνοιξέ μου, Πελοπίδα! Ἄνοιξέ
μου, σὲ παρακαλῶ!... (Κροοῦσα κατὰ
γῆς τὸν πόδα). Ἄλλ' ἀνοιξέ μου πλέον...
ὦ! (ἐν ἀγανακτῆσει.)

Κ. ΚΑΡ. Βλέπεις;...

ΜΑΡΗ. (Συνάψασα τὰς χεῖρας ἰκετι-
κῶς). Ὅχι, ὄχι! δὲν ὀργίζομαι κατὰ σοῦ.
Σὺ εἶσαι κύριος· ἀλλ' ὅμως λυπήσου με!

ΠΕΛΟΠ. Βλέπεις;...

ΜΑΡΗ. Ἄλλοτε πλέον δὲν θὰ θυμώσω
ποτέ. Πολὺ ὑπέφερα. Φίλε μου, σύζυγέ μου
ἠγαπημένε μου... με βδέπῃς μετανοημέ-
νην εὐπειθεστάτην... Τί ἄλλο περισσότε-
ρον; Θέλεις νὰ τὸ εἰπῶ καὶ ἐμπρός;...
Νὰ σὲ τὸ εἰπῶ γονυκλινῆς;

ΠΕΛΟΠ. (Ἀποσπόμενος τέλος ἀπὸ τῶν
χειρῶν τοῦ θεῖου καὶ ἀνακραζῶν). Ἄ!
αὐτὸ εἶναι σκληρότατον! Δὲν ἀντέχω πλέον!
Μαρῆ μου... Μαρῆ μου...

Κ. ΚΑΡ. (Ἀφίσας αὐτόν). Ποῖος πλέον
τὸν κρατεῖ παίξεις με τοιαύτην λαχτάρα!

ΜΑΡΗ. (Μετὰ κραυγῆς) Ὁ Πελοπίδα!..
(Κύπτει ἀπὸ τοῦ ἐξώστου ὅπως διακρίνη
ἐν τῷ σκότει). Ἐκεῖ εἶσαι;... Καὶ πῶς
εὐρέθης... ἐκεῖ κάτω;

ΠΕΛΟΠ. Καὶ σὺ, ἠγαπημένη μου Μαρῆ,
πῶς ἐκεῖ ἐπάνω εὐρίσκεισαι;

ΜΑΡΗ. (Ἐν ἀμηχανίᾳ). Ἐγώ... ἐγώ...

Κ' ἐγὼ δὲν εἰξεύρω πῶς ἔτυχε!... Ἐβ-
γῆλα νὰ περιπατήσω... (Μεταμελουμένη)
Ἄχι, ὄχι! διατὶ νὰ προσποιούμαι, καὶ διατὶ
νὰ ἐντρέπωμαι πρὸς σὲ; (Κόπτουσα εὐπει-
θῶς) Ὁ σύζυγός μου ἐπρόσταζεν· ἐγὼ ὑπέ-
κουσα... ἔκαμα τὸ χρέος μου ἀπλῶς.

Κ. ΚΑΡ. Εὐγε, φιλτάτη μου ἀνεψιά, εὐγε!
εἶσαι ἀνεκτίμητος θησαυρός.

ΜΑΡΗ. (Μετὰ φόβου). Ἄ! ἦτον ἐκεῖ
καὶ ὁ θεῖος!...

(Ἦδη ὁ Πελοπίδας εἰσηλθεὶς εἰς τὸν
οἰκίσκον).

ΣΚΗΝΗ ΙΗ΄.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΓΗΣ, ἡ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ (ἐξελ-
θοῦσα ἐκ τῆς ἐπαύλεως) ΜΑΡΗ (ἐπὶ
τοῦ ἐξώστου). ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ.

Ἡ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ. (Εἰσέρχεται κατε-
σπενυσμένη). Εἶναι δυνατὸν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα!

ΜΑΡΗ. (Κύπτουσα ὅπως κρυβῆ ἐν τῷ
ἐξώστῳ). Θεέ! ἡ μητέρα μου!

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Σεῖς πῶς τὸ βλέπετε, κύριε
κόντε;... Αὐτὴν τὴν ὥραν, νὰ εὐρίσκειται
εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀνεψιοῦ σας... τοῦ
γαμβροῦ μου... μία γυνή;

ΓΕΩΡΓ. (Κρυφίως πρὸς τὸν Κ. Καρα-
ουίτην). Ἐκαμα καθὼς μοῦ παρηγγεῖλατε.
Κ. ΚΑΡ. Ναι, τὸ βλέπω.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἀτενίζουσα πρὸς τὸν ἐ-
ξώστην). Βεβαίως δὲν με ἠπάτησεν ἐκεῖνος
ὅστις ἦλθε καὶ με εἰδοποίησε. (Ἀνοίγεται
ἡ θύρα τοῦ ἐξώστου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν
οἰκίσκον ἡ Μαρῆ). Νὰ την! νὰ την!...
Εἰς μάτην ἐκρούθηκε τὴν εἶδα: τὴν εἶδα
πολὺ καλᾶ. Τώρα ἔχω ψιλαφητὰς ἀποδείξεις
ὑπὲρ τῆς διαστάσεως τοῦ ἀνδρογύνου. Ἄλλο
πλέον δὲν λείπει, εἰμῆ...

Κ. ΚΑΡ. Μάρτυρες.

ΠΡΙΓΚ. Καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς ἔχωμεν. κύ-
ριε, μείνετε ἤσυχοι. Θ' ἀναβῶ! θ' ἀναβῶ νὰ

συλλάβω καὶ τοὺς δύο... νὰ μείνουν ἀ-
ναπολόγητοι ἐμπρὸς μου! (Εἰσέρχεται καὶ
αὐτὴ εἰς τὸν οἰκίσκον μετὰ σπουδῆς Σβέν-
νυται τὸ φῶς ἐν τῷ οἰκίσκῳ).

ΣΚΗΝΗ ΙΘ΄.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΓΗΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ.

Κ. ΚΑΡ. Πῶς λέγει ὅτι θὰ ἔγῃ καὶ μάρ-
τυρας;

ΓΕΩΡΓ. Ὅταν ἐφυσγε, παρήγγειλεν εἰς
τοὺς ὑπηρέτας τῆς νὰ ἔλθουν ἐδῶ καὶ αὐ-
τοῖ με φανούς. Ἔρχονται κατόπι τῆς.

Κ. ΚΑΡ. (Τρίβων τὰς χεῖρας). Καὶ τοῦ-
το καλλήτερον! Ὁραῖα συνέπεσκν ὄλα!

ΣΚΗΝΗ Κ΄.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ, ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ, ΜΑΡΗ, ἡ ΠΡΙΓ-
ΚΗΠΙΣΣΑ, Κ. ΚΑΡΑΟΥΓΗΣ.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Κρατοῦσα διὰ χεῖρός τὴν
Μαρῆν, ἣν σύρει ἔξω τοῦ οἰκίσκου). Ἄ!
ἐσβύσατε καὶ τὸ φῶς διὰ νὰ μὴ σὰς γνωρί-
σω! ὦ, δὲν μοῦ φεύγεις ἀπὸ τὰ χέρρια,
κυρία Βορνικέσσα, ἢ ὅποιαδήποτε καὶ ἂν ᾔ-
σαι! Ἐδῶ! ἐδῶ θὰ σὰς φέρω... εἰς τὸ φῶς!

(Ἐρχονται ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ἐπαύλεως
δύο ὑπηρέται φέροντες δάδας ἀρημέ-
ρας). Κύριε σῶσε! τί βλέπω! ἡ κόρη μου!

Κ. ΚΑΡ. (Δεικνύων τὸν Πελοπίδα).
Καὶ ὁ σύζυγός της... (Ἡ Μαρῆ κρύπτει
τὸ πρόσωπον ὑπὸ τῆς ἀγκάλας τοῦ Πε-
λοπίδου). Κυττάξετε ἂν αὐτοὶ προντίζουν
περὶ χωρισμοῦ ἢ διαστάσεως.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. (Ἐκθαμβος). Ἡ κόρη μου.
Καὶ πῶς ἠμπόρεσε ν' ἀναβῆ ἐκεῖ ἐπάνω!

ΓΕΩΡΓ. (Δαβοῦσα ἦδη τὴν κλίμακα!
ἀπὸ χαμαὶ διὰ νὰ τὴν ἀπαγάγῃ, ἀποκρι-
νεται πρὸς τὴν Πριγκηπισσα. Διὰ τῶν
βαθμίδων). Μὲ τὴν σκάλα.

Ἡ ΠΡΙΓΚ. Καὶ ἡ ἀξιοπρέπειά της
ΓΕΩΡΓ. Καὶ αὐτὴ ἀνέθηκε μαζῆ της.

Κ. ΚΑΡ. (Πρὸς τὴν Πριγκήπισσιν.)

Κυρία δόμνα, θέλετε νὰ μὲ ἀκούσετε; Ἄς
τοὺς ἀρήσωμεν νὰ κάμουν καθὼς αὐτοὶ ἀγα-

ποῦν, μὴ ἀναμιγνύμενοι τοῦ λοιποῦ εἰς
μεταξὺ των. Εἰς ὅλα τὰ καλὰ ἀνδρόγυν
ἀνὴρ κυβερνᾷ.

ΓΕΩΡΓ. (Ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν Μαρίν)
Καὶ ἡ γυνὴ βασιλεύει μόν' ἐννοιά σου

ΤΕΛΟΣ

ΠΟΙΗΤΗΣ—ΕΠΑΡΧΟΣ

I

Καὶ πάλιν, πάλιν ἐγγράφα, καὶ πάλιν βδελυγμῖαι,
Καὶ πάλιν φράσεις τυπικαί, ἀνούσιαι καὶ κρύαι
Ὅποιος μέγας φάκελλος κλειστός μὲ ἀναμένει,
Ὡς ἐχιδνα ὑπὸ ψυχρὰν χιόνα κεκρυμμένη.
Καὶ νὰ τὸν ἴδω δὲν τολμῶ, οὐχὶ νὰ τὸν ἀνοιξῶ.
Τὸν κομιστὴν του μὲ ἔρχεται κλητῆρα μου νὰ πνίξω,
Τὸν τοῦ ἐπαρχοῦ ἀπεχθὴ διορισμὸν νὰ σχίσω,
Καὶ τρέχων πρὸς τὴν θάλασσαν χωρὶς νὰ σταματήσω,
Νὰ τὰ πρυμνήσω ἀναυλα, εὐθύς, μὲ πρῶτον πλοῖον,
Τὸ ἐπαρχεῖον παραιτῶν εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρῦον!

II

Μάτην, ὦ Μοῦσα, ἔρχεσαι τὸ τέκνον σου ζητοῦσα·
Ἄντὶ τοῦ φάλτου Ἐπαρχονέμπρός σου βλέπεις, Μοῦσα·
Κ' ἐνῶ μὲ δίδετ' ἐκ χειρὸς τόσον σεπτῶς ἢ λύρα,
Λυσσῶν λαμβάνω φάκελλον ὀγκώδη εἰς τὴν χεῖρα.
Ἄντὶ τῆς Μοῦσης, εἰς κλητῆρ ζώωδης Ἐπαρχεῖου,
Ἄντὶ ἐπῶν, ἐγκύκλιοι νεκραὶ τοῦ ὑπουργεῖου,
Ἄντὶ τῆς ἱεράς φλογὸς ὁ δήμαρχος Ἀνάφης!...
Τοιοῦτου εἶδους κόλασιν, ὦ Δάντα, περιγράφεις;
Ὡ, καὶ μὲ λέμβον ἀναυλα θὰ φύγω, χωρὶς πλοῖον,
Ἀφίνων τοὺς φακέλλους μου εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρῦον.

III

Προχθές, μὲ παρεφύλαττεν ἡ πονηρὰ μου Μοῦσα,
Καὶ φλόγιζε τὰ στήθη μου προδοτικῶς ἐλθοῦσα
Κ' ἐφαλα:—πάλιν ἀγαπῶ τὸ μῦρον τῶν ἀνθέων,
Τὸν ῥύακα τῆς ἐξοχῆς, τὴν αὔραν τῶν ὀρέων,
Τὸ . . . — ὅτε ὡς διάβολον ἐξ αἴφνης, παρ' ἐλπίδα,
Ἐνὸς χωρίου πάρεδρον ἐνώπιόν μου εἶδα!
Καὶ Μοῦσα, μέτρα καὶ ρυθμὸς μὲ ἄφησαν ὑγείαν,
Παγῶσαντα εἰς τὴν μορφήν αὐτοῦ τὴν ἡλιθίαν. . .
Μετὰ σχεδίας, ἀναυλα θὰ φύγω χωρὶς πλοῖον,
Τὸν πάρεδρόν μου παραιτῶν εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρῦον.

IV

Χθὲς πάλιν ἀναγίνωσκα τὸν Βύρωνα κρυφίως,
Ὅποτε μὲ κατέλαβε γραφεύ, τις αἰφνιδίως·
Ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλήφθεις εἰς τόσῃν κατασχύνῃν,
Ἐρυθριάσας, ἄφησα τὸν Βύρωνα μὲ ὀδύνην. . .
Εἰς τοῦ γεννάδα τὴν μορφήν ἡ ἐκπληξὶς ἐφάνη·
Φεῦ! ἔβλεπε τὸν Βύρωνα ἀντὶ τοῦ Δεληγιάννη
Νομοθεσίαν. . . Ἐπαρχος ἡ ἀναγινώσκη ἔπη!
Καὶ ὁ γραφίσκος ἔκτοτε κατώτερον μὲ βλέπει. . .
Ὡ, θέλω φύγει κολυμβῶν ἐὰν δὲν εὕρω πλοῖον,
Ἀφίνων τὸν γραφίσκον μου εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρῦον.

V

Καὶ μήπως εἶμαι Ἐπαρχος εἰς τὸ γραφεῖον μόνον;
Φεῦ! τὸ πτωχόν μου ὄνομα στεροῦμαι τόσον χρόνον.
«Κύριε Ἐπαρχε» ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς κάθε μέρος·
Ἐπάγω εἰς περίπατον νὰ πνεύσω ἐλευθέρως,
Τσοῦφ! καλοκάγαθος ἀστὸς δειλῶς ἐμπρὸς μου νεύει,
Καὶ ἂν ὁ Ὄθων, μ' ἐρωτᾷ, εἰσέτι βασιλεύει. . .
Φεύγω, δημαστυνόμος τις ἀσθαίμων μοὶ ἀγγέλλει.
Πῶς τακτικῶς πάσαν αὐγὴν ὁ Φοῖβος ἀνατέλλει.
Μὲ τοῦ Ἰκάρου τὰ πτερὰ θὰ φύγω, χωρὶς πλοῖον,
Τὸν νέον παραιτῶν Φοσσὲ εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρῦον.

VI

Εἶν' ἀνοιξίς, καὶ τὸν σωρὸν ἀφείς τῶν ἐγκυκλίων,
 Μετέβην εἰς ἀνθόστρωτον, ἀλλοφρονῶν, πεδίον,
 Κ' ἐρρέμβασα ὡς ἄλλοτε Ἄ, τί εὐδαίμων ἤμην!
 Πλὴν ῥῆσσον ἀπὸ ἀτραπὸν προέκυψεν ἐρήμην
 Καὶ μοναχὸς μετὰ στιγμὴν ἀπὸ τὸ γῆρας τρέμων·
 Φεῦ! ἤθελε τὸν ἑπαρχὸν ὁ ῥασσοφόρος δαίμων.
 Μ' ἐζήτει θέλων δι' αὐτὸν νὰ γράψω εἰς Ἀθήνας,
 Πῶς δέχεται ἐπίσκοπος νὰ γίνῃ καὶ τῆς Κίνας
 Θὰ φύγω μ' ἀερόστατον εἴαν δὲν εὕρω πλοῖον,
 Ἀφίνων τὸν καλόγηρον εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρύον.

VII

Γῆν λύραν σου ἐκρέμασες εἰς Εἰρηνοδικεῖον,
 Βασιλειάδη (*) δυστυχῆ, κ' ἐγὼ εἰς Ἐπαρχεῖον·
 Ἔρχεσαι, φίλε, ἔρχεσαι καλὴν τινα πρωΐαν,
 Δίδοντες λάκτισμα ὁμοῦ εἰς τὴν ὑπάλληλίαν,
 Τὰς ἀπηγχοτισμένας μας νὰ λάβωμεν ὀπίσω;
 Ἐγὼ τὸ ἀπεφάσισα, τὸ ἄσμα δὲν θ' ἀφήσω!
 Καὶ ἂν θὰ ἔχω τὴν πικρὰν τῶν δύο Σούτσων μοῖραν
 Θὰ φέρω κ' εἰς τὸν τάφον μου τὴν ἀσθενῆ μου λύραν
 Ὡ, φεύγω μ' ἀερόστατον εἴαν δὲν εὕρω πλοῖον,
 Διότι σβύνει ἡ πυρὰ εἰς τοῦ λουτροῦ τὸ κρύον.

ΛΧ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ.

ΝΑΝΑΡΙΣΜΑΤΑ

(ΒΑΥΚΑΛΗΜΑΤΑ)

Κοιμήσου σὺ, πουλάκι μου, τρεῖς σκλάβαις σου χαρίζουν
 ἢ μιὰ κουνεῖ τὴν κούνια σου κ' ἡ δυὸ σὲ ναναρίζουν.

Κοιμήσου ποῦ νὰ σὲ χαρῆ ἡ μάνα ποῦ σ' ἐγέννα,
 κ' ὁ κύρις ποῦ σ' ἀνάθρεψε νὰ ἰδῇ καλὸ ἀπὸ σένα.

(*) Ὑπαινίσσεται τὸν προσφιλῆ ποιητὴν Βασιλειάδην.

Κοιμήσου ποῦ νὰ σὲ χαρῆ καὶ νὰ σὲ μεγαλώσῃ
 καὶ μιὰ κοπέλα εὐμορφη γυναῖκα νὰ σοῦ δώσῃ.

Κοιμήσου σὺ, πουλάκι μου, κ' ἐγὼ σὲ ναναρίζω,
 κ' ἐγὼ τὴν κούνια σου κουνῶ, ὥστε νὰ σὲ κοιμίσω.

Κοιμήσου σὺ πουλάκι μου κ' ἡ μοῖρα σου δουλεύει
 καὶ τὸ καλὸ σου ριζικὸ θὰ κουβαλῆ νὰ φέρῃ.

Ἐλα, ὕπνε, κ' ἑπαρέ το
 καὶ γλυκᾶ ἀποκοίμισέ το,
 σύρε το δῶ, σύρε το 'κεῖ,
 καὶ στῆς νουνᾶς του τὴν αὐλή,
 ποῦ ἔχει κούνιαις ἀργυραῖς
 καὶ φασκαῖς μεταξωταῖς·
 ποῦ ἔχει σκλάβους, ποῦ ἔχει σκλάβαις,
 ποῦ ἔχει κάμαραις μεγάλαις,
 νὰ πλαγιάσῃ ἴσ' ἀρνάκι,
 νὰ θραφῆ σ' ἀν δαμαλάκι

Ἐλα ὕπνε στὸ βουβάλι (*)
 κ' ἀποκοίμησ' τὸ δαμάλι
 μὴ κτυπάτε, μὴ βροντᾶτε
 καὶ σεῖς, ἄνεμοι, σιγαῖτε,
 τὸ παιδάκι μου κοιμάται.

Τὸ παιδὶ τὸ κανακάτο
 στὴν ἀμυγδαλιά ἀπὸ κάτω
 ἔτρωγε ψωμί ἀφράτο
 κ' ἔσπασε τὸ μυγδαλάκι
 μὲ τὸ ἔμπροστινὸ δοντάκι.

Πέρδικά μου πλουμιστῆ
 ποῦ ἦσαν ἀπὸ τὴν αὐγῆ;
 μάνα μου, στὴν ἀμπκα μου
 καὶ στὴν ἀμοράτα μου.

(*) Εἶδος πολυτελοῦς κοιτίδος.

Τὸ παιδί τὸ κανακάρι
ποιὰ κυρὰ θὰ τόνε πάρη;

Κοιμήσου καὶ παράγγειλα στὴν Πόλι τὰ προικιά σου
στὴν Πόλι καὶ στὴν Βενετιά καὶ διαμαντικά σου.

Μοῦ στείλαν ἀπ' τὸ Βασιλειᾶ
νὰ κάνουμε συμπεθεριά,
κὴ ἐγὼ τοὺς ἐπαράγγειλα
τὸ κορίτσι μ' εἶν' μικρό.

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ,
συνέλεξε

ΜΙΑ ΖΩΗΣ ΣΤΙΓΜΗ

Τῆ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΙ ΕΛ

Δὲν ψάλλει πλέον ἔρωτα
τρογῶν τραυματισμένη
τὸ ῥόδιον ποῦ μαραίνει
βοῶντας δὲν ἐπανθεῖ.

1

ὦ κόρη! ἡ καρδιά μου
ἐνώπιόν σου κλίνει,
ὡς κρίνος, ὃν θαρύνει
ἡ δρόσος τοῦρανοῦ.

2

Σ τὰ μαραμμένα σπλάγγνα μου,
ς τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς μου,
μοὶ μένεις σὺ ἐλπίς μου,
σὺ δρόσος οὐρανοῦ.

3

Πρὶν σβύση ἡ νεότης μου
μὲ ἐθελξ' ἡ μορφὴ σου·
πηγνὸν τοῦ παραδείσου
λατρεύω, ἀγαπῶ.

4

Τὸ φαινὸν στερέωμα
δὲν θ' ἀτενίσω πλέον,
τὸ μέτωπόν σου νέον
μὲ ἀνοίγει οὐρανόν.

5

Σ τὰ εὐσχημά σου θλέφαρα
εὐδία βασιλεύει,
ἐν θλέμμα σ' εἰρηνεύει
τοῦ πόντου τὴν ὀργήν.

6

Δὲν ἔχω πλέον δάκρυα
μὴ μὲ ζητεῖς, ὦ κόρη·
δεινῶν βαστάζω ὄρη
κ' ἐρείπια ψυχῆς.

7

Κ' ἐγὼ ποτε ἐστέναζον
ὡς κῦμα τριχυμίας,
ἢ ὡς εἰς ἐρημίας
οἱ ἄνεμοι βοοῦν.

5 Ἀπριλίου.

8

Ὅση καρδιά μ' εἴμεινε
σοὶ τὴν δωρῶ παρθένα·
ἀστὴρ πεφίλημένη
ὀδήγησόν με σύ.

Κ. ΓΕΡΟΚΑΝΗΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

Ἄκου' φωνὴ κὴ ἀκού' βροντὴ στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
ἢ μάννα 'νε τοῦ Κωνσταντῆ καὶ κλαίει τὸν υἱόν τση,
«Γυιέ μου καὶ ποῦ προσγεύγεται καὶ ποῦ λαμπροφοριέσαι»
— «Στὴ φυλακὴ προσγεύγομαι κ' ἐκεῖ λαμπροφοριόυμαι».
— «Θαμάζομαί σε, Κωσταντῆ, ποῦσους παλληκάρι
«ποῦ δὲν τὴ σπᾶς τὴ φυλακὴ νὰ δείρης τὸν πορτάρη».
— «Μὰ σὺ θαρρεῖς κ' ἡ φυλακὴ περιβολάκιν' εἶναι
»πῶχει κιτριαῖς καὶ λεμοναῖς καὶ δάφναις καὶ μυρσίναις;
»Ἡ φυλακ' ἔχει σκάνταλα, κλειδιά καὶ κατινάτσου.
»κὴ ὄνταν ἀκούσω τῶν κλειδιῶν κὴ ἀναίβουν καὶ καταίβουν
»χαμοβροντᾶ ἡ καρδοῦλα μου κὴ ἀστράφτ' ὁ λογισμὸς μου,
»μὴν τύχη καὶ μὲ πάρουνε κὴ ἀνερωτήξουσὶ με
»καὶ σφαλ' ὁ νοῦς μου τίποτε καὶ κατελύσουσὶ με.
»Μάχω τὰ θάρρη μου στὸ θεὸ καὶ προσκυνῶ καὶ τὰ ἄγιοι
»πῶς θὰ ράισ' ἡ φυλακὴ γιὰ νὰ βουτήσ' ὁ πύργος,
»νὰ πλακωθῆ ὁ βασιλειᾶς μὲ τὴ βασίλισσάν του».
Κ' ἡ λυγερὴ ἐκάθουνταν σ' ἄριο παραθυράκι:
— ἀνάθεμάσε Κωνσταντῆ κὴ ἂν δὲν σέ μαρτυρήσω,
κὴ ἂν δὲν τὸ πῶ τοῦ βασιλεῖ ἄ γιὰ νὰ σέ κατελύση.
— Σὰν πῆς ἐσὺ τοῦ βασιλεῖ ἄ γιὰ νὰ μὲ καταλύση
θὰ πῶ κὴ ἐγὼ τοῦ βασιλεῖ ἄ πῶς σ' ἔχω γκαστρωμένη,
ὀχτῶ μὴνῶ καὶ ἐννέα μερῶ καλολογαριασμένη.
— Τράγουδῆσέ μου, Κωσταντῆ, καὶ νὰ σέ λευτερώσω
— Ἐννέα καρναῖς ἐφύτευσα στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
κὴ ἀπὸ τὰ ἐννέα καρπὸ φαγα καὶ λευτεριά δὲν εἶδα,
τώρα μὲ τὰ τραγούδια μου θενὰ μὲ λευτερώσης;
— Τραγούδῆσέ μου, Κωσταντῆ, καὶ νὰ σέ λευτερώσω.
— Φέρτε μου τὸ βιολάκι μου τὸ πρασοχορδονάτο
νὰ τοῦ χτυπήσω δυνατὰ καὶ νὰ τὸ πῶ καμμένα

νά κάμω καί τή γύγερή νά μπῆ μέσ τῆ φεργάδα
νά τῆ φουστῆ ὁ μπέης μας γιά μέ λευτερώση.

— Τὸ πασουμάκι τὸ ἤβαλε καί στὴ φεργάδα μπαίνει
ὁ μπέης μας τῆνε φιλεῖ καί τότε λευτερόνει.

ὡς ποῦ νά τῶν ἀφήσῃ γειά πάει σαράντα μίλλια,
κι' ἄλλα σαραντατέσσαρα σ' ἄριο περιβόλι μπαίνει,
καί βρίσκει ἓνα γέροντα κι' ἐκλάδευε τ' ἀμπέλι.

— Πέ μου νά ζήσης γέροντα στὴν πίστι ποῦ πιστεύεις
καί τὸ σταυρὸ ποῦ προσκυνᾷς καί στὸ νόμα π' ἀμόνεϊς
τίνος εἶνε τ' ἀμπέλι αὐτὸ ποῦ σκάβγεις καί κλαυδεύεις;

— Ἄς εἶνε τὸ ἀστραπῆς κι' ἄς εἶν τὸ ἀνεμοζάλης
τῆς νύφης μου τῆς Ἀρετῆς τοῦ γιου τοῦ Κωσταντάκη
ποῦταν τριῶ μερῶ γαμπρὸς δώδεκα χρόνοι σκλάβος
σήμερῃ τῆ γυναῖκαν του τῆ στεφανόνειτ' ἄλλος.

— Πέ μου νά ζήσης γέροντα προφθαίνω στὴν εὐλόγα;

— Ἄν ἔχης μαῦρο γρήγορο κῆ εἶσαι καί σ' ἀντρειωμένος
προφθαίνεις καί στὴν ἐκκλησιά προφθαίνεις καί στὴ βλόγα.

— Δόνει βεργιά τοῦ μαύρου του σ' ἄριο ποτάμι μπαίνει,
καί βρίσκει μιὰ καλογρηά καί πτύνει καί λευκαίνει.

— Πέμου νά ζῆς καλογρηά στὴν πίστι ποῦ πιστεύγεις
καί στὸ σταυρὸ ποῦ προσκυνᾷς καί στὸ νόμα π' ἀμόνεϊς,
τίνος εἶνε τὰ ροῦχ' αὐτὰ ποῦ πλύνεις καί λευκαίνεις;

— Ἄς εἶνε τὸ ἀστραπῆς βροντῆς κῆ ἄς εἶν τὸ ἀνεμοζάλης,
τῆς νύφης μου τῆς Ἀρετῆς τοῦ γιου τοῦ Κωσταντάκη,
ποῦταν τριῶ μερῶ γαμπρὸς δώδεκα χρόνια σκλάβος
σήμερα τῆ γυναῖκαν του τῆ στεφανόνειτ' ἄλλος.

— Πέμου νά ζῆς καλογρηά προφθαίνω στὴν εὐλόγα;

— Ἄν ἔχης μαῦρο γρήγορο κῆ εἶσαι καί σ' ἀντρειωμένος
προφθαίνεις καί στὴν ἐκκλησιά προφθαίνεις καί στὴ βλόγα.

Δόνει βεργιά τοῦ μαύρου του στὴν ἐκκλησιά προφθαίνει,
κι' ὅλ' ὠχει τὰ σημάδιαν του ἡ Ἀρετῆ καί τρέμει:

(Νύμφη). Παππᾶ κῆ ἄν εἶσαι χριστιανὸς κῆ ἄν εἶσαι βαφτισμένος

Παράσυρε τὰ στέφανα βάλτα πρὸς τοσοῖ κουμπάραυς

κι' ὁ μαῦρος μας χιλιμιντρά ἔξ' ἀπὸ τὴν αὐλή μας.

Τὸ τσουντανάκιν (*) τοῦβγαλε καί τὸ ἀρραβῶνες πιάνει:

Ἄντε ξένε στὸ σπίτι σου ἄντε καί στὴ δουλειά σου

κι' ἐμένα ἴνε γυναῖκα μου εἶν' καί βλοητικιά μου.

Τὸ μαῦρον του γονάτισε κῆ ἀμπρὸς του τῆνε παίρνει;

»καλῶς τὸ σεντουκάκι μου τὸ σφικτοκλειδωμένο

»ποῦ τῶσφηκα ξεκατεῖδωτο καί τὸ ὄβρα κλειδωμένο».

*Εἰ Νουόση τῆς Πάσου.

(*) Ἐγχειρίδιον.